

ДИРЕКТОР

проф. д.ик.н. Стоян Денчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Главен редактор

проф. д-р Лъчезар Георгиев

проф. д.п.н. Тодор Галунов

проф. д.п.н. Пламен Легкоступ

проф. д.ф.н. Иванка Янкова

проф. д-р Ирена Петева

проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева

доц. д-р Стефан Коларов

проф. д-р Каролин Арчър (Великобритания)

проф. д.н. В. П. Леонов (Русия)

проф. д-р Александр Максимович

Цыганенко (Русия)

проф. д.н. Михаил Фьодорович Ненашев (Русия)

Консултант Иван Иванов

Технически редактор Райна Карабоева

Коректор Диана Вацова

ISSN 2367-9158

5000 Велико Търново
ул. „Теодосий Търновски“ № 2
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Университет по библиотекознание и
информационни технологии

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

ГОДИНА XX, № 2 (КНИЖКА 3–4), 2018

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ”

УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ
И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Александра Куманова. PARADIGMA QUARTUM (Образци на създаване и осмисляне на книгата в четири стъпки на обхват на библиосферата)	67
Стеля В. Георгиева. МОДЕРНИ ТЕНДЕНЦИИ ПРИ МАРКЕТИНГА НА ФРЕНСКАТА КНИГА	75
Събина Ефтимова. СЪВРЕМЕННИТЕ БУДИТЕЛИ И ИНФОРМАЦИОННАТА СРЕДА – XXI ВЕК	84
Лъчезар Георгиев. КНИГИ, СТУДИИ И ПОРЕДИЦИ ПО ВОЕННА ПСИХОЛОГИЯ 1938–1946 г.	89
РАЗВИТОТО ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО ОБЛАГОРОДЯВА И ОТДЕЛНАТА ЛИЧНОСТ... Интервю на Георги Н. Николов с поетесата и преводачка от шведски Свежа Дачева	94
ХРОНИКА ИЗДАТЕЛ	97
КНИГОЗНАНИЕ НЕ САМО ЗА ШИПЧЕНЦИ Издателят Добромир Добрев в разговор с офицера от запаса полковник Георги Й. Георгиев, писател, почетен гражданин на град Шипка	98
Кристина Върбанова-Денчева. КОМПЕТЕНТНОСТИТЕ НА БЪДЕЩИТЕ ИЗДАТЕЛИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ МОДЕЛИ НА УНИВЕРСИТЕТА ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ	102
Стеля Валериева. ДРАМАТИЧНИ СЪБИТИЯ И ПРОСВЕТЛЕНИЕ В ДУШИТЕ	107
Лъчезар Георгиев. ВАЛЕТА И СЯНКАТА НА СВЕТИ ПАВЕЛ	111
IN MEMORIAM СБОГУВАНЕ С ПРОФ. Д-Р ЕЛЕНА ГЕОРГИЕВА	127

Бележка: От брой 1 (кн. 1–2), 2015 г.
списание „Издател“ излиза с
непрекъсната номерация на
колоницифрите за съответната година.

CONTENTS

Alexandra Kumanova. PARADIGMA QUARTUM (Paragons for creation and rationalization of the book in four steps in the framework of the bibliosphere)	67
Stela V. Georgieva. MODERN TRENDS IN MARKETING OF THE FRENCH BOOK	75
Sabina Eftimova. THE CONTEMPORARY REVIVAL LEADERS AND THE INFORMATIONAL ENVIRONMENT IN XXI CENTURY	84
Lachezar G. Georgiev. BOOKS, STUDIES AND SERIES OF MILITARY PSYCHOLOGY 1938–1946	89
THE DEVELOPING CIVIL SOCIETY ENTITLED THE INDIVIDUAL <i>PERSONALITY</i> Interview by Georgi N. Nicolov with the poet and translator Sveja Dacheva	94
CHRONICLE PUBLISHER	97
BOOKING NOT ONLY FOR SHIPPING The publisher Dobromir Dobrev in conversation with the stock officer Colonel Georgi Y. Georgiev, writer, honorary citizen of the town of Shipka	98
Kristina Varbanova-Dencheva. COMPETENCIES OF THE FUTURE PUBLISHERS AND CHALLENGES FOR THE EDUCATION MODELS OF THE UNIVERSITY OF LIBRARY STUDIES AND INFORMATION TECHNOLOGIES	102
Stela Valerieva. DRAMATIC EVENTS AND LIGHTING IN THE SOULS	107
Lachezar G. Georgiev. VALLETTA AND THE SHADOW OF SAINT PAUL	111
IN MEMORIAM	127

ЗА АВТОРИТЕ [About AUTHORS]:

Стоян Денчев, проф. д.ик.н., ректор на УниБИТ, директор на сп. „Издател“ = Prof. Stoyan Denchev, Dr. Habil & Rector SULSIT; Director of the magazine „Izdatel“ [=Publisher]
Лъчезар Георгиев, проф. д-р, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ = Prof. Lachezar G. Georgiev, PhD, St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Александра Куманова, акад. проф. д.п.н., УниБИТ = Acad. Prof. Alexandra Kumanova, Dr. Habil [SULSIT]
Стекла Валериева Георгиева, гл. ас. д-р, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, катедра „Книгоиздаване и БИД“ = Assist. Prof. Stela V. Georgieva, PhD, University of Veliko Tarnovo
Георги Н. Николов, писател; член на Управителния съвет на Съюза на българските писатели.
Georgi N. Nikolov, writer; member of the Board of the Union of the Bulgarian Writers
Събина Ефтимова, ас. д-р в УниБИТ = Sabina Evtimova, Assistant PhD [SULSIT]
Кристина Върбанова-Денчева, проф. д-р зам.-декан на Факултета по библиотекознание и културно наследство при УниБИТ = prof. Prof. Kristina Varbanova-Dencheva, PhD, Vice Dean of the Faculty of Library Studies and Cultural Heritage of SULSIT
Добромир Добрев, издател = Dobromir Dobrev, Bulgarian publisher

IZDATEL

[= PUBLISHER]

Scientific magazine of the book

Year XX, 2018, № 2 (book 3 and book 4)

“ST. CYRIL AND ST. METHODIUS”
UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO

STATE UNIVERSITY OF LIBRARY STUDIES
AND INFORMATION TECHNOLOGIES [SULSIT]

Director

Prof. Stoyan Dentchev, Dr. Habil

EDITORIAL BOARD BG:

Editor in chief:

Prof. Lachezar Georgiev Georgiev, PhD

Prof. Todor Galunov, Dr. Habil

Prof. Plamen Legkostup, Dr. Habil

Prof. Ivanka Yankova, Dr. Habil

Prof. Irena Peteva, PhD

Prof. Kristina Varbanova-Dencheva, PhD

Assoc. Prof. Stefan Kolarov, PhD

Prof. Caroline Archer, PhD

(Birmingham City University, UK)

Prof. V. P. Leonov, Dr. Habil (Russia)

Prof. Alexander Maximovich Tsiganenko, Dr. Habil (Russia)

Prof. Mihail Fedorovich Nenashev, Dr. Habil (Russia)

Publishing consultant: *Ivan Ivanov*

Technical editor: *Raina Karaboeva*

Proof-reader: *Diana Vatsova*

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

5000 Veliko Tarnovo

Teodosi Tarnovsky str. № 2

Department of *Book Publishing and Library and
Information Activities (University of Veliko Tarnovo)*

Prof. Lachezar Georgiev Georgiev, PhD

E-mail: Lu4ezargeorgiev@abv.bg

Publisher: “St. Cyril and St. Methodius”
University Press – Veliko Tarnovo

*State University of Library Studies and
Information Technologies – Sofia*

1784 Sofia

Tsarigradsko shose str. № 119

Prof. Stoyan Dentchev, Dr. Habil

ISSN 1310-4624

Note: From number 1 (books 1–2), in 2015 the scientific journal of the book IZDATEL [=PUBLISHER] comes with continuous numbering (pagination) pages forever serial year.

PARADIGMA QUARTUM*

(Образци на създаване и осмисляне на книгата в четири стъпки на обхват на библиосферата**)

Александра Куманова

*"Sibi quisque habeat quod suum est."****

Titus Maccius Plautus

PARADIGMA QUARTUM

(Paragons for creation and rationalization of the book in four steps in the framework of the bibliosphere)

Alexandra Kumanova

Rev. by Prof. D.Sc. Alexandra Kumanova of the books: 1) **Man** of the Renaissance: to the 500-anniversary of the edition of the Bible by Francysk Skarina: catalogue of an exhibition / Ministry of culture of the Russian Federation, Russian State Library; E. A. Emelyanova et al. – Moscow: Pashkov dom, 2017. – 134 p. : ill. – other authors: D. N. Ramazanova, Yu. E. Shustova; authors of the cataloging descriptions: A. B. Grigoriev, D. S. Rumyantsev, D. A. Chudinov; art. Design V. V. Pokatov. – *In Rus.*; 2) **Rumyantsev's readings 2017** : 500-anniversary of the edition of the Bible by Francysk Skarina : establishing and development of publishing culture : int. sci.-pract. conf. – Moscow, 18-19.04.2017 : progr. / Ministry of culture of the Russian Federation, Ministry of culture of the Republic Belarus, Russian State Library, National Library of Belarus, Library Assembly of Eurasia. – Moscow: Russian State Library, 2017. – 134 p. – *In Rus.*; 3) **[Twenty] XX Smirdin's readings** : book and literary activity in 19–21 c. : int. sci. conf. – Saint Petersburg, 26–27.04.2018 : progr. / Ministry of culture of the Russian Federation, Saint Petersburg State Institute of Culture, Lib.-Inf. Fac., Chair of Doc. and Inf. Analytics. – Saint Petersburg, 2018. – 8 p. – *In Rus.*; 4) **Georgiev, Lachezar**. Introduction in editing process [: manual] / preface by Lyuba Tsvetkova. – V. Tarnovo : Univ. Ed. St. Cyril and St. Methodius, 2017. – 251 p. : ill. – Bibliogr.: 94 not enum. titles (p. 241–246). – *In Bulg.*

Key words: bibliosphere – chronotope of incunabula, paleotypes, paragons of publishing activity (15–19 c.) – highways of the information polyphonic modeling (15–21 c.) – *Rumyantsev's readings* – Petersburg's book science school – *Smirdin's readings* – humanitaristics – complex of book sciences – editing process – synthesis of editor, publisher, journalist, university scholar – encyclopedia – compendium (review)=

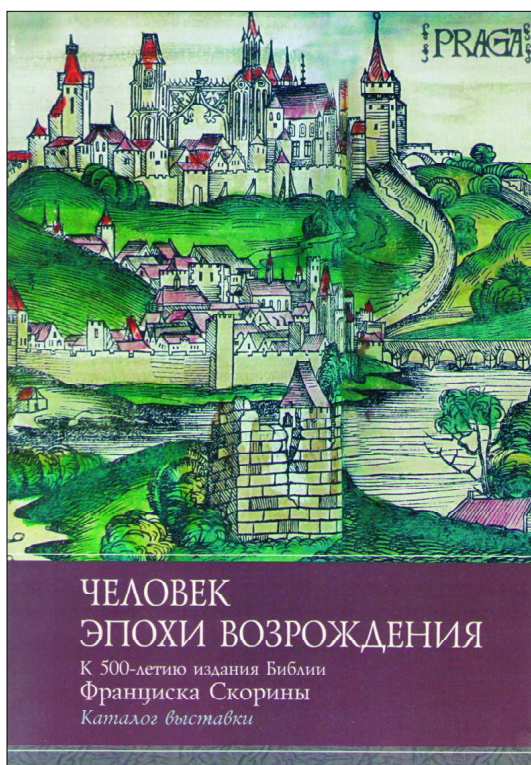
Рец. от проф. д.п.н. Александра Куманова за кн.: 1) **Человек** эпохи Возрождения: к 500-летию издания Библии Франциска Скорины : каталог выставки / М-во культуры РФ, Российская гос. б-ка; Е. А. Емельянова и др. – Москва : Пашков дом, 2017. – 134 с. : ил. – Др. авт.: Д. Н. Рамазанова, Ю. Э. Шустова; авт. каталож. описаний: А. Б. Григорьев, Д. С. Румянцев, Д. А. Чудинов; худ. оформл. В. В. Покатов.; 2) **Румянцевские чтения 2017** : 500-летие издания первой славянской Библии Франциска Скорины : становление и развитие культуры книгопечатания : межд. науч.-практ. конф. – Москва, 18–19.04.2017 : прогр. / М-во культуры РФ, Министерство культуры Республики Беларусь, Российская гос. б-ка, Национальная б-ка Беларуси, Библиотечная Ассамблея Евразии. – Москва : Российская гос. б-ка, 2017. – 52 с.; 3) **[Двадцатые] XX Смирдинские чтения** : книга и книжное дело в XIX–XXI в. : межд. науч. конф. – Санкт-Петербург, 26–27.04.2018 : прогр. / М-во культуры РФ, Санкт-Петерб. гос. инст. культуры, Библ.-информ. фак. Каф. документовед. и информ. аналитики. – Санкт-Петербург, 2018. – 8 с.; 4) **Георгиев, Лъчезар**. Увод в издателския процес [: учебник] / предговор на рец. Люба Цветкова. – В. Търново : Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2017. – 251 с. : с ил. – Библиогр.: 94 неном. назв. (с. 241–246).

I. Третиране по единен хронотоп в единство на инкунабули, палеотипи и образци на издателското дело през XV–XIX в.

Във връзка с 500-годишнината от издаването на книгите на славянската Библия, подготвена и напечатана от Франциск Скорина (ок. 1486–1541) Руската държавна библиотека (РДБ) създава изложбата „Человек эпохи Возрождения: к 500-летию издания Библии Франциска Скорины“, във връзка с която е подготвен и представяният каталог.

В този каталог, основан върху една от най-богатите в света колекции на изданията на Франциск Скорина – колекцията от редки книги (Музей на книгата) на РДБ, е показана многостранната дейност на първопечатника и преводача на *Свещеното Писание* на славянски език, която се развива в контекста на Европейското възраждане основно в Прага и Вилно (*лит.*: Vilnius; *пол.*: Wilno; *беларус.*: Вільня; *рус.*: Вильнюс; *нем.*: Wilna; *днес*: Вильнюс – столицата на Литва).

В духа на идеалите на разцвета на Хуманизма Франциск Скорина отдава силите и знанията си за

Человек эпохи Возрождения: к 500-летию издания Библии Франциска Скорины : каталог выставки / М-во культуры РФ, Российская гос. б-ка; Е. А. Емельянова и др. – Москва : Пашков дом, 2017. – 134 с. : ил.

Другие авт.: Д. Н. Рамазанова, Ю. Э. Шустова ; авт. каталожн. описаний: А. Б. Григорьев, Д. С. Румянцев, Д. А. Чудинов ; худ. оформл. В. В. Покатов.

просвещению на славянския свят. Днес книгите му се изучават и съхраняват в Русия, Беларус, Украйна, Литва, Полша, България и много други страни в Европа и Съединените щати.

За основа на каталога „Человек эпохи Возрождения“ са взети книгите на *Стария завет*, преведени на славянски език и напечатани от Франциск Скорина в Прага през 1517–1519 г.

Работейки над изданието *Библия Руска*, Скорина заявява за себе си като за човек на Ренесанса. Той осъществява уникална по равнище и обем текстологична работа по подбора на ръкописните текстове на библейските книги, превежда тези текстове на славянски език, организира печатница, разработва шрифтове.

И изложбата, и каталогът ѝ представят и книгите на Франциск Скорина, отпечатани от него във Вилно през 1522–1522 г.

Дейността на Франциск Скорина е показана като продължение на традицията, заложена от първопечатниците в създаването на книги с кирилски шрифт от края на XV и началото на XVI в.

Представените печатни книги на европейските печатари дават възможност да се разбере – по какви книги роденият в Полоцк (*беларус.*: Помлацк; *рус.*: Полоцк; *лит.*: Polockas; *пол.*: Połock – исторически град във Витебска област, в северната част на Беларус, административен център на Полоцкий район; разположен е в устието на река Полота, приток на Западна Двина) получава образование в КРАКОВСКИЯ и ПАДУАНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ.

В каталога са представени различни по тематика и забележителни – от гледна точка на изкуството на оформлението – книги, появили се на бял свят в Нюрнберг, Париж, Лион, Венеция, Флоренция, Базел, Краков и други градове едновременно с издаването на първите книги на *Библия Руска*.

При подготовката за печат на *Библията* Скорина внимателно сравнява и превежда на славянски език текстовете от различни ръкописни книги.

Точно този негов труд става продължение на процеса на издаването на *Библията* на националните европейски езици.

В каталога – както и в изложбата „Человек эпохи Возрождения“ – са представени най-добрите образци на *Библията* от XV–XIX в. Сред тях са **инкунабули и палеотипи, съдържащи преводи на Библията на немски, италиански, холандски, чешки, гръцки, латински и полски език.**

Продължението на работата над славянския превод на *Библията* в изложбата и каталога илюстрират *Острожската Библия*, *Първата московска печатна Библия*, *Елизаветинската Библия* и първият превод на *Библията* на руски език.

Възможно най-високо е достигнатото академично равнище на приведените в каталога:

– **студии към отделните раздели** (*Франциск Скорина и неговите издания; Кръгът на четене на Франциск Скорина по време на обучението му в Краков и Падуа; Възникване на славянското книгопечатане (1491–1512); Европейското книгопечатане през 1617 г.; Преводи на Библията на национални езици (XV–XIX в.); Книжното наследство на Франциск Скорина в ръкописната традиция*);

– **библиографски описания на 79 номерирани уникални инкунабули, палеотипи и печатни издания, които са снабдени с детайлни справочни анотации;**

– **списък на използваната литература от 39 номерирани заглавия.**

Пред нас е разгърнат уникален образец за третирането по единен хронотоп в единство на инкунабули, палеотипи и образци на издателското дело през XV–XIX в. (*вж.: по-долу*).

II. Извеждане на макроструктурите на магистралите на информационното полифонично моделиране на XV–XXI в.

Румянцевские чтения 2017 : 500-летие издания первой славянской Библии Франциска Скорины : становление и развитие культуры книгопечатания : междунар. науч.-практ. конф. – Москва, 18–19.04.2017 : программа / М-во культуры РФ, М-во культуры Республики Беларусь, Российская гос. б-ка, Национальная б-ка Беларуси, Библиотечная Ассамблея Евразии. – Москва : Российская гос. б-ка, 2017. – 52 с.

Именно третирането по единен хронотоп в единство на инкунабули, палеотипи и образци на издателското дело през XV–XIX в. с извеждането на вкоренените в тези векове **макроструктури на магистралите на информационното полифонично моделиране на XX и XXI в.** е проблемното поле на провежданите в наше време ежегодни *Румянцевски четения*.

Целта на тези четения е да се привлече вниманието към въпросите на съхраняването и изучаването на световното културно наследство и на националните ценности, а също – и към проблемите на функциониране на библиотеките на съвременния исторически етап, да се съдейства за търсенето на пътища за новационно развитие, разширяване на сътрудничеството между учрежденията на културата, образованието, науката и да се утвърждава межкултурното взаимодействие.

Наблюдението на форума на РДБ – националната библиотека на Руската федерация (РФ) от 2017 г. (175 доклада, представени в 5 проблемни кръгли маси и 7 ключови секции; общо около 300 участници) представлява своеобразна **моментна информационна картина на библиосферата на XXI в.**

РДБ е най-голямата публична библиотека на Русия и континентална Европа и една от най-големите библиотеки в света.

Тази библиотека е водещо научноизследователско учреждение в областта на библиотекознанието, библиографията и книгознанието. Тя е методически и консултативен център на руските библиотеки от всички системи (освен специалните и научно-техническите), център на препоръчителната библиография.

Библиотеката е основана на 1 юли 1862 г. в състава на Московския публичен музей и *Румянцевския музей* – най-голямата колекция от ръкописи, книги, монети и етнографски и исторически материали – първоначално: в Петербург, а после – в Москва.

Музеят възниква на основата на частната колекция, която събира, а част от нея – и наследява, държавният канцлер граф Николай Петрович Румянцев (Румянцов) (3/14.04.1754, Санкт Петербург – 3/15.01.1826, Санкт Петербург) – руски държавен деец, който през годините на Наполеоновите войни заема поста на министър на чуждестранните работи.

Граф. Н. П. Румянцев е меценат, страстен колекционер, основател на *Румянцевския музей*, покровител на първото руско околосветско плаване (1803–1806), почетен член на Императорската Руска академия (1819). Той е син на военачалника граф (от 1744), генерал фелдмаршал (от 1770) Пьотър Александрович Румянцев (4.01.1725, Москва – 8.12.1796, Ташан, Русия).

За любопитното съвпадение на двете юбилейни дати – получаването на славянската писменост през **863 г.** и откриването на Румянцевския музей и библиотека през **1863 г.** разказва професорът на Московския градски педагогически университет Галина Владимировна Аксьонова (род. 23.03.1960, Москва) в контекста на съобщението за ролята и личността на граф. Н. П. Румянцев в историята на Русия. Според нея това съвпадение е символично и разкрива смисъла на популярната днес тема за националното самосъзнание и самоидентификация.

... От момента на създаването си библиотеката, основана от граф. Н. П. Румянцев, получава задължителен екземпляр на всяко от отечествените издания...

... Щатната длъжност на дежурен на читалната зала на тази библиотека през последната четвърт на XIX в. заема философът футуролог, основоположник на *руския космизъм*, педагог новатор, деец на библиотекознанието Николай Фьодорович Фьодоров (26.05/7.06.1829, Ключи, Тамбовска губерния – 15/28.12.1903, Москва). Н. Ф. Фьодоров вижда в музеите „опитно поле“ за своите философски идеи, за създаването на *Философията на общото дело*. Той помага на читателите, беседвайки с

тях, с внимателното си отношение към техните информационни търсения.

Руският учен и изобретател, учител в училище Константин Едуардович Циолковский (5/17/.1857, Ижевское, Рязанска Губерния – 19.09.1935, Калуга) смятал Н. Ф. Фьодоров за своя „университет“. Големият класик на руския и световен критически реализъм, писателят граф Лев Николаевич Толстой (28.08/9.09/.1828, Ясна поляна, Тулска губерния – 7/20/.11.1910, Астапово, Рязанска губерния) споделял, гордостта, че е живял в едно и също време с Н. Ф. Фьодоров...

... От 1981 г. РДБ провежда ежегодна научно-практическа конференция по резултатите на научноизследователската работа. През 1994 г. конференцията е преименувана в *Румянцевски четения*. От 2000 г. *Румянцевските четения* преминават в статуса на международна конференция.

Сърцевина на форума *Румянцевски четения – 2017* става 500-годишнината от издаването на книгите на славянската Библия на Франциск Скорина (*вж: по-горе*).

Именно на този феномен е посветено пленарното заседание на *Румянцевските четения – 2017* (доклад „Франциск Скорина и общите начала на източнославянското книгопечатане“ / А. А. Суша, д-р по културология, зам.-директор по научната работа и издателската дейност на Националната библиотека на Беларус – Минск и др.).

На форума протича Пленумът на Междурегионалния комитет по каталогизация (МКК), който се провежда във връзка с 95-годишнината на МКК (доклади „Перспективи на създаването на обединен каталог на двете национални библиотеки – съгласуване на методиката на каталогизация на РДБ и РНБ****“ / И. Ю. Асеева, д-р по педагог., зав. отдел „Обработка и каталогизация“ на РНБ; „Проблеми и ретроконверсия на електронния каталог на научната библиотека“ / Е. В. Довбня, доц. на Пушкинския научен център на Библиотека по естествени науки на Руската академия на науките /БЕН РАН/; „От MARC 21 към модела BIBFRAME: еволюция на машиночитаемите формати на Библиотека на Конгреса на САЩ“ / Т. А. Бахтурина, гл. специалист на отдел „Централизирана каталогизация“ на РДБ и др.).

Със специални кръгли маси и обилни дискусии, в които взимат участие водещи учени и библиотекарски практики, са удостоени:

– **Библиотечно-библиографската класификация (ББК)** – националната класификационна система на РФ (доклади „Индексите на ББК в комплекса на лингвистичните средства на качествен каталогизационен запис“ / И. Е. Прозоров, д-р по педагог., зав. сектор „Научно-аналитична работа на управлението на библиограф-

ските информационни служби на Централната градска публична библиотека „В. В. Маяковский“, доц. на Санктпетербургския държавен институт по култура, катедра по документознание и информационна аналитика; „Философското знание в Средните таблици на ББК“ / М. А. Ходанович, д-р по философия, зав. сектора „Развитие на ББК“ на РДБ и др.);

– **стандартизацията на библиотечната дейност** (доклад „Стандартизацията в областта на библиотечното дело: състояние и перспективи“ / Е. И. Козлова, водещ науч. сътр. на „Центъра по изследване на проблемите на развитие на библиотеките в информационното общество“ на РДБ и др.);

– **библиографиране на мрежови информационни ресурси: проблеми на организацията и методиката** (доклад „Мрежовите информационни ресурси като обект на библиографиране“ / Г. В. Левин, д-р на педагог. науки, зав. на „Научноизследователския отдел по библиография“ на РДБ и др.);

– **П. И. Юргенсон***** – личност, време, събития** (доклади „Някои подробности от живота в детството и младостта на П. И. Юргенсон и произхода на фамилията Юргенсон“ / С. В. Белов, докт. на ист. науки, водещ науч. сътр. на РНБ; „Търговският дом на И. Юргенсон в Санкт Петербург“ / М. А. Юргенсон, свободен изследовател – Санкт Петербург и др.);

– **междуклтурно взаимодействие: съвременно състояние и посоки на развитие** (доклад „Етнокултурното взаимодействие от позицията на библиотечната политология“ / Н. П. Игумнова, докт. на педагог. науки, гл. науч. сътрудник на отдел „Междубиблиотечни взаимодействия с библиотеките на Русия и страните от Съюза на независимите държави“ на РДБ и др.).

Богатството на дискурса от проблеми, посветени на комплекса от теми, аспекти и ракурси на свързаност в библиосферата, отразени в секциите на *Румянцевските четения – 2017*, може да бъде илюстрирано с няколко знакови доклада:

– „Художественото оформление на книгите на М. М. Зошченко“ / Д. В. Фомин, д-р по ист., водещ науч. сътр. на „Центъра по изследване на проблемите на развитие на библиотеките в информационното общество“ на РДБ;

– „Променящите се функции на управлението на персонала на библиотеките“ / М. П. Захаренко, д-р по педагог., зам.-директор по научната и методическата работа на Руската държавна библиотека за младежта – Москва; В. К. Ключев, д-р по педагог., зав. катедра по управление на информационно-библиотечната дейност, професор на Московския държавен институт по култура, член на Постоянната комисия на 32 секция на Руската библиотечна асоциация по библиотечен мениджмънт и маркетинг;

– „Най-добрите чуждестранни проекти на библиотечния маркетинг през 2017 г. (по материали на Международния конкурс на ИФЛА – Библибр)“ / Л. Н. Зайцева, зав. отдел „Сводно планиране и отчетност“ на РДБ, секретар на 32 секция на Руската библиотечна асоциация по библиотечен мениджмънт и маркетинг, член на Постоянната комисия на 34 секция на ИФЛА по мениджмънт и маркетинг...

Демонстрацията на общо тринайсет изложби, съпътстващи *Румянцевските четения – 2017*, показва ключовата роля на *визуализацията* за разпространението на информацията през ХХІ в. и значението ѝ за широката социална представителност на библиосферата.

III. Научни традиции на школата за развитието на науката свързана с книгата и книжното дело (Петербургска книговедска школа: Трасе на хуманитаристиката по комплекса на библиосферата)

[Двадцатые] XX Смирдинские чтения : книга и книжное дело в XIX–XXI в. : междунар. науч. конф. – Санкт-Петербург, 26–27.04.2018 : программа / М-во культуры РФ, Санкт-Петербург. гос. инст. культуры, Библио-информ. фак. Каф. документовед. и информ. аналитики. – Санкт-Петербург, 2018. – 8 с.

Смирдинские чтения се провеждат в Санкт Петербург от 1978 г. веднъж на две години и са посветени на *историята и литературно-издателското дело, журналистиката и четенето в Петербург*. Те пре-

минават под егидата на Катедрата по обща библиография и книгознание (днес: Катедра по документознание и информационна аналитика) на Санктпетербургския държавен институт по култура.

Форумът е посветен на известния петербургски издател и книжар Александър Филипович Смирдин (21.01/1.02.1795, Москва – 16/28/.09.1857, Санкт Петербург), който е знаменит като издател на втората източна байронична поема „Бахчисарайски фонтан“ (1821–1823) и романа в стихове „Евгений Онегин“ (1823–1830) на гения на Русия Александър Сергеевич Пушкин (26.05/6.06/1799, Москва – 29.01/10.02/1837, Санкт Петербург).

А. Ф. Смирдин е и издателят на „Басните“ на друг гений на руската култура – Иван Андреевич Крылов (2/13/.02.1769, Москва – 9/21/.11.1844, Санкт Петербург).

Този издател има огромна заслуга пред руската култура и литература с това, че е първият в Русия, който започва да изплаща хонорари на авторите на издаваните от него творби, и така съдейства за професионализацията на писателския труд.

Именно А. Ф. Смирдин пръв открива книжарница в Санкт Петербург с витрини на Невски проспект и прави руската книга достъпна по цена за небогатите хора.

Проведените на 26.–27.04.2018 г. *XX Юбилейни Смирдински четения* са знаменателни с три юбилея:

- 20-годишнина на поредните издания на форума;
- 40-годишнина от деня на първите такива четения;
- 100-годишнина на Санктпетербургския държавен институт по култура (СПбДИК – рус.: СПбГИК) – най-старият университет в Русия, който подготвя специалисти в областта на библиотечно-информационната дейност, културата и изкуството.

Точно съвпадането на тези годишнини е причината *XX Юбилейни Смирдински четения – 2018* да бъдат посветени на техния инициатор и пръв организатор – историка и теоретика на книгознанието **проф. докт. на филол. науки Йосиф Евсеевич Баренбаум******* (13.06.1921, Канев, Украйна – 30.12.2006, Санкт Петербург, Русия).

Своеобразно продължение на дейността на проф. Й. Е. Баренбаум по организацията и провеждането на *Смирдинските четения* получава благодарение на преподавателите от СПбДИК:

- книговеда **проф. докт. на филол. науки Инга Александровна Шомракова** (28.09.1932, Ленинград);
- библиографа, историка на книгата и цензурата в Русия и СССР **проф. докт. на филол. науки Арлен Викторович Блюм** (30.03.1933, Михайловка, Запорожка област – 4.06.2011, Санкт Петербург);
- историка и културолога **проф. докт. на педаг. науки Галина Феофановна Гордукалова** (27.12.1950, Кемерово – 16.10.2015, Санкт Петербург).

Ректорът на СПБДИК проф. д-р на ист. науки Александър Сергеевич Тургаев в приветствието си на откриването на *Смирдинските четения* подчерта важността на съхраняването и изучаването на **научните традиции на школата – Петербургската книговедска школа за развитие на науката за книгата и книжното дело.**

На XX Смирдински четения прозвучават повече от 50 доклада на автори от Русия, Украйна, България, Израел, систематизирани основно по *персоналии*:

– проф. Й. Е. Баренбаум: *Проблеми на общата теория на книгознанието*;

– проф. А. В. Блюм: *Проблеми на изследването на цензурата*;

– проф. Г. Ф. Гордукалова: *Проблеми на библиографознанието и библиотекознанието*;

– проф. И. А. Шомракова: *История на книгата и книжното дело*;

– *младежката секция*.

На пленарното заседание представят обширни доклади за **съвременното състояние на теоретичното книгознание и перспективите на развитието му**:

– проф. докт. на филол. науки, зав. Отдела за научни изследвания по проблемите на информатиката на Всеруския институт за научна и техническа информация (ВИНИТИ) на РАН Руджеро Сергеевич Гиляревский;

– проф. докт. на ист. науки, зав. катедрата по документознание и информационна аналитика на СПБДИК Дмитрий Аркадиевич Еляшевич.

В дискусиите на форума участват:

– докт. на педаг. науки, проф. Валентина Владимировна Брежнева – декан на Библиотечно-информационния факултет на СПБДИК;

– акад., докт. на педаг. науки, почетен проф. на Московския държавен институт по култура и проф. на СПБДИК Аркадий Василевич Соколов – заслужил деец на науката на Русия;

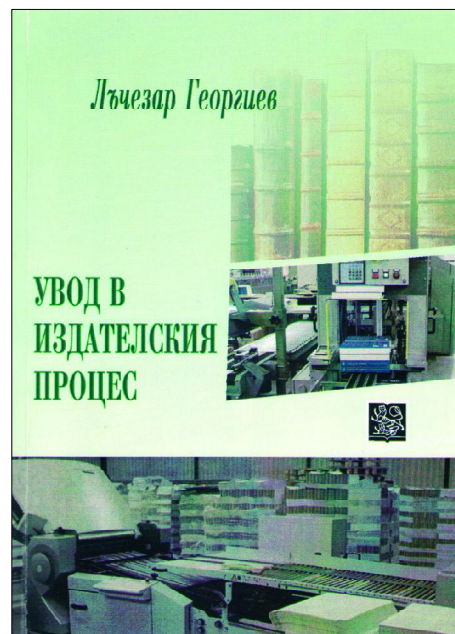
– проф. докт. на педаг. науки Валентина Александровна Бородинна – от катедра „Библиотекознание и теория на четенето“ на СПБДИК, председател на научната секция „Психология и педагогика на четенето“ на Руското педагогическо общество и др.

XX Смирдински четения – 2018 убедително демонстрират **традициите и приемствеността на Петербургската книговедска школа за развитието на науката за книгата и книжното дело.**

Тази школа е **забележително трасе на хуманитаристиката със световни измерения по комплекса на библиосферата.**

IV. Енциклопедия – компендиум на издателския процес

(Синтез на редактора, издателя, журналиста и университетския преподавател)

Георгиев, Лъчезар. Увод в издателския процес [: учебник] / предговор на рец. Люба Цветкова. – В. Търново : Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2017. – 251 с. : с ил. Библиогр.: 94 неном. назв. (с. 241–246).

Съвременният книговед, писател, публицист и издател проф. д-р Лъчезар Георгиев (род. 3.10.1956, Велико Търново) завършва специалности „Българска филология“ и „Издателска, редакторска и полиграфическа дейност“ на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“). От 1983 до 1992 г. е журналист, завеждащ отдел и главен редактор на печатни медии във Великотърновска област. В същото време е и кореспондент на столични издания. От м. март 1992 до м. октомври 2003 г. е мениджър на Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“ – В. Търново.

През 1998 г. става д-р по книгознание, библиотекознание и библиография. През 2003 г. се хабилитира като доцент по същата специалност. По тази специалност през 2012 г. е избран за професор във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

От м. октомври 2003 г. е преподавател към катедра „Библиотекознание и масови комуникации“, която е към Филологическия факултет, а от 2005 г. катедрата е преместена в Стопанския факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. От началото на 2005 до септември 2013 г. (до нейното реформиране) е ръководител на тази катедра.

В Стопанския факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ преподава в *бакалавърските* („Книгоиздаване“, „Връзки с обществеността“, „Библиотечно-информационни дейности“, „Журналистика“) и *магистърските програми* („Медии и реклама“, „Масови комуникации и журналистика“, „Комуникационен и библиотечен мениджмънт“/на които е и научен ръководител/).

През 2005–2013 г. е член на Факултетния съвет на Стопанския факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Сред основателите е на специалностите „Книгоиздаване“ и „Журналистика“.

От есента на 2013 г. Л. Георгиев е професор в катедра „Книгоиздаване и библиотечно-информационни дейности“ (от февруари 2014 г. катедрата преминава в състава на факултета „Математика и информатика“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“). Междувременно е преподавал и във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ (2000–2001). От 2004 г. е доцент, а от есента на 2012 г. – професор към катедра „Книга и общество“ в Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) – София, където чете книговедски дисциплини в *бакалавърската програма* „Печатни комуникации“, както и в *магистърските програми* („Медийна информация и реклама“, „Издателски бизнес и информационни ресурси“).

Л. Георгиев е член на Съюза на учените в България, Съюза на българските писатели и Съюза на българските журналисти. През 2000 г. Американският биографичен институт (The American Biographical Institute) в Северна Каролина, САЩ, го приема за член на изследователския борд на този институт. Участва в множество международни, национални и регионални научни форуми. На перото му принадлежат стотици научни студии и статии. В творчеството му се отличават редица жанрове на художественото и публицистичното творчество. С научна и художествено-творческа цел пътешества по Украйна, Румъния, Русия, Босна и Херцеговина, Сърбия, Италия, Германия, Белгия, Люксембург, Португалия, Гърция и др.

През 2004–2013 г. Л. Георгиев е водещ съставител и научен редактор на поредицата „Библиотеки, четене, комуникации“ (В. Търново). От 2009 г. до настоящия момент е главен редактор на „Трудове на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 1994 г. основава научното списание за книгата „Издател“, на което е главен редактор (след 2003 г. списанието става съвместно издание на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и УниБИТ – София и се публикува до днес).

Представяният учебник „Увод в издателския процес“ е 64 обобщаваща книга на книговеда издател.

В труда са разгледани в единство **знаниевият и практическият комплекс на книгоиздаването**. Синтезирани са наблюденията на издателския процес, които се поднасят на настоящите и бъдещите издатели.

Учебникът е предназначен както за студенти, така и за книговеди и издатели практики.

В предговора към „Увод в издателския процес“ рецензентът доц. д-р Люба Цветкова, зав. катедра „Книга и общество“ при УниБИТ, обобщава: „*Базирайки се и на своя дългогодишен опит като редактор и издател, в учебника си проф. д-р Лъчезар Георгиев представя съвременни концепции и актуални тенденции за развитието на издателския процес, необходими и полезни за обучението на студентите*“ (с. 5).

Във встъпителните думи на автора към труда е съществено уточнението: „<...> *тук се акцентира <...> върху графичната композиция, типографията, проектирането, композиционните особености на книгата, върху специфични характеристики и специфична терминология. Дадени са и редица примери, обобщения и оценки, които правят изданието насочено и към най-общи познания за основните видове издания, за видовете книгоиздаване, за регистрацията, за особеностите на съвременния издателски мениджмънт*“ (с. 7).

Както се вижда – **приложен е характерът на учебника „Увод в издателския процес“**.

Трудът е с ясна структура (14 глави), която представлява **енциклопедична картина – компендиум на съвременния издателски процес, осъществена по невралгичните вектори на представяната реалност – плод на синтеза на редактора, издателя журналиста и университетския преподавател**:

- Издателският процес и видовете издания – елементи, характеристики, класификации;
- Специфика и характеристики на видовете издания;
- Формиране на стратегии в издателския процес;
- Мениджмънт и диверсификация на издателската дейност;
- Редакционни процеси при подготовка на изданията за печат;
- Водещи фактори за графичната визия на книгата;
- Илюстрацията в книгата;
- Заглавните страници в книгата;
- Функции и позиции на въвеждащите и заключителните текстове в книгата;
- Справочните и спомагателните текстове;
- Полиграфически процес и иновации в печатната комуникация;
- Планиране, проекти, прогнозиране и анализ в контекста на издателския процес;
- Калкулация, разходи, формиране на цени;
- Промоционални, публицити и продуцентски дейности, свързани с книгата.

Забележителна е **евристичната ценност на финалния обобщаващ раздел на учебника „Увод в издателския процес“** – „Вместо заключение. Тенденции в съвременното българско книгоиздаване“ (с. 214–240). Това по същество е студия, в която се дава **панорама на статуса на издателските приноси и многообразните тематични посоки на книгоиздателския сектор на обществения живот**: „Надеждата е секторът да продължи своето

развитие, да търси своите читатели, да привлече и повече български автори, да вдига техните тиражи и да ги продуцира по-успешно, за да имат и в българските книжарници, и в библиотеките повече имена на писатели, публицисти, научни изследователи, а родната книга да бележи ръст в хармония с европейските и световните тенденции на издателската индустрия“ (с. 237).

... И четирите феномена на книгата, представени в настоящото изложение (вж по-горе: разд. I–IV), са обвърнати към **световната библиосфера**.

Поради тази причина тези феномени са интерпретирани в *настоящото изложение* като **стъпки на обхват на библиосферата**.

И като че ли всеки от тези феномени – стъпки в библиосферата – говори на своя език с усилен от технотронната мембрана на съвремението ни глас...

... Отчетливо чуваме думите, изречени от най-плодотворния древен драматург (автор на 130 пиеси) от гледна точка на оцелели творби (21 непокътнати) **Тит Макций Плавт** (250 г. пр. н.е., Сарсина, Романя – 184 г. пр. н.е., Рим): „*Нека всеки своето си има*“ – максима за **жизнеутвърждаващата сила на многообразието на света, в който живеем и който създаваме – този на КНИГАТА – БИБЛИОСФЕРАТА...**

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА И БЕЛЕЖКИ

* Букв.: *Образец в четири стъпки* (гр.: *paradigma* – тук: образец; лат.: *quarta* – тук: интервал в ширина в четири стъпки).

** Когато информационните реалии – документите (книги /гр.: **biblos** – **книга**/, статии, всички останали продукти на записаната информация – ноти, карти, графики, компактни дискове, ...) се отразяват в библиографска информация с международен обхват и универсално съдържание (към която се субординира националната, регионалната, отрасловата, проблемната, тематичната, препоръчителната и т.н. разновидности на библиографията), се активира представа за световната **библиосфера** (А. В. Соколов, А. Куманова).

*** „*Нека всеки своето си има*.“ – Плавт.

**** Руска национална библиотека – една от първите публични библиотеки в Източна Европа, разположена в Санкт Петербург; една от най-големите библиотеки в света, втора по величина на фондовете в РФ.

С указ на Президента на Русия е призната за особено ценен обект на националното наследство и представлява историческо и културно достояние на народите на РФ.

До 1917 г.: Императорска публична библиотека; до 1925 г. – Руска публична библиотека; от 1932 г. – „М. Е. Салтиков-Шчедрин“; до 27.03.1992 г. – Държавна публична библиотека.

Идея за организация на общодостъпна библиотека в Русия се появява в началото на XVIII в. Още в началото на царстването на императрица Екатерина Велика, през 1766 г. планът за създаването на публичната руска библиотека ѝ бива предложен за разглеждане, но едва година и половина преди смъртта си, на

16/27.05.1795 г., тя одобрява дадения от архитекта и строителя, представител на класицизма Егор Тимофеевич Соколов (3/14.11.1750 – 1824, Санкт Петербург) проект за постройката на зданието на Императорската публична библиотека.

***** Пьотър Иванович Юргенсон (5/17.07.1836, Ревел – 20.12.1903 /2.01.1904, Москва) – руски музикален издател.

***** Пишещият *наст.* редове е ученик на Й. Б., както и на останалите персоналии, свързани със *Смирдинските четения*.

По време на обучението си в СПбДИК А. К. става свидетел на организацията и провеждането на първите *Смирдински четения*.

Следва да се отбележи, че в комуникето по форума, подготвено от проф. докт. на ист. науки Пьотър Николаевич Базанов и проф. докт. на ист. науки Дмитрий Аркадиевич Еляшевич, се подчертава: „*Много доклади и изказвания на конференцията носиха мемориален характер. Например, обстоятелният доклад на проф. докт. на педаг. науки А. В. Куманова (Държавен университет по библиотекознание и информационни технологии, гр. София, България) беше посветен на анализа на теоретичното наследство на основателя на функционалната школа на книгознанието Й. Е. Баренбаум и неговия принос във формирането на <...> науката за книгата, книжното дело и читателя. В доклада широко се използваха материалите на интервюто и личните беседи с Й. Е. Баренбаум, които А. В. Куманова провежда в началото на 2000-те г.*“.

Срв.: Базанов, П. Н. Юбилейная международная конференция XX „Смирдинские чтения“. Книга и книжное дело в XIX–XXI веке : к 100-летию Санкт-Петербургского государственного института культуры / П. Н. Базанов, Д. А. Эляшевич. // <<http://www.spbgik.ru/news/YUbileynaya-mezhduna-rodnaya-konferenciya-HH-Smirdinskie-cheniya-Kniga-i-knizhnoe-delo-v-XIX-XXI-veke-k-100-letiyu-Sankt-Peterburgskogo-gosudarstvennogo-instituta-kultury/>>. – 16.05.2018. – с. 2 : с ил.

В *цит.* комунике се споменават и докладите на: аспиранта С. В. Степанов за личния фонд на проф. докт. на филол. науки Й. Б., съхраняващ се в Централния държавен архив за литература и изкуство на Санкт Петербург; сътрудниците на сектора по книгознание на Отдела за редки книги на РНБ – д-р по филол. О. Н. Илина и докт. на ист. науки Н. Г. Патрушева, посветен на житейския и научен път на проф. докт. на филол. науки А. В. Блюм; проф. докт. на ист. науки П. Н. Базанов за проф. докт. на филол. науки И. А. Шомракова като историк на книгата и книжното дело на Руското Зарубежие. За основните посоки на жизнения път и главните научни достижения на проф. докт. на педаг. науки Г. Ф. Гордукалова се *цит.* доклада на нейната ученичка Ю. Б. Осипова (Музей на цирка Чинизелли). Посочват се и съобщенията, посветени на сътрудниците на СПбДИК: доц. д-р по педаг. О. А. Александрова, посветен на библиографа на изкуството доц. д-р А. А. Туровска; проф. докт. на ист. науки П. Н. Базанов и доц. д-р на педаг. Н. Г. Донченко, в който се разглеждат основните библиографски и краеведски работи на проф. д-р по педаг. А. В. Мамонтов, и др.

МОДЕРНИ ТЕНДЕНЦИИ ПРИ МАРКЕТИНГА НА ФРЕНСКАТА КНИГА

Стела В. Георгиева

MODERN TRENDS IN MARKETING OF THE FRENCH BOOK

Stela V. Georgieva

The article of Assistant Professor Stella Valerieva Georgieva presents the trends in the development of the modern French book industry. Modern book research and national politics research has also been followed, conducting a number of activities promoting the publishing industry and reading in France. The article also provides a number of statistical data on issues related to the development of the publishing and distribution of the French-language book in countries where French is spoken in full or in part. The work of a number of institutions, best representing the French book on the world market, is also analyzed.

Key words: French book, French-language book, distribution publishing industry

1. Тенденции в националната политика, свързана с книжната индустрия във Франция. Изследвания на процесите. Автори

Френската книжна индустрия е сред най-богатите и популярни в този икономически сектор. Откроява се с жанровото си разнообразие, многобройните издателски и книгоразпространителски марки, автори, преводачи, художници и дизайнери. Тя има голямо влияние върху обществената, културната, образователната и дори политическата живот във Франция. Наблюдава се обвързаност с традиционната печатна книга, и отвореност към новите тенденции, предлагани от модерното дигитално издание. Националната политика, обвързана с книгата, показва една определена специфика. На първо място, продукцията е предназначена за обслужване интересите на вътрешния (национален) пазар и задоволяване потребностите на населението от нови заглавия. От статистиките, подадени от различни институции, занимаващи се с въпросите на книгата, Франция се нарежда сред първите лидери в книгоиздаването и книготърговията не само в Европа, но и в света. Изчислените приходи само на огромния холдинг *Hachette Livre* надхвърлят 2 милиарда евро в национален и международен мащаб.

На второ място, националната политика мотивира книгоиздаването за международния пазар, продажбата на авторски права на чужди издателски марки и сключване на двустранни и многостранни договори за сътрудничество. В чужбина френският издателски бранш е в постоянно търсене на нови пазари. В Източна и Централна

Европа класическите и новите автори отдавна са добре познати на своите читатели. Погледнато в исторически аспект, френската книга има значими позиции в някои световни и европейски региони¹. Със своите дългогодишни връзки заглавията на френски език са разпознаваеми във френскоезична Белгия в областта Валония, Брюксел; във френскоезична Швейцария; в страните, спадащи към романското езиково семейство – Испания, Италия и Португалия. В нейните отвъдморски департаменти изданията, идващи от Франция, са също добре приети. Такъв пример е Канада, където вторият официален език е френският. Дълголетни традиции наблюдаваме в Скандинавските страни и Германия и дори на руския пазар. Днес издателският сектор пробива в редица англоговорящи страни, като САЩ, Великобритания, Австралия, където заема първите места по продажби. През последното десетилетие в страните от Латинска Америка френската книга е все по-чест и желан гост, издавана от най-големите издателства в региона. През последните няколко години най-новото предизвикателство за нея е стъпването на необятния азиатски пазар. Огромни са интересите ѝ към китайския и дори японския пазар.

Френският книжен маркетинг е проследен в различни по своя характер изследвания и монографии. Те дават представа за историческото и съвременното му състояние. Някои автори показват интересни акценти, предизвикателства и дори проблеми. Тези научни издания правят индустрията още по-привлекателна за специалистите, спомагат за по-лесната ориентация в определена

ситуация, служат като наръчник и пътеводител за тези, които правят първите си стъпки в бранша.

В изследването *Le marketing du livre: Etudes et strategies* на **Suna Desai** и **Noëlle Poggioli** се акцентира върху фазите на бъдещия и настоящия маркетинг на издателската дейност. Авторите предлагат бизнесът да обърне повече внимание върху практическия подход при редакционния маркетинг. Проследени са разнообразни методики и проблематики, които имат за цел да мотивират и мобилизират пазарната активност в сектора, като дават многобройни примери². Издател е *Editions du Cercle de la Librairie* (Париж, 2006)³.

Във втори том на същото изследване: *Le marketing du livre: Promotion et outils de communications*, авторите **Laurence Bascle-Parkancky** и **Max Prioux** разглеждат пътищата на книжната продукция след излизането ѝ от складовете на издателя⁴. Проследени са различни промоционални и рекламни аспекти и основни дистрибуторски канали на книгата⁵. Издава се от *Editions du Cercle de la Librairie* (Париж, 2010)⁶. Интерес представлява изданието *Le management de l'entreprise d'édition*, с автори **Jean Marc Lebreton** и **Dominique Bigourdan**⁷. Изследването показва най-важните фактори в маркетинга на издателската фирма, водещи до бъдещи успехи. В книгата се препоръчва всеки книгоиздател да обърща по-голямо внимание на най-новите, динамични тенденции в технологиите, прилагани в бранша. Решаващ фактор според авторите е графичният дизайн на книгата. Основен акцент в *Le management de l'entreprise d'édition* е правилното изчисляване на годишния бюджет на фирмата. Внимателният подбор на счетоводния и маркетинговия персонал е изключително важен момент за издателя. Това са основните звена, движещи финансовите средства на издателската марка. **Jean Marc Lebreton** и **Dominique Bigourdan** акцентират върху това, че не бива да се пренебрегват другите въпроси, влияещи върху успеха на фирмата. Екологичните проблеми често биват поставяни на дневен ред. Те изправят фирмата пред предизвикателството да направи най-добрия си избор при консумативи и технологии, които да не замърсяват природата. Друг фактор е свързан с необходимите средства за закупуването им, тъй като те са сериозно разходно перо за издателя. Сред водещите елементи са юридическите и правните въпроси. Всяка уважавана издателска марка трябва да има поне по един или няколко юристи, които да защитават нейните интереси при проблемни ситуации, ако издателят не е способен сам

да се справи с тях. Така разгледана, книгата дава многобройни примери за успешно маркетингово развитие на лидерите в бранша във Франция и в света⁸.

Друго актуално изследване е *Graphisme et édition* от **Geneviève Chaudove**. Книгата е от издателската серия „Pratiques editoriales” на същото издателство. Разгледаните аспекти на графичния дизайн показват, че графичната комуникация е неизменна част от модерното книгоиздаване. Така се генерират не само естетическите функции на изданието, но и очакваният ръст на приходи и печалба. В книгата е даден и кратък ретроспективен преглед с примери за постигнати успехи в бранша и майсторството на графичните дизайнери, които съумяват да привлекат бъдещата аудитория⁹.

2. Статистически данни, наблюдения и акценти върху книгата във Франция според SYNDICAT NACIONAL DE L'ÉDITION (SNE)

Във Франция съществуват редица институции, представящи най-добре книгата на световния пазар. Сред водещите организации е *SYNDICAT NACIONAL DE L'ÉDITION*, който е наследник на създадения през 1874 г. *Съюз на издателите*. През 1886 г. е един от учредителите на Бернската конвенция, създадена за защита на литературните и художествените произведения. Между 1946–1947 г. претърпява някои промени. През 1966 г. SNE провежда първата във Франция *Национална седмица на четенето*. Няколко години по-късно, през 1971 г. ДДС на книгата става 5.5% (Стойността му не се е променила и до днес). През 1981 г. е гласуван *Закон за единната книжна цена*. През същата година е проведен първият във Франция панаир на книгата. През 2005 г. се приема *Закон за удължаване и прилагане на 5.5%-ят ДДС на книгата и неговото дефиниране*¹⁰.

Синдикатът на националните издатели обединява 670 издателства, които най-добре представят френската книга на националния и международния пазар. Пълноправните му членове са предимно физически и юридически лица, вписани в Търговският регистър на страната като издатели. В категорията *Асоциирани членове* влизат организации с нестопанска цел, насочени към публикуването, четенето, популяризирането и разпространяването на книгите. Тук членуват също дистрибуторите и междубраншовите органи-

зации. Синдикатът се управлява от *Председателски съвет*, който заседава всеки месец с комисиите и групите. В определени периоди от годината изслушва комисията от *Бюрото по актуални въпроси*, създадено за решаването на проблемите, възникнали в издателския сектор. Самият генерален директор координира работата на Синдиката¹¹.

Основната мисия на SYNDICAT NATIONAL DE L'ÉDITION е осигуряване на диалог между участниците в бранша. Представя изданията на престижните национални и международни форуми. В национален план поддържа добри взаимоотношения с официалните министерски ведомства и институции, популяризиращи книгата в страната. Комуникацията с Френското министерството на културата, Националната асоциация *Книга и четене* и *Националния център за книги* е от съществено значение. На международно равнище Синдикатът представя френската книжна индустрия, като разчита на добрите практики, създадени с *Федерацията на европейските книгоиздатели* / FEB/, *Съюза на международните издатели* и др.

Всички членове на SNE имат достъп до разнообразни новини в бранша и получават покани за срещи, конференции, семинари и курсове за обучение. На потребителите и интересуващите се от книгата се предоставят реални статистически данни, показващи нейното състояние. Според предоставените статистики за периода 2010–2015 г. се наблюдава спад в нетния доход на издателствата. Причината е икономическата криза, обхванала всички сектори. След 2015 г. има леко покачване, приблизително с 0.6%. През същата година оборотът на издателите възлиза на 2.656 милиарда евро¹². Той идва от приходите от продажби на книги: 2.523 милиарда евро. Останалите 133 милиона евро са от продажби на авторски права и други услуги. Допълнителните услуги са изключително важни за издателите. Представяват отстъпване на авторски права за преводи, адаптация и др.

Всяка година *Синдикатът* провежда вътрешно проучване върху дейността на дистрибуторите. Резултатите показват увеличение на доверието в тях с близо 2.2% за 2015 г.¹³ Изследването обобщава, че водещите продажби са осъществени сред различните вериги книжарници и по-малки търговски обекти. От тях става ясно, че книжарниците са реализирали оборот от книготърговия на стойност 4 милиарда евро с ДДС¹⁴. Най-продавани са книгите с джобен формат. Те

са се увеличили през 2015 г. с 1.6%. Оценяват се на 348 милиона евро. От тази сума най-голям дял се пада на художествените жанрове – 205.3 милиона евро, или 60% от пазара на издания с джобен формат. Цифровите формати са спечелили 163.8 милиона евро за 2015 г., значително по-висока стойност от предходната година¹⁵.

Продажбите на авторски права носят значителни финансови средства за издателите. Авторите разчитат на тях: те продават правата им, защото най-добре ги представят на международния книжен пазар, разчитайки издателската марка да свърши най-трудната част, договаряне на добри суми за преводи и разпространение на техните заглавия.

Други статистики показват, че през 2015 г. броят на продадените права за превод се е увеличил с 2.3%. Сключени са 12 225 договора на 50 езика. През последното десетилетие тази цифра нараства с 120%. 15% от авторските правата върху електронни книги се падат на Великобритания и САЩ и представляват значителна част от сключените договори. Най-много закупени права има при детските и младежките заглавия – 29.9%; комиксите – 23.8%; научните издания и др.

Най-много договори за придобиване права за превод на френски заглавия имат китайските издатели – 1868, от тази цифра 10% се падат на издателски марки в Тайван. На второ място се нареждат италианските издатели с 1312 договора, 724 са комиксовите заглавия. Трето място заемат испанските издателства с 1209 подписани договора, 59% от тях са придобити права върху детски и младежки заглавия и комикси¹⁶.

3. Статистически акценти за вътрешния пазар на книгата във Франция през 2016 г.

Статистическите стойности за вътрешния пазар показват увеличение на приходите с 4.25% (2.837 милиарда евро). Този ръст е най-голям при учебните издания. За останалите сектори според SNE ръстът е само + 0.11% нагоре. Има нарастване на сключените международни издателски договори. През 2016 г. са подписани 14 087 договора, засягащи правата на френски автори и произведения. 12 996 са издателските споразумения за продажби на авторски права (87%), а останалите 13% засягат съвместното книгоиздаване. Най-много договори са подписани с китайски, испански и италиански издателства, на кои-

то се падат малко над 1000 договора. Такава тенденция сочи статистиката на SNE.

Пазарът на цифровото книгоиздаване се разраства предимно при академичните и професионалните заглавия. През 2016 г. има постъпления от 234 милиона евро (8.65%). След дълъг период на спад на нетния издателски оборот (през последните пет години) се наблюдава леко увеличение от 0.7%. Проучванията върху дистрибуторските мрежи, веригите книжарници и проведените маркетингови и рекламни кампании показват, че най-търсените в сектора издания са детските заглавия, литературата за всички възрасти и практическите книги¹⁷.

В статията *Le Billet Économique* Marie Viennot проследява състоянието на книжния пазар във Франция. Авторката акцентира върху успешните лидери в бранша. Обръща внимание на темата за четенето в страната¹⁸. Интерес в тази посока представлява и публикацията на Chloé Woitier: *Le marché du livre marque le pas en France*, публикувана във френското периодично издание *Le Figaro*¹⁹. Според нея след големия възход през 2015 г. продажбите на книги през следващата година остават задоволителни, но се наблюдава спад от 1% при бестселърите. За съжаление, изданието не дава повече информация, но внася достатъчно яснота по разглеждания проблем²⁰.

4. За някои аспекти и проблеми на френскоезичния книжен пазар в Белгия

Френската книга има значима роля във френскоговорещите области на Белгия. През 2016 г. нетните печалби са спаднали на 240 милиона евро (-2.3%). За 2015 г. те се изчисляват на 245 700 000 евро.

Някои статистически данни сочат трудностите, пред които са изправени книгоиздателите в Белгия, отпечатващи на френски език. 74% от вноса на книжна продукция идва основно от Франция. Едва 26% от нея обаче се издават в *Бенелюкс*. Книгите, влизащи в страната, са предназначени за клоновете на френските книжарници. Доставка им допълнително оскъпява с 10–15% коричната цена на продукцията, продавана в Белгия. Износът на белгийски книги на френски език с включените продажби на авторски права е на стойност 125 милиона евро²¹.

На вътрешния пазар в Белгия съществуват три подхода за маркетинг на книгата:

1. Независими или специализирани книжарници. Те държат 28.8% от пазара. През 2015 г. е с 2.8% по-нисък;

2. Чрез библиотеките – 9.4%. През 2015 г. ръстът е 6.9%;

3. Клубове на книгата – 8.2%. Бележи се увеличение с 1.8%.

Средната цена на книгата в страната, закупена от търговска мрежа, е 29.03 евро през 2016 г. Увеличението с 0.63 цента в сравнение с 2015 г. Причината се крие в инфлацията. Големи са печалбите при научните, академичните книги и изданията за социални науки. Тяхното увеличение е с 29.7%, с оборот от над 56 милиона евро²².

Годишното производство на е-книги на френски език в Белгия е 2814 заглавия. Статистиката показва, че 5 на всеки 10 души четат електронен формат. Според подадените данни 5% използват всички видове електронни устройства за четене; 31% изтеглят файлове от различни платформи, най-често от *ePub*; 8% предпочитат аудиокнигите.

На 19 ноември 2017 г. Парламентът на Федерация Валония – Брюксел гласува и прие **Указ за културната защита на книгата**. Той влезе в сила от 1 януари 2018 г. Изготвен е след допитване и консултации с целия книжен бранш в страната²³. Нормативният документ има следната стратегия:

1. Той цели да защити лоялната конкуренция между малките книжарници;

2. Да окаже културно-икономическо въздействие върху френскоезичната книга в страната;

3. Основна мисия е плавното премахване на т.нар. *tablette* (*надценка*), която увеличава продажната цена на книгата, идваща от Франция, с 10–15%²⁴.

4. Популяризиране на книгата в училищата;

5. Цената да се определя от издателя или вносителя;

6. През първите 12 месеца цената на едно заглавие може да се повиши не повече с 5%;

7. След изтичането на тези срокове цената на книгата да не се променя;

8. Контролът на цената на книгата се възлага на специална независима комисия, която да приеме жалби от потребителите;

9. На всеки три години след приемането на Указа правителството също се задължава да налага мониторинг върху цената на книгата.

Премахването на *tablette* според нормативния документ трябва да стане плавно:

1. Първоначално е възможно свободното прилагане на *tabelle* в периода от 1.01.2018 до 31.12.2018 г.;

2. От 1.01.2019 до 31.12.2019 г. да се прилага до 8% *tabelle* – надценка;

3. От 1.01.2020 до 31.12.2020 г. да се прилага до 4% *tabelle* – надценка;

4. От 1.01.2021 г. тя трябва напълно да отпадне.

Според цитирания документ от 1 януари 2018 г. могат да се правят следните отстъпки при продажба на книги:

1. „Нормални“ отстъпки до 5% за всички клиенти, които не са организации;

2. Специална отстъпка за някои купувачи, като училища, обществени библиотеки или неправителствени институции в страната. Допустимата отстъпка не трябва да надвишава 15%. Намаленията се използват при организирането на различни събития, свързани с книгата: четене, писане и популяризиране;

3. Специални отстъпки при закупуването на учебници и помагала за училищата – до 25% от коричната цена на книгата;

4. Сроковете за прилагане на тези отстъпки са в период от първия ден до 24 месеца след появата на изданието на пазара

5. Институции във Франция, които контролират и мотивират развитието на книжната индустрия и пазар

Книгата във Франция е обект на икономически интерес от страна на редица институции. Тя е един от основните приоритети, нареждащи страната сред най-големите лидери в бранша. Редица институции работят за нейното популяризиране и разпространение.

В структурата на Синдиката на националните издатели съществува *Central de l'edition*, която контролира дистрибуторската мрежа и организира транспорта на изданията в страната и чужбина. Най-съществена помощ, която оказва, е калкулирането на вноса и износа на продукцията в чужбина. Работи с 1800 клиенти и гарантира успешното разпространение на изданията им по целият свят.

Central de l'edition към SNE дава гаранции срещу рискове, свързани с плащанията; търговски рискове и помощ с финансови средства при природни бедствия, които ще възпрепятстват дейността на издателите, и пр. Тази подкрепа е съществена в отвъдморските департаменти, където

се прилагат маркетинг и разпространение на френскоезични издания²⁵. Сключват се различни застрахователни гаранции с цел защита на книгата и издателите. Дългогодишен партньор е водещата кредитна застрахователна компания *Coface*. *Equinox* е английски застраховател, който работи съвместно с *Coface*. Други партньори са банковите институции. Гаранции се дават от самите издатели, които правят авансови плащания.

Със създадената още през 1988 г. *Програма*+ се дава възможност на френскоезичните академични и тясно специализирани заглавия да се предлагат на ниски цени в развиващите се страни. В програмата са включени Хаити, Коморски острови, Мадагаскар, Камерун, Конго, Кот д'Ивоар, Габон, Чад, Сенегал, Мали и др. Книгите се разпространяват от сертифицирани книжарници във всяка държава. Цената е с 50% по-ниска от тази, на която се предлагат във Франция. Издателите, включени в програмата, са задължени да продават продукцията си със сконтов процент – *минимум 65% от обявените цени във страната*. От своя страна, *Central de l'edition* им плаща месечно обезщетение от 20% от цената на заглавията, продавани по програмата²⁶.

Книжната продукция се доставя по море, суша и въздух. Начинът за доставка се определя от местоположението на обекта. Фактурирането и таксите за транспорт са отговорност на вносителя или на дистрибутора. По въздух са изпратени 26.2% от общия тонаж книжна продукция; по суша – 67.2% и по море – 6.6%. Според географското разпределение на френската книжната продукция най-много – 34.2% – са за Мадагаскар; 16.6% за африканските френскоезични държави; Европа – 6.8%; Близкия изток – 7.1%; Латинска Америка – 2.4%; Азия и Океания – 2.4%; Северна Америка – 1.2%, и др²⁷.

Успешно функционира *Международното бюро за френски издания*, което отговаря за насърчаване на френското производство и публикуване в чужбина. Помага за проучване на пазара, при прехвърляне на права за превод на френски произведения на чужди езици и за чуждестранни издателски компании.

Интерес представляват подходите при финансирането на преводи на френските издания. Кандидатстващите издателства се одобряват от две комисии. Одобрените получават възможност да покрият свои текущи разходи, възникнали при превод на чужд език, прехвърляне на авторските права и др. Субсидиите, давани за превод на

СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ ЗА ДВИЖЕНИЕТО НА
ФРЕНСКАТА КНИГА ПО СВЕТА

френски творби на други език, са безвъзмездни. Средното възнаграждение е 18 евро на страница. Ако услугата на преводача възлиза на 21–25 евро на страница, то субсидията, която получава издателят, е приблизително 60% (18 евро)²⁸.

Основен фактор при определяне на цените на книгата във Франция са редицата законопроекти, приемани през годините: Закон 81–766 от 10 август 1981 г., който е променен с акт № 85–500 от 13 май 1985 г.; Указ № 85–271 от 26 февруари 1985 г. относно нарушения на Закона № 81–766 от 10 август 1981 г. относно цените на книгите; Указ № 85–556 от 29 май 1985 г. изменя изцяло този от 1981 г.; Указ № 2004–922 от 31 август 2004 г.²⁹.

Според Министерството на културата във Франция в икономически аспект книгата е не само продукт или услуга, но и стока, която трябва да отговаря на предпочитанията на клиентите. Всяка година хиляди нови заглавия се продават на френския пазар. В зависимост от търсенето изданията се радват на различен успех. Това кара издателствата да правят подбор на успешните заглавия. В страната книжният сектор е широко дефиниран. В него работят над 80 000 души (0.4% от заетостта в страната) и включва служителите, отговарящи за продажбите в книготърговските вериги, както и за дистрибуцията. Смята се, че във Франция има над 55 000 автори, творещи в различни области, включително илюстра-

тори и преводачи. Едва 2 500 членуват в AGESEA и живеят с доходите, които са придобили при продажбите на литературните и художествените си права.

В страната има над 8000 издателски структури. Книгата представлява между 8–9% от оборота на печатната индустрия, като компаниите са насочени към предпечатна и печатна подготовка. Около 300 компании имат до 10 служители. Общият брой на обектите, занимаващи се с книготърговия във Франция, е 25 000, включващ книжарници, супермаркети, хипермаркети и др. Едва 15 000 обекта имат редовни клиенти, които реализират определени печалби, но между 3500–4500 магазина осъществяват високи печалби изцяло от книжна продукция³⁰.

Най-големите книготърговски обекти имат значителни позиции дори в периода на икономическата криза. От 2009–2011 г. ситуацията за по-малките книжарници е притеснителна. След 2015 г. френският книжен пазар отново се стабилизира и показва добър ръст на печалбите.

Цената на книгата във Франция се определя според Закона за цените на книгата, приет от Парламента на 10 август 1981 г. и променен с укази през следващите десетилетия. Три са основните акценти в него през изминалите години:

- Приемане на фиксирана цена за изданията от определен автор и издател, разпространяващ се на територията на страната;

- Поддържане на гъста дистрибуторска мрежа. Законът изисква от издателите и вносителите на книги да определят публична продажна цена. Книготърговците на дребно трябва така да изчисляват стойността на книгата, че тя да е приблизително близка до тази, обявена от издателя. Изключение се прави при продажби, насочени към корпорации, училища и училищни и родителски организации. Член 10 от Закона предвижда други допълнителни и специални разпоредби за определяне цените на книгите в отвъдморските департаменти на Франция³¹.

Друг съществен акцент е фактът, че Синдикатът на националните издатели заедно с Министерството на културата и комуникациите във Франция насърчават износа и сключването на международни договори за продажба на авторски права. Националният център за книги обединява различни дейности, като дистрибуция, транспорт, логистика, глобални политики за износ на

книгата във френскоезичните Африка, Хаити, Коморски острови, Мадагаскар и Канада³².

Интерес в сайта на френското Министерство на културата и комуникациите са статиите за приемането на Закона за дистанционната продажба на книги от 26 юни 2014 г. С него се дава възможност правителството да промени някои нормативни наредби, свързани с издателската дейност³³.

6. Лидери на книжния дистрибуторски маркетинг във Франция

SDP LIVRE CLUB е издателска и книгоразпространителска френска компания, създадена през 1982 г. Нейната основна мисия е разпространение на нови и атрактивни издания на ниски цени. Клиентите са книжарници, библиотеки, медийни библиотеки, музеи, специализирани магазини, учреждения и организации. Предлага изданията си без посредник, има собствен логистичен транспорт. Предлагаият каталог от атрактивни заглавията се обновява всяка седмица. Изданията се доставят до клиентите в рамките на 24 часа след направена заявка от директната платформа на фирмата. Цените са без включени данъци. Подробна информация за ценовата листа на всички предлагани книжки продукти клиентите могат да намерят на www.maxilivres.fr.

Заглавията, разпространявани в www.maxilivres.fr, достигат до потребителите си с големи отстъпки, но след закупуване на голямо количество продукция. Дистрибуторската компания работи в сътрудничество с водещи издателски групи. Предлага нови или преоценени заглавия от предходни издателски години. *SDP Livre Club* дава възможност на тези издания за втори път да намерят своите купувачи, като по този начин ги спасява от унищожаване³⁴.

SDP Livre Club разпространява и публикува детски издания. Основната възрастова категория на предлаганите книги е 3–8 години. Най-търсени са албумните издания, книжки за рисуване, книги пъзели, детски енциклопедии. Компанията е закупила авторските права за издания Барби, Скуби Ду, Том и Джери и др. В каталога за детски издания цените са преференциални и достъпни за всички клиенти. Заглавията са закупувани от различни асоциации в големи количества, което позволява правенето на значителни отстъпки. При всяка допълнителна или следваща поръчка се дават още 9% от промоционалните цени.

MDS е компания с близо 50-годишна традиция в областта на книготърговската логистика и дистрибуция. Създадена е през 1968 г. Нейното седалище е на 50 километра южно от Париж, в сърцето на магистралните мрежи на Франция. Благодарение на своите партньори – книгоиздателите, *MDS* е сред основните лидери в бранша. Разпространява разнообразни жанрове, включително *манга* и *фентъзи*. Предпочитани издания са практическите книги за деца и възрастни, религиозните и туристическите пътеводители.

Френските складови бази обхващат 35 000 кв.м сградна площ, с над 10 000 постоянни клиенти и 450 000 поръчки годишно. Там работи с 180 постоянни служители и още 100 души, назначени на граждански договор през натоварените периоди. Обслужването е бързо и качествено, следи се изцяло от добре подготвени специалисти мениджъри.

Компанията има добри позиции в страните от *Бенелюкс* – Белгия, Холандия и Люксембург, където е водещ дистрибутор. От месец юни 2012 г. *MDS BENELUX* е сертифицирана компания (ISO9001), водеща на книжния пазар в региона. Седалището ѝ се намира гр. Шарлероа. Следващите разположени на 10 000 кв.м площ и предлагат цялостно решение за дистрибуция, включително двуезично френско-холандско обслужване.

Компанията има представителство във френскоезична Швейцария. Складовите площи се намират в гр. Мудон, на 15 км от Лозана. Представена е от дъщерната си компания *Media Participations*, разположена на 3 000 кв.м площ³⁵.

В изложението дотук текст беше представено развитието на съвременната френска книжна индустрия, като изведените примери бяха подкрепени с редица статистически данни. Проследените съвременните изследвания, свързани с маркетинга на книгата и проучването на националната политика, провеждаща редица дейности, които насърчават издателския бранш и четенето във Франция, сочат редица положителни тенденции. развитието на книгоиздаването и разпространението на френскоезичната книга в страните, където изцяло или частично се говори френски език, в последното десетилетие се радва на устойчив растеж. Институциите, представящи най-добре френската книга на световния пазар, продължават да регистрират сериозни постижения, които се виждат и от работата на съвременните

лидери в сферата на книжния дистрибуторски маркетинг.

БЕЛЕЖКИ

¹ Френската книга е добре приета в многоезичните Белгия и Швейцария, където част от населението говори езика. В Канада втори официален език е френският. В някои африкански страни също се говори този език.

² **Desaive**, Suna, Noëlle Poggioli. Le marketing du livre: Etudes et strategies. Paris, Editions du Cercle de la Librairie, 2006. 154 p.

³ ISBN 13: 978-2-7654-0929-8; EAN 13: 9782765409298 [*Формат на книгата 15.5x24 см, мека подвързия*].

⁴ **Bascle-Parkancky**, Laurence, Max Prioux. Le marketing du livre: Promotion et outils de communications. Paris, Editions du Cercle de la Librairie, 2010. 144 p.

⁵ Двете издания са от една и съща издателска серия „Pratiques editoriales”, на Editions du Cercle de la Librairie, Париж, Франция.

⁶ Форматът на изданието е 24x16 см., с мека подвързия. ISBN 13: 978-2-7654-0979-3; EAN 13: 9782765409793.

⁷ **Lebreton**, Jean Marc, Dominique Bigourdan. Le manegment de l'entreprise d'édition. Paris, Editions du Cercle de la Librairie, 2014. 540 p.

⁸ Книгата е едно много добро изследване, проследяващо маркетинговите акценти на издателската фирма и нейното структуриране. Информация за трите посочени по-горе заглавия може да се види на следния сайт: <https://www.eyrolles.com> [24.02.2018]. Форматът на изданието е 17x24 см. С мека подвързия. ISBN 13: 978-2-7654-1437-7; EAN 13: 9782765414377.

⁹ **Chaudove**, Geneviève. Graphisme et edition. – Paris: Editions du Cercle de la Librairie, 2010. – 158 p.

Изданието е с формат 16x24 см, с мека подвързия. ISBN 13: 978-2-7654-0978-6; EAN 13: 9782765409786.

¹⁰ www.sne.fr/historia/

¹¹ Mission Syndicat Nacional de l'édition: https://fr.m.wikipedia.org/wiki/Syndicat_nacional_de_l%27%C3%mission/ [3.02.2018].

¹² През 2014 г. общият оборот на издателствата възлиза на 2. 652 милиарда евро според Синдиката на националните издателства във Франция.

¹³ Тази стойност през 2014 г. е била 1.5%.

¹⁴ 4 милиарда евро е оборотът от печалби на книжна продукция на дребно, реализиран от книжарниците.

¹⁵ www.sne.fr/enjeux/chiffes-cles/#sne-h-263-1%e2%80%99activite-des-maisons-d%e2%80%99edition

¹⁶ Les cessions de droit a internacional: www.sne.fr/anjoux/les-cessions-de-droit-a-international. [12.02.2018].

¹⁷ Chiffres clés de l'édition: <https://www.sne.fr/economie/chiffes-cles>. [24.02.2018].

¹⁸ **Viennot**, Marie. Le Billet Économique. <https://www.franceculture.fr/enissions/le-billet-economique>. [24.02.2018].

¹⁹ **Woitier**, Chloé. Le marché du livre marque le pas en France: <http://www.lefigaro.fr/medias/2017/02/03/20004-20170203ARTFIG00290>. [24.02.2018].

²⁰ Статията дава само основна информация по въпроса. Тя е заключена от издателя и се дава достъп само при заплащането на определена цена за нейното ползване.

²¹ Marché du livre: les chiffres clés du secteur: http://www.culture.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbar. [24.02.2018].

²² В статията е дадена пълна информация за използваните източници. Проучването е направено на базата на различни статистически данни и наблюдения, свързани с печатната и електронната книга в Белгия, както и нейното производство. Повече информация на следните сайтове: www.lettresetlivre.cfwb.be; www.adeb.be и www.bibliotheques.be

²³ Le prix unique du livre va progressivement devenir une réalité: http://www.culture.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbar. [24.02.2018].

²⁴ До 1.01.2021 г. се цели премахването на т.нар. *tabelle* или още *надценка*, която увеличава продажната цена на книгата, идваща от Франция, с 10–15%. Подолу е посочено как през следващите три години той постепенно ще отпадне.

²⁵ Assurans crédit : <http://www.centrale-edition.fr/fr/content/assurance-credit/>. [27.02.2018]

²⁶ Programme Plus: <http://www.centrale-edition.fr/fr/contact/programme-plus/>. [27.02.2018]

²⁷ Transport : <http://www.centrale-edition.fr/fr/content/transport>. [27.02.2018]

²⁸ Aides aux cessions de droits et s l'exportation: www.sne.fr/erte_eduteur/aides-aux-cessions-de-droits-et-a-l'exportation/. [14.02.2018]

²⁹ Régime du prix du livre: www.sne.fr/anjoux/erte_eduteur/regime-du-prix-du-livre/. [14.02.2018]

³⁰ Économie du livre. Marché du livre. www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/marche-du-livre/. [17.02.2018].

³¹ Économie du livre. Prix du livre: www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/Prix-du-livre/. [17.02.2018].

³² Économie du livre. Promotion du livre français à l'étranger: www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/Promotion-du-livre-francais-a-l-etranger/

³³ Économie du livre. Actualités de l'économie du livre: www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/actualites-la-economie-du-livre

³⁴ Soldes d'éditeur: www.sdplivrwclub.fr/Soldes-d-editeur/ [17.02.2018].

ЛИТЕРАТУРА

I. ПЕЧАТНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. **Георгиев**, Лъчезар. Стратегии и четене – европейски процеси в издателския бизнес и детската книга. // Д е ц а т а и четенето – между традиционната и електронната книга. [Състав: Р. Петрова-Василева]: Сб. с доклади от кръгла маса. – Сливен: Жажда, 2014, с. 111–133.

2. **Георгиев**, Лъчезар, Стела Георгиева. Пътища на детската книга. – София: АН-ДИ, 2015. – 200 с.

3. **Георгиев**, Лъчезар. Увод в издателския процес. – В. Търново: Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2017. – 251 с.

4. **Георгиева**, Стела. Детското книгоиздаване в САЩ и Канада. Съвременни аспекти и тенденции в развитието на северноамериканското детско четене и електронна книга. // Д е ц а т а и четенето – между традиционната и електронната книга: Сб. с доклади от кръгла маса, проведена в рамките на XVI Национален фестивал на детската книга, 7–9 май 2014 г. в гр. Сливен. [Съст. Р. Василева-Петрова]. – Сливен: Жажда, 2014, с. 135–151.

5. **Георгиева**, Стела. Аспекти, проблеми и тенденции при фентъзи изданията за деца в Северна Америка и Австралия. // С ъ в р е м е н н а т а фентъзи литература за деца – между традицията и новите тенденции: Сб. с доклади, проведена в рамките на XVII Национален фестивал на детската книга, 11–13 май 2015 г. в гр. Сливен. [Съст. Р. Василева-Петрова]. – Сливен: Жажда, 2015. – с. 115–134.

6. **Детската** книга на XXI век и нейните читатели: Сб. с доклади от кръгла маса, проведена в рамките на X Национален фестивал на детската книга в Сливен, 7 май 2008 г. [Състав: Р. Петрова-Василева]. – Сливен: Жажда, 2008. – 135 с.

7. **Развитие** на детската илюстрация и влиянието ѝ върху детското четене: Сб. с доклади от кръгла маса, проведена в рамките на XIII Национален фестивал на детската книга в Сливен, 9–11 май 2011 г. [Състав: Р. Петрова-Василева]. – Сливен: Жажда, 2011. – 224 с.

II. ЕЛЕКТРОННИ ИЗТОЧНИЦИ

1. **Viennot**, Marie. Le Billet Économique. <https://www.franceculture.fr/enissions/le-billet-economique>. [24.02.2018].

2. **Woitier**, Chloé. Le marché du livre marque le pas en France: <http://www.lefigaro.fr/medias/2017/02/03/20004-20170203ARTFIG00290>. [24.02.2018].

3. Mission Syndicat Nacional de l'édition: https://fr.wikipedia.org/wiki/Syndicat_nacional_de_1%27%C3%mission/ [3.02.2018].

4. www.sne.fr/ânjoux/chiffes-cles/#sne-h-263-l%e2%80%99activite-des-maisons-d%e2%80%99edition

5. Les cessions de droit a internaciotional: www.sne.fr/ânjoux/les-cessions-de-droit-a-international. [12.02.2018].

6. Chiffres clçs de l'çdition: <https://www.sne.fr/eco-nomie/chiffes-cles>. [24.02.2018].

7. Marché du libre: les chiffres clés du secreur: http://www.culture.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbar. [24.02.2018].

8. Le prix unique du livre va progressivement devenir une réalité: http://www.culture.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbar. [24.02.2018].

9. Aides aux cessions de droits et s lexportation: www.sne.fr/erte_eduteur/aides-aux-cessions-de-droits-et-a-lexportation/. [14.02.2018].

10. Regime du prix du livre: www.sne.fr/enjeux/erte_editeur/regime-du-prix-du-livre/. [14.02.2018].

11. Économie du livre. Marché du livre. www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/marché-du-livre/. [17.02.2018].

12. Économie du livre. Prix du livre: www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/Prix-du-livre/. [17. 02. 2018].

13. Economie du livre. Promotion du livre francais a l'etrager: www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/Promotion-du-livre-francais-a-l-etrager/

14. Economie du livre. Arualés le economie du livte: www.culturecommunication.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Economie-du-livre/acrualés-lâ-economie-du-livre

15 Soldes d'editeur: www.sdplivrclub.fr/Soldes-d-editeur/ [17.02.2018]

16. Page organisation: www.mdsfrance.com/index.php?page-organisation/ [20.02.2018]

17. Transport: <http://www.centrale-edition.fr/fr/content/transport>. [27.02.2018]

18. Assurans crédit: <http://www.centrale-edition.fr/fr/content/assurance-credit/>. [27.02.2018]

19. Programme Plus: <http://www.centrale-edition.fr/fr/contact/programme-plus/>

СЪВРЕМЕННИТЕ БУДИТЕЛИ И ИНФОРМАЦИОННАТА СРЕДА – XXI ВЕК

Събина Ефтимова

THE CONTEMPORARY REVIVAL LEADERS AND THE INFORMATIONAL ENVIRONMENT IN XXI CENTURY

Sabina Eftimova

This article presents the opportunity to create diploma thesis of students from the “Library and Information Management” specialty as part of the informational environment for people with visual impairments in Bulgaria. By participating in the initiative „Be my guide” – project in which the description of photos and videos helps the perception of elements, details, characters, etc.

Key words: library management, diploma thesis, informational environment, Be my guide, people with visual impairments.

Съвременните информационни технологии променят всички сфери на човешкия живот, а след динамичното навлизане и на Интернет се отварят нови възможности за достъп до информация на лицата със зрителни затруднения. Това са неограничени ресурси и услуги, намиращи се в Глобалната мрежа и позволяващи подобряване на техния живот.

Информационните технологии създават нови възможности за осигуряване на достъп до информация и знание. Интернет помага за увеличаването на шанса за успешното социално включване, създава предпоставки за преодоляване на социалната изолация на лицата със специални потребности и за превръщането им в активни граждани на обществото. Това е нов етап в осигуряването на среда за развитие, общуване, образование, спестяващ време и предоставящ удобството на интернет средата. За това е необходимо обществото да бъде запознато с ползите от достъпа до информация и знания за лицата със зрителни затруднения чрез съвременните ИКТ.

Според Т. Тодорова „В последните десетилетия достъпът до информация на хората с увреждания се влияе и определя от три основни **тенденции**: глобализацията, информационната революция и спазването на човешките им права – недопустимото, но явно тяхно изключване от възможността да се възползват от придобивките на безпрепятствения обмен на знания. Голяма част от тях не само,

че не участват в информационното общество, но за тях не са достъпни дори основни образователни материали и литература“ [3, с. 125].

Дипломни работи на студенти от специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“

През академичната 2016/2017 г. като част от лекционния курс по дисциплината „Достъпност до информацията за хора със специфични нужди“ с титуляр проф. дн Таня Тодорова¹ и ас. д-р Събина Ефтимова на студенти задочно обучение от III и IV курс, специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“, бе възложена задачата да подготвят като част от изпитната си работа кратка тема, в която да опишат инициатива, свързана с хора със специфични нужди, в която са участвали.

Вследствие на положителните резултати и породения интерес четирима студенти от четвърти курс избраха темата за тяхната дипломна работа да бъде свързана с доброволческата инициатива на сайта „Be my guide“². Това е проект, организиран от неформална група от зрящи и незрящи доброволци от гр. София, включващ следните участници: инициатор на идеята за български сайт – Александър Велков; Кънчо Кънчев и Марина Кирилова – уебмастър и техническа поддръжка, и редактори – Иван Бозуков и Георги Тодоров.

¹ Проф. дн Таня Тодорова създава и въвежда тази дисциплина за студентите от ФБКН към УниБИТ. – Бел. авт.

² Сайтът се намира на адрес < <http://bemyguide.org/> > – Бел. авт.

В рамките на проекта се създава пространство, което цели „улесняването на незрящите при възприемането им на различни явления, предмети, хора.“³ Предложени са текстове, които описват определено изображение, като тези описания, се правят от доброволци. Изображенията могат да са подбрани от тях или да са предварително заявени от потребителите на сайта, където би могла да се намери коректна и пълна информация за възможностите да станеш доброволец, да бъдеш пълноценен потребител, както и заявител⁴.

Инициаторите споделят: „За щастие технологиите в момента са толкова добре развити, че хората без зрение се ползват уверено от компютри, мобилни телефони (не само от такива с бутони, но и от управляеми чрез сензори). Това е възможно благодарение на екранните четци и синтезаторите на реч. Софтуерът преобразува текстовата информация на екрана в звук. По този начин незрящият чува изписаното и онова, което въвежда сам. Но все още няма технологии, позволяващи фотографии да се възприемат чрез слуха. Нито една програма не умеє да описва изображения и видео. Ако на която и да е страница има фотография, синтезатора на реч я произнася като „photo“, „picture“, набор от букви и цифри или просто мълчи. Тоест само приятел, роднина, познат, доброволец... изобщо само друг човек може да опише визуална информация на незрящ човек. Нерядко приятелите или роднините са заети или по някакви причини не ни се иска да се обръщаме към тях. Тогава е необходима помощ от доброволци.“⁵

За да не се получава дублиране на избраната тематика на изображенията, всеки един от дипломантите получи индивидуална тема за първата част на своята дипломна работа и втора тема за практическата част.

Валерия Вълева имаше зададена темата „Възможности за създаване на информационно-подкрепяща среда (по примера на www.bemyguide.org)“ и си избра да създаде описания за категорията „Литературни“.

Темата на *Борислава Стефанова* – „Добри практики при работа с лица със зрителни затруднения (Създаване на информационен пакет на базата на доброволчески труд)“ имаше за задача да опише храни и да създаде нова категория за сайта. Студентката си избра категория „Знамена“.

Ирена Янакиева разработи дипломна работа със заглавие „Адаптиране и създаване на информационен поток за деца със зрителни затруднения“ и описа изображения на детски литературни и филмови герои и произведения.

С тема „Работещи практики в информационното обслужване на лица със зрителни затруднения“ – *Симона Велинова* създаде описания на животни – домашни и диви.

След изработването на индивидуални планове за работа и ясно регламентирани области, дипломантите създават самостоятелен контакт с организатора на сайта, обясняват своята задача и се запознават с изискванията за създаване и представяне на записи⁶.

Валерия Вълева в началото на своята дипломна работа споделя: „Преди да започна същинската работа писах на сайта, за да ги уведомя, че ще им предложа голям брой описания. От сайта ми отговориха, че благодарят за желанието да се включа като доброволец за каузата на „Be my guide“. Също и че други колеги са се свързали с тях по същия повод и те нямат нищо против. „За нас е важно да получаваме хубави описания, без значение дали са изпратени от студенти или не. Това, че ставаме част от Вашия учебен процес е допълнителен бонус и комплимент за нас.“, пише *Александър Велков*, инициатор на идеята за създаване на българския сайт с описания за незрящи.“⁷

Категорията „Литературни“ е започната на 11 ноември 2015 г., като в тази категория към момента има 131 запис, а основните автори в нея са инициаторът на проекта *Александър Велков* и *Валерия Вълева*. Общо, студентката е създала 106, от които са одобрени и качени 68 описания в тази категория. Дипломантката споделя, че при

³ Информация от сайта на „Be my guide“. – Бел. авт.

⁴ Сайтът дава възможност да се изпрати линк, на който има изображение, с цел да бъде направено негово описание и да бъде върнато обратно на потребителя. – Бел. авт.

⁵ Информация от сайта на „Be my guide“. – Бел. авт.

⁶ На сайта има кратки инструкции за начина на създаване на описание. – Бел. авт.

⁷ Подобна е и кореспонденцията с другите трима участници. – Бел. авт.

избора на книгите се е ръководила от желание „да се докосна отново до определени четива. И да подпомогна незрящите хора, посещаващи сайта, да се запознаят с тези произведения...“⁸. При подбора тя се е спряла на шедеври, световна класика, поезия, фантастика, по-леки четива – разнообразна литература (Пушкин, Френсис Скот Фицджералд, Блага Димитрова, Любен Каравелов, Йордан Йовков, Емил Зола, Реймънд Чандлър, Елин Пелин, Антон Дончев, Николай Хайтов, Йордан Радичков, Павел Вежинов, Антоан дьо Сент-Екзюпери, Айзък Азимов, Ърнест Хемингуей, Ерих Мария Ремарк, Джон Стайнбек, Емануел Рублес, О’Хенри и др.)

Идеята, от която се е водила по време на работата си, е да представя „достатъчно образи от едно произведение, за да се получи по-ясна картина за богатството от персонажи в произведението“. Тази схема на работа е успешна и създава значителен поток от информация. В отговор на изпратените изображения А. Велков пише: „Вие сте избрала да подобрете цитати за секцията „Литературни“, което е абсолютно коректно. Това за нас е начин да стимулираме потребителите да посегнат към книгите, от които са взети тези описания. И, разбира се, да поощрим доброволците да го правят. Наистина страхотно е, че сте подобрала основните образи от тези две класически произведения“. Тези описания/цитати са предпоставка за създаване на по-голям интерес у потребителите към конкретните книги и към четенето като цяло. „Благодарение на Вас тази секция ще стане една от най-богатите. Като цяло много е малък процентът на текстовете, които не са подходящи за страницата.“

В последното писмо до Валерия от сайта пишат: „Цитирали сте автори от различни периоди и националности, и произведения в няколко прозаични жанра. Заради този подход можем да Ви поднесем само нашите комплименти.“ Проличава, че в основата на добрите резултати са комуникацията, старанието и позитивното отношение. Това е чудесна възможност на практика да се използват създадените описания и така трудът на един студент да има смисъл за много хора и то не след години, а още в момента на създаването.

Б. Стефанова ясно дефинира целта на своята дипломна разработка: „Резултатът, който се очаква да постигне този доброволчески труд е значително повишаване на броя на изображенията в платформата на инициативата, а също и тяхното видово разнообразие. Това би означавало и повишаване на интереса на незрящите хора към ползването на тази услуга, която изключително много би помогнала в опознаване на света и обогатяване на представите им за него“⁹. Тя е създала 100 описания, от които са одобрени 89 и са публикувани на сайта в следните категории: „Храни“, от общо 32 описания в тази категория, 31 са нейни; „Знамена“ – изцяло създадена от описания, направени от нея. Тя е създала описания и за категориите „Животни“, „Растения“, „Природа/Туризм“ и „Други“.

С. Велинова работи основно в категорията „Животни“ – там засега има 35 записа. Тя избира да събере пъстроцветна палитра от домашни и диви животни (Сибирско хъски; Черен носорог; Абисинска котка; Сърна; Прилеп и други), които да обрисова майсторски и достъпно.

И. Янакиева споделя в дипломната си работа: „Човек няма ни най-малка представа какво изпитва едни незрящ и не си дава сметка, че загубата на зрение не е само по рождение. Тя може да застигне всеки един от нас на по-късен етап от живота, поради травма, заболяване или някоя друга причина. Доброволчеството и благотворителността са познати, откакто свят светува, те са заложили в човека, а през годините стават все по-популярни, осъзнава се ролята и значимостта им като фактор за разрешаване на множество проблеми в обществото. Хора на различна възраст и от различни професионални сфери все по-често решават да отделят част от свободното си време в полза на обществено значима кауза. Наистина трудно можем да сравним усещанията да гледаш снимка или видео и да прочетеш описание за тях. Но за незрящите прочитът на такъв тип текстове е по-добър вариант от нищо. Те имат нужда да видят света през нашите очи. В Проекта се включих, насърчена от гл. ас. д-р С. Ефтимова с практическа задача по дисциплината „Дос-

⁸ Този и следващите няколко цитата са от дипломната работа на Валерия Вълева. – Бел. авт.

⁹ Текстът е взет от дипломната работа на Борислава Стефанова. – Бел. авт.

тъп до информация за хора със специални нужди“. Така се породи и идеята за моята дипломна работа, която освен за завършване на образованието ми ще остави дълготрайна следа в интернет пространството и ще бъде полезна на хора със зрителни затруднения. Идеята на моите описания бе не само да опиша дадена снимка, а да загатна въздействието ѝ“.

От описанията в сайта тя има 22 на брой в категория „Литературни“ на произведения за деца от български и чужди автори. Част от заглавията на описанията са: Косе Босе; Майчина сълза; Дядовата ръкавичка; Сливи за смет; Болен здрав носи; Пепеляшка; Рапунцел; Малкият принц и много други. В писмо до нея Ал. Велков споделя: „Здравейте, Ирена! Описанията Ви са много добри, особено това за корицата на „Дядовата ръкавичка“, където сте вплели и литературен изказ. Това със сигурност ще се хареса.“

Впечатление прави и фактът, че има още много доброволци, които системно създават описания за сайта, сред тях са: Т. Йосифова, Н. Борисова, Ст. Проданова, Ж. ал-Шаргаби, Ел. Ангелова-Димитрова, Кр. Василев и други.

Има няколко категории, по които не са създадени много описания – „На английски“, „Видео-

клипове“, „Празници“ и др., това е чудесна възможност да се включат още много доброволци. Богатството на категориите ще позволи да се покрият интересите на по-голяма аудитория и да се създаде пъстрота на предлаганата от сайта информация. Едно описание отнема различно техническо време за пълно завършване и е процес, в който са включени както доброволците, така и създателите на сайта: „*Редактирахме текстовете, без да ги променяме смислово. Смятаме, че ще са още по-сполучливи, ако се стремите да пишете в по-кратички изречения. Другото са дребни неточности, свързани със сливане на думи или пропускане, размяна на букви. Предполагаме, че това се дължи на желанието Ви максимално бързо да ни изпратите файловете. Доколкото можем, ще помагаме в редакцията, а ако не сте съгласна с нещо конкретно можем да го обсъдим допълнително.*“

За да може да се придобие ясна представа за важноста на подобен вид дипломни разработки, ще направим кратък анализ на постигнатите резултати – на базата на описанията, качени на сайта и дипломните работи. Към момента¹⁰ на написване на настоящия текст на сайта са поместени 540 описания на изображения, диференцирани общо в 17 категории, както следва:

Храни (32)	Видеоклипове (2)
Кино (39)	Космос (8)
Литературни (131)	Забележителности (18)
Знаци/Табели (119)	Животни (49)
Изкуство (33)	Известни личности (19)
На английски (2)	Природа/Туризъм (44)
Празници (6)	Емотикони (22)
Знамена (30)	Други (30)
Растения (15)	

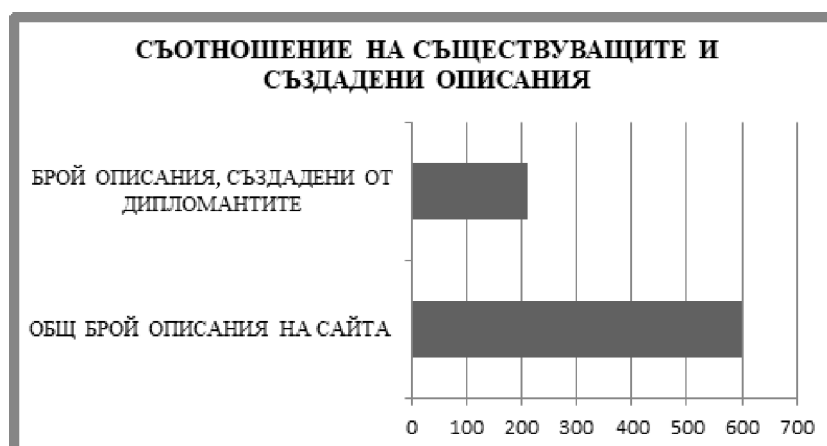
Четиримата дипломанти от специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“ са създали 295 описания, от които одобрени и качени са 212, което е 35% от цялостното съдържание на описанията на сайта.

Това доказва колко е важна връзката между теорията и практиката и нуждата от осмисляне

на учебното съдържание чрез практически задачи. Така, чрез елемент от своето обучение студентите имат възможност да подпомагат обогатяването на информационната среда за лицата със зрителни затруднения.

„Тази инициатива е много полезна за незрящите хора. Помага им ден след ден да опозна-

¹⁰ Информацията е актуална към месец септември 2018 г. – Бел. авт.

ват заобикаляция ги свят. Също така включването в нея не коства много усилия, дори напротив, толкова е интересно, че ти се иска да описваш десетки изображения. Би било много хубаво, ако всеки един от нас се включи с няколко описания и така да направи някой незрящ по-щастлив.“

Борислава Стефанова

„При мен се получи така, че притеснението от писането на дипломна работа беше изместено на второ място от удоволствието да посегна отново към книги, които са ме впечатлили и такива – задължителни за всеки българин. Мисълта, че изборът на четива е важен, защото те ще бъдат достъпни онлайн ме зареждаше с енергия. Чувствах се като работохолик откривател. Да бъде полезна за другите – особено за хора в неравностойно положение – за мен беше отговорно и красиво.“

Валерия Вълева

„Аз лично продължих да правя описания, след като завърших, и смятам да продължавам. По собствена инициатива във Фейсбук отправих предизвикателство да се включат и други хора със своите описания. Убедена съм, че промотирането на тази кауза и задълбочаването на познанията ни в тази област биха били полезни за бъдеща реализация на подобни проекти и доброволчески акции, а това, от своя страна, ще помогне за по-лесно адаптиране на незрящите в обществото.“

Вярвам, че гражданската ми отговорност в съчетание с професионалната ми ориентация ще докаже, че изборът на темата за дипломна работа и нейното написване не е самоцел, а осъзнато убеждение.“

Ирена Янакиева

В проекта „Be my guide“ активно се включват и други студенти от специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“, с което допринасят да продължава да се развива тази чудесна инициатива, носеща нови възможности за лицата със зрителни затруднения.

Използвани източници

1. Архив „Дипломни работи Катедра „Библиотечен мениджмънт“, випуск 2016/2017.
2. Сайт на проекта „Be my guide“ <<http://bemyguide.org>>
3. Тодорова, Таня. „Глад за книги“ – дигиталната информация и хората със зрителни увреждания. // Научни трудове на Университета по библиотекознание и информационни технологии, 2011, т. 9, с. 123–130.

Благодарност: Публикацията е посветена на 10-годишнината от създаването на катедра „Библиотечен мениджмънт“ и на специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“ при УниБИТ. Докладът е изготвен в рамките на изследователската дейност по проект НИП-2018-10 на тема „Библиотечен и информационен мениджмънт в научна комуникация“.

КНИГИ, СТУДИИ И ПОРЕДИЦИ ПО ВОЕННА ПСИХОЛОГИЯ 1938–1946 г.¹

Лъчезар Георгиев

BOOKS, STUDIES AND SERIES OF MILITARY PSYCHOLOGY

1938–1946

Lachezar Georgiev Georgiev

This article by professor Dr. Lachezar Georgiev Georgiev reviews books, studies, and other scientific papers on military psychology from and around the Second World War. Their authors are the Bulgarian scientists Prof. Spiridon Kazandzhiev, General Konstantin Solarov, Anton Razsukanov, General Stefan Taralejkov, Assen Djonov, Stilian Noykov-Minev. Some of the articles presented in the article by Professor Lachezar Georgiev are authors who are members of the Society of Military Writers and Military Publicists in Bulgaria. Some of presented in the article by Professor Lachezar Georgiev are authors who are members of the Society of Military Writers and Military Publicists in Bulgaria. Some of the authors surveyed in this article come with their own publications in publishing series such as the *Our Times Library*, the *Military Educational Library* and the *Military Library*.

Key words: books, authors, military writers and military publicists, military psychology.

В настоящата статия се разглеждат книги, студии и други научни трудове по военна психология от времето на Втората световна война и непосредствено след нея. Техните автори са българските учени проф. Спиридон Казанджиев, запасен генерал Константин Соларов, Антон Разсуканов, генерал Стефан Таралевков, полковник Асен Джонов, поручик Стилиян Нойков-Минев. Част от представените в статията са автори, членове на Дружеството на военните писатели и военните публицисти в България. Някои от проучените в този текст автори попадат със свои публикации и в издателски серии като Библиотека „Наши времена“, Военно-възпитателна библиотека и Военна библиотека.

Дружеството на военните писатели и военните публицисти, съсредоточено в София, е структура на българската военна интелигенция, около която се обединяват редица писатели, учени, действащи и запасни висши офицери, редактори на военни печатни медии и техни редовни сътрудници. Създадено през 40-те години на XX век в хода на

Втората световна война, дружеството изпълнява културна мисия – неговите членове изнасят сказки в столицата и страната, проявяват сериозна творческа дейност като писатели, публицисти и учени.

Няколко от авторите на изследвания по психология са членове на дружеството или на автори, поканени да членуват в него. Сред тях са и известни учени, общественици и военни писатели, преподаватели в авторитетни военни учебни заведения. Научните трудове през посочения период се отнасят до монографични изследвания, студии, учебници и книги по проблеми на общата психология, интерпретират и анализират проблеми на военната психология, поведението на участниците във военни действия, изследват връзката между военна техника и психологически реакции в областта на военното дело и пр. Част от изследваните тук научни трудове са включени в издателски поредици и серии.

Сред имената на автори от дружеството се откроява името на проф. Спиридон Казанджиев, авторитетен учен, от 1941 г. избран за академик, година по-късно за научен секретар на Българската

¹ Настоящата статия включва фрагменти от доклада на проф. д-р Лъчезар Г. Георгиев, представен по време на Първа международната научна конференция по психология, 30–31 окт. 2018 г., В. Търново: „Историята на психологията по време на Втората световна война: Методология и практика“. Докладът е озаглавен „За някои автори на изследвания по психология от Дружеството на военните писатели и военните публицисти“. — Бел. ред.

академия на науките. Започнал своята ползотворна научна дейност в сферата на психологическите и философските изследвания с публикуването през 1919 г. на „Критически опит върху метафизиката на Вилхелм Вунт“², през 1926 г. – на „Психология на възприятието“³ и две години по-късно на лекционния курс „Теория на познанието“⁴, а в 1936 г. със „Записки по логика“⁵, в навечерието на Втората световна война вече са публикувани неговите „Записки по психология“⁶ в цели 400 страници (циклопедично издание, осъществено по записки на студенти без знанието на автора), „Обща психология“⁷ (1938; 2. изд. – 1941), и излязлата от печат през декември 1939 г. книга „Знание и вяра“, където търси връзката между личност и общество⁸. Според автора на книгата метафизиката е резултат от висшите цели на разума, проблемът за вярата се разглежда в контекста на философските и психологически наблюдения, а въпросът за отношението между знание и вяра съдържа архетипни гносеологически нюанси и се отнася до теорията на познанието и метафизиката на духовността, макар отначало да има чисто религиозен характер⁹.

През 40-те години на XX век обаче проф. Спиридон Казанджиев прави съществени промени в творческия си научен подход, като започва да публикува книги, очевидно с учебен характер, предназначени за висшето военно обучение. Така през 1942 г. се появяват неговите „Записки по военна психология“ за юнкерите от столичното военно учи-

лище – издание на същото учебно заведение и отпечатана от авторитетна за епохата издателска структура – Военно-издателския фонд¹⁰. През 1943 г. е публикувана книгата на проф. Казанджиев „Военна психология“, отправена към психологията на боеца и включена в авторитетната *Военна библиотека*¹¹.

В Държавния военноисторически архив се пазят няколко документа по евентуалното приемане на проф. Спиридон Казанджиев в Дружеството на военните писатели и военните публицисти. Отнасят се за периода септември-октомври 1944 г. Първият документ е доклад от члена на Управителния съвет на Дружеството, деен основател и двигател на неговата работа оз.кап. Илия Мусаков, който саморъчно изготвя доклад с дата 27 октомври 1944 г. В доклада, подготвен от опитния журналист и редактор, ерудиран представител на дружеството, е дадена една много висока оценка на Спиридон-Казанджиевото творчество и особена на книгата му „Военна психология“:

„Професор Спиро Казанджиев е дългогодишен сътрудник на Военните издания, а по-късно лектор на юнкери и офицери. Като такъв той проявява голям интерес към военната книжнина, а като запасен офицер и участник във войните той се мъчеше да поясни научно психологията на боеца. С ред статии и студии в нашия военен печат той стигна до капиталния труд „Военна психология“, издаден през

² Казанджиев, Спиридон. Критически опит върху метафизиката на Вилхелм Вунт: Науч. или истор. философия. – София: печ. Либер. клуб, 1919. – 141, III с.

³ Казанджиев, Спиридон. Психология на възприятието. – София: печ. Художник, 1924. – 232 с. Книгата е отпечатък от Годишника на Соф. унив., Истор.-филол. фак. Кн. XX [1924].

⁴ Казанджиев, Спиридон. Теория на познанието. По лекциите на... – София: Студентско филос.-педаг. д-во, 1926 – 59 с.

⁵ Казанджиев, Спиридон. Записки по логика. По лекциите на... / 2. прераб и доп. изд. – София: Соф. държ. унив., Литопечат, 1936. – 168 с. – Соф. държ. унив. Истор.-филол. фак.

⁶ Казанджиев, Спиридон. Записки по психология. По лекциите на... – София: Соф. държ. унив., Литопечат, 1938. – 400 с. – Соф. държ. унив. Истор.-филол. фак.

⁷ Казанджиев, Спиридон. Обща психология. – София: Соф. унив. Кл. Охридски, Придворна печ., 1938. – 543 с. – Унив. библ. № 187

⁸ Казанджиев, Спиридон. Знание и вяра. – София: Хемус, Придворна печ., 1939. – 220 с.

⁹ По този въпрос виж повече в студията ми: Георгиев, Лъчезар. Един изследователски проблем от края на 30-те години на XX век с принос към българската философско-психологическа мисъл: Метафизиката на Имануел Кант, Артур Шопенхауер, Фридрих Ницше и Томаш Масарик в книгата на проф. Спиридон Казанджиев „Знание и вяра“, и архетиповете в българската книгоиздателска традиция. – Ф и л о с о ф и я и психология: Метафизични първооснови на съвременната психология. – В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2001, с. 193–218.

¹⁰ Казанджиев, Спиридон. Записки по военна психология. За юнкерите от I спец. кл. – София: Воен. на Н. В. у-ще, Военно-изд. фонд, 1942. – 112 с.

¹¹ Казанджиев, Спиридон. Военна психология: Психология на боеца. – София: 1943. – *Воен. библ.* Кн. 118.

1943 год. от Военния книгоиздателски фонд като номер на Военна библиотека. Тази книга е труд от 356 печатни страници, изпълнени с много мъдрост и заключения.

Книги по военна психология у нас са издадени много, но малко от тях заслужават внимание. Най-често това са трудове на неподготвени автори, които сами не са смлели материята и съвсем спокойно могат да не се четат.

„Военна психология“ е първият сериозен и поставен на научни начала труд... и с право си извоюва място да бъде настолна книга на нашия офицер.

Развихрилата се война и събитията по-пречиха на тази книга да изиграе своята роля във войската, но ние с право сме на мнение, че макар и късно издадена, тя е една ценна придобивка за нашата военна книжнина, а авторът ѝ се нарежда между нас, за да осъществи големите цели, които всички сме си поставили.

Да се изложи съдържанието на тази книга и постиженията, с които може да се похвали, е свършено излишно. Тя трябва да се прочете от всеки военен независимо от това дали той е в редовете на войската, или вън от тях, но непременно от всеки военен писател.

Книгата на Спиро Казанджиев е най-голямото постижение във военно-научната ни литература през 1943 год.

Ето защо аз смятам, че не ще срещна възражения като предлагам професор Казанджиев да бъде единодушно приет за член на Дружеството на военните писатели.

София, 27.X.1944 год.

Ил. Мусаков¹².

Резолюцията над първата страница на документа е да се насочи в научния отдел на дружеството. Самият доклад на Илия Мусаков, дългогодишен редактор на списание „Прослава“ и на Военна библиотека и опитен автор и издател в структурата на тогавашния Военноиздателски фонд, сочи обективна, задълбочена и същевременно много точна преценка за качествата на изследването

„Военна психология“. Неслучайно о.з.кап. Ил. Мусаков дава препоръка този труд да се чете както от всеки бивш или настоящ военен, така и още повече от всеки военен писател заради задълбочената трактовка на изложените проблеми, които представя проф. Сп. Казанджиев.

С писмо до проф. Казанджиев с дата 7 ноември 1944 г., на адреса му в София, ул. „Цибра“ № 6, дружественият председател запасен генерал Йордан Венедиков го уведомява: „Приятно ни е да Ви съобщим, Господин професоре, че управителното тяло на дружеството на военните писатели в България с протокол № 36 т.м. Ви провъзгласи единодушно за действителен член на дружеството на военните писатели“¹³. Два дни по-късно обаче проф. Сп. Казанджиев със саморъчно писмо отговаря дипломатично на Председателя на дружеството на военните писатели:

„Уважаеми г-н Председател,

Благодаря на управителното тяло на дружеството на военните писатели в България за вниманието, с което ме е удостоило. Колкото и поласкан, обаче, да се чувствавам от това внимание, аз, за съжаление, не мога да стана член на дружеството Ви, тъй като от няколко години съм престанал да членувам в каквото и да е дружество и не бих желал и в дадения случай да наруша тоя свой принцип.

София, 9.XI.1944

С дълбоко уважение:
проф. С. Казанджиев“¹⁴.

Не бива да се забравя, че това приемане и отказът на видния наш учен за членство в цитираното дружество идва на фона на превратни исторически събития: войната още не свършила, а ситуацията внася несигурност на бъдещето на родната интелигенция, от която не правят изключения и лекторите при Военното училище в столицата. Факт е, че Дружеството на военните писатели и военните публицисти в България е наблюдавано зорко от новата власт, макар да декларира съпри-

¹² ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 2, л. 1–2. В края на документа е поставен текст: „Напълно съгласен с горното предложение“ и подписа на друг дружествен член, вер. на офицера Азманов, ако се съди по подписа му.

¹³ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 2, л. 5 /от преписката по това приемане на дружествени членове/.

¹⁴ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 2, л. 4 /от преписката по това приемане на дружествени членове/.

частност към правителството на Отечествения фронт. Дейността на дружеството се следи внимателно и от Камарата на народната култура, а впоследствие – лично от председателя на Комитета за наука, изкуство и култура министър Вълко Червенков. В крайна сметка дружеството е принудено да се саморазтури и да се ликвидира неговата дейност, което става окончателно в началото на май 1950 г.¹⁵

Самият факт, че Министерството на информацията и на изкуствата – отдел „Документация“, отблизо наблюдава депозирането на печатните произведения е доста показателен за следвоенния период – така например за същото министерство и за Дирекцията на милицията, бюро „Печат“, преди продажба следва да се предоставят по два екземпляра наред с деветте депозитни за Народната библиотека, от които пет за областните библиотеки в страната, един за библиографския институт и един за Университетската библиотека на Софийския университет¹⁶. Едва след това издателят е бил в правото си да пусне изданието за продажба¹⁷.

Свои научни трудове в сферата на психологическите изследвания през посочения период членът на военно-научния отдел на Дружеството на военните писатели и военни публицисти в България о.з.ген. Константин Стефанов Соларов по сведения на дружественото ръководство е публикувал като самостоятелни авторски издания „Психология“, „Етика“ и „Психофизическо развитие“, свързани с военното обучение¹⁸. Непосредствено след Втората световна война Константин Соларов живее в Самоков. Своя опит още преди нейното приключване той събира в третата част на изследването си „Психологически основи на войната: Отрицателни прояви“, в обем от 340 с., или според самия автор – в около 22 печатни коли. Книгата е подготвена за печат три години по-рано, но не е отпечатана по липса на хартия, независимо от одобрението ѝ от страна на издателството. В писмо до секретаря на Дружеството на военните писатели в България К. Соларов пише с горчивина за неосъществено издание:

„... Колкото се отнася до питането за готови трудове, мога да съобщя че имам такъв, съответно одобрен от Редакционния комитет при Военното издателство, а също и от Щаба на войската. Трудът ми има заглавие „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ОСНОВИ НА ВОЙНАТА – част трета – Отрицателни прояви“, брой 340 страници писани на машина /около 22 печатни коли/. Трудът ми беше готов преди три години, но не беше напечатан поради липса на хартия и поради това, че предвидените за годината коли на списанието Военна библиотека бяха заети.

Понеже този ми труд е неразделна част от излезлите вече две части, ще бъда много благодарен, ако се уреди неговото отпечатване.

Приемете г. Пеев, моите
искрени поздрави и уважение.

Самоков, 19.VI.1945“¹⁹.

Първите два тома от „Психологически основи на войната“ излизат в поредица отделни книжки на Военно-възпитателна библиотека между 1938–1942 г. в печатницата на Военноиздателския фонд. Първият том на К. Соларов включва няколко военнопсихологически изследвания: книга 6 „Психология: Общи понятия“ е публикувана през 1938 г. (с. 199–228), през същата година е публикувана и в кн. 8 „Психотехника: Общи понятия“ (с. 257–286), в кн. 12 от 1939 г. излиза „Психофизическо развитие: Общи понятия“ (с. 381–408); в кн. 16 от 1940 г. е издадена студията „Колективна психология“ (с. 513–60); в кн. 20 е включена друга студия, свързана с народопсихологията: „Народът като психологическа основа на войската“ (с. 693–736). Вторият том на „Психологически основи на войната“: Някои поуки от нашата история“ е публикуван в едно общо книжно тяло през 1942 г., в солидния обем от 528 с., поставен е под № 115 на Военна библиотека и звучи като монографично изследване. Не бива да се пропуска и още един факт: още през 1933 г. Константин Соларов прави опит за свое проучване в областта на психологическата наука с кратък

¹⁵ По този въпрос виж повече в монографията ми: **Георгиев**, Лъчезар. Книгоиздаване и книжнина: По документални източници от Държавния военноисторически архив. – В. Търново: Фабер, 2011, с. 403–412.

¹⁶ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 4, л. 70 гр.

¹⁷ Пак там.

¹⁸ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 6, л. 67.

¹⁹ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 2, л. 74. В писмото си авторът отбелязва и своя временен адрес: Константин Соларов, – Самоков, ул. „Митрополитска“, 126. – Бел. моя, Л.Г.

текст от 28 страници, обособен и издаден обаче като книга със заглавие „Сведения из психологията“²⁰.

Според списъка на част от оригиналните статии, съчинения и научни анализи на дружествения член полк. *Асен Иванов Джонов* той публикува в десета книжка от година XVI на сп. „Артилерийски преглед“ статията си „Дух, воля и техника“, в която прави опит да открие важни психологически връзки между човешкия фактор и военната техника в екстремни условия²¹. *Асен Джонов* публикува и в сп. „Военен журнал“ през 1939 г., където е поместено неговото изследване „Психология на командването“²².

Антон Разсуканов, член на военно-художествения отдел на дружеството, публикува в Библиотека *Наши времена* своя труд „Психология на българския народ, войник и началник“²³. Запасен генерал *Стефан Таралежков* отпечатва студията си „Силата на духа и кризата в боя“ в сп. „Военен журнал“²⁴. Като самостоятелна книга същият труд е публикуван през 1941 г. от Военноиздателския фонд, под № 111 на *Военна библиотека*²⁵. При това книгата излиза в доста голям за времето си тираж от 4350 екземпляра, което говори, че качествата ѝ за военновременната епоха са били в съзвучие с очакваната пазарна реализация на изданието.

По-малко от месец след края на Втората световна война, на 15 юни 1945 г. Дружеството на военните писатели и военните публицисти в Бъл-

гария призовава своите членове да подадат информация за трудовете си, върху които работят, и уточнява, че „тия, които желаят трудовете им да бъдат издадени, да съобщят това“, като уточняват заглавието, темата, обема в страници на пишеща машина и срока за привършването им²⁶. От това се възползва поручик *Стилиян Нойков-Минев* и в писмо до дружествения секретар о.з. майор П. Пеев предлага заглавието на своя готвена книга: „Очерки върху военната психология, етика и физиология“. Идеята на автора е да събере в обща книга в обем 70–80 страници статии по военна психология, военна етика и военна физиология, които смята да приключи в тримесечен срок²⁷.

Независимо че представените тук изследвания, публикувани в отделни книги, поредици и издания, не дават значителни количествени показатели, предимно като обем и брой издания, спрямо общата книжовна картина и многообразие на автори и произведения по време на Втората световна война, както и непосредствено преди и след нея, все пак трябва да се отдаде дължимото на онези книжовници и радатели на словото, които трасираха пътя на военната психология в един нелек за българските интелектуалци период. Техните изследвания и трудове са предпоставка и научен шанс да се продължи една плодотворна и подплатена с добри идеи и приноси традиция, която по-нататък ще се обогати и доразвие, в полза на родната книжовност и развитието на българската психологическа наука.

²⁰ **Соларов**, Константин. Сведения из психологията. Подредил... София: Управл. на Соф. гарнизон, 1933. – 28 с. – Воен.-образ. библ. Г. I, № 5.

²¹ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 4, л. 180. *Цитираната статия на Асен Джонов в сп. „Артилерийски преглед“ е публикувана в година XVI, 1942, с. 1–6. Писмото е адресирано до дружествения секретар зап. майор Петко Пеев. Посоченото в писмото Военно издателство всъщност е Военно-издателският фонд в столицата, който разполага с издателски структури и собствена печатница. – Бел. моя, Л.Г.*

²² ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 4, л. 180 гр.

²³ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 6, л. 70.

²⁴ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 6, л. 67.

²⁵ **Таралежков**, Стефан. Силата на духа и кризата в боя. [София: печ. Воен.-изд. фонд], 1941. – 104 с. – Воен. библ. 111.

²⁶ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 2, л. 66.

²⁷ ДВИА, ф. 42 А1, оп. 1. а. е. 2, л. 69.

РАЗВИТОТО ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО ОБЛАГОРОДЯВА И ОТДЕЛНАТА ЛИЧНОСТ

Интервю на Георги Н. Николов с поетесата и преводачка от шведски Свежа Дачева

THE DEVELOPING CIVIL SOCIETY ENTITLED THE INDIVIDUAL PERSONALITY

Interview by Georgi N. Nicolov with the poet and translator Sveja Dacheva

Sveja Dacheva was born in Novi Pazar. She graduated from “St. St. Kiril and Metodiy” the University of Veliko Tarnovo. Since 1988 he has been living in Stromstad, Sweden. She is involved in scientific work in the fields of folklore, ethnology, mythology and sociology. He translates Swedish literature into Bulgarian: “Scandinavian Tales”, “Tales” (Strindberg), “Anthology of Swedish Poetry”. A “Swedish-Bulgarian, Bulgarian-Swedish Dictionary” was published in 2006, and it was published in several editions. He is the author of the interdisciplinary study of the fairy tale “For the good and the bad girl” as well as eight poetry books, one of which in Swedish and the other in Bulgarian. Her poems are included in Swedish, Bulgarian, American and French anthologies. She works as a translator, a Swedish teacher of foreigners, and a project related to old children’s games. He is a member of the Swedish Writers’ Union, the West Writer Center, the Union of Swedish Translators and the Union of Bulgarian Translators.

Key words: author; translator; poetry books, swedish poetry, literature, anthologies.

Родена в градчето Нови пазар, поетесата Свежа Дачева завършва специалностите *Български език и литература* и *История* във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, от 1983 г. пребивава с част от семейството си в Истанбул и Рим, а от 1988 – в шведския град Стрьомстад. Аспирант е на *Института за славянски езици* в Гьотеборг (1994). Получава научната степен доктор *по етнология* в департамента „История на културата“ към Нов български университет в София (2001). Научните ѝ интереси и работата ѝ са в областта на фолклористиката, етнологията, митологията и социологията. Свежа Дачева е преводач на книги в сферата на художествената литература от шведски на български език – това са “Скандинавски приказки”, “Приказки” от А.

Стриндберг, “Антология на шведската поезия”. Съставя “Шведско-български, българо-шведски речник” (2006), публикуван в няколко издания. “За доброто и за лошото момиче” е нейно интердисциплинарно изследване. Наред с научната си работа публикува седем поетични книги на български и една на шведски език. Стиховете ѝ се публикуват в шведски, български, американски и френски антологии. Била е преводач, преподавател по шведски за чужденци, работи и по проект, свързан със стари детски игри. Членува в Съюза на шведските писатели и Писателски център „Запад“, член е също на Съюз на шведските преводачи и Съюз на българските преводачи¹. За житейското си кредо сама изтъква: „Ако се избавим от тиранията на Аза ще разберем, че Всичко е едно. Само формите са различни. Тогава бихме осъзнали, че когато си лош с някого или нещо, ти си лош със себе си, че ако мразиш, ти мразиш себе се, че ако убиеш, ти убиваш себе си. Бихме спрели да критикуваме и недоволстваме и бихме почувствали силната нужда да вплетем себе си в слънчевата мрежа на доброто“.

¹ Анотация със сроден характер, но в по-лаконичен вариант, представя поетесата Свежа Дачева в рубриката на електронното издание **EuroChicago.com**: *Ноте: Авторски страници, българи зад граница, литература*, в публикацията „Разговор с мъртвия ми баща“ от 22.04.2018 г. Тук са представени две нейни поетични творби: „Като ранна пролетна утрин“ и „Разговор с мъртвия ми баща“. – Бел. ред.

Свежа, как живее обикновеният човек в Швеция? Какви са стремежите на гражданското ѝ общество и доколко то има допирни точки с гражданското общество у нас?

Обикновеният човек в Швеция живее и спокойно, и напрегнато. Спокойно, защото не очаква постоянно Края на света като българина, и напрегнато, защото живее под гилотината на часовниковите стрелки – закъснението тук се числи към смъртните грехове, а и новите технологии не го оставят на мира. Обикновеният човек тук знае властта и силата си и ги използва. Той има власт като потребител и използва избора си при покупка със съзнанието, че коригира пазарните сили. Той има власт като гражданин и използва тази сила, за да направи нещо за или против обществените тенденции, да се бори за това, в което вярва, или да търси справедливост, ако чувства, че тя го е подминала. Докато пиша тези редове, на вратата ми се почука. Беше момиченце на 10-тина години, което стоеше в дъжда пред вратата ми и ме питаше дали искам да си купя „майско цвете“. Най-евтиното струва 20, а най-скъпото – 60 крони. Да, беше 1 май. За радост на момиченцето си купувам най-скъпото и отбелязвам, че е съвсем като златно. Питам момиченцето дали знае историята на „майското цвете“. Зная, казва момиченцето и цялото светва. Да ви я разкажа и на вас. Историята на „майското цвете“ започва през далечната 1907 година, когато по инициатива на една шведска домакиня на име Беда Налберг от Гьотеборг деца започват да продават малки изкуствени цветя, за да съберат помощи за деца, страдащи от туберкулоза. Инициативата се разпространява в много страни по света и после отмира, заедно с туберкулозата. В Швеция обаче и до днес в началото на май децата продължават да продават цветето, което всъщност представлява една значка, която можеш да си закачиш на ревера. Събраните средства отиват за помощ на деца. През 2017 събраните по този начин средства надхвърлят 60 милиона шведски крони. Преди две години самата аз кандидатствах за средства от този фонд в полза на едно от децата емигранти, на което бях настойник. С парите Али си купи билет и отиде да види болната си майка в Техеран. Бета Налберг е имала власт и я е използвала за доброто на множество болни деца. Момиченцето, което продаваше цветето, имаше власт, защото участваше в сътворяването на благотворителен фонд. Аз, която избрах да си купя цветето, имах власт да покажа своето отношение и да се включа. Всички ние и още много други станаме заговорници за една добра кауза и вече не е гадно, че вали дъжд на 1 май. Ето това е гражданско чувство и пример за гражданско общество. В България, за съжаление, са малко хората, които са осъзнали силата си и я използват, за да променят обществото или живота на индивидите в него. Малко са, но ги има. Те са първите клетки на едно бъдещо гражданско общество.

Като човек с широки критерии за сравнимост как мислиш – обезличава ли се България на географската карта на света и какво е необходимо да се направи в сферата на социалното, за да не се сбъднат мрачните прогнози?

Не мисля, че България се обезличава на географската карта на света. Просто границите ѝ не са така ясно очертани. Аз и много други, които не живеят в нея, също сме България. Друг е въпросът, че има много да се направи в сферата на социалното. Допускането на бедност подкопава устоите на едно общество. Изолирането на малцинствата – също. Чувството за отделеност на индивида е това, което е най-обезпокояващо в случая. Връщаме се отново към въпроса за крещящата нужда от развитие на гражданско съзнание, от изграждането на гражданско общество. Това на свой ред би довело до намаляване на агресивността в поведението на хората, до повече разбирателство и милосърдие в обществото. Ефектът върху развилия гражданско чувство индивид е намаляване на страха от различното, чувство на сигурност и чувство за принадлежност, обогатяване и облагородяване на личността. Не резултатите от преброяването трябва да ни тревожат, а обществени прояви, демонстриращи липса на емпатия към ближния и към живите същества, както и безхаберното и нихилизма по отношение на природата и обществото.

Позната ли е нашата литература в Скандинавия и с кои имена най-вече? Доколко нейната поетика е съвместима със световните естетически ценности и доколко, според теб, е капсулирана в балканските си граници?

Българската литература не е позната тук. В миналото са преведени отделни стихове на наши класици и някои от книгите на Радичков. Мисля, че българската поезия е на надсветовно ниво. Истински дълбоките произведения въпреки темите си винаги надскачат границите.

Какво е лицето на духовността в Швеция? Какво прави особено впечатление на чужденеца в историята на нейната култура?

Не бих определила духовността на шведите като явление в областта на литературата или изкуството. Не че съвсем липсва такава, но не я намирам за определяща, може би защото живея в дълбоката провинция. Не се наемам тук да коментирам историята на тяхната култура, защото това е един широко спектърен въпрос. Това, което би направило впечатление на чужденеца, е дълбоката връзка на обикновения швед с природата. Те чувстват природата като лечителка и като вдъхновителка. Мисля, че от всеки швед би излязъл прекрасен Робинзон Крузо.

Благодарение на теб познаваме шведския език, шведския фолклор и съвременните шведски автори. Какво превеждаш най-много и защо и какво ти носи творческо удовлетворение?

Аз далеч не съм единствената, която се занимава с шведския език. В Софийския университет се изучават скандинавски езици и оттам излизат много талантиливи преводачи. Аз лично превеждам с удоволствие поезия, защото самата пиша стихове. Превеждам и приказки, защото чрез моята докторска дисертация съм се задълбочила в техния свят.

Твоите стихове и проза насищат смисъла на битието с редица философски съждения, послания, размисли. И търсят мястото на тленния Човек в безкрайния ход на времето. Трябва ли в тази си преходност той да търси надграждане и в каква посока?

В своята преходност човекът може да открие своята непреходност. Ако се избави от тиранията на Аза, той би могъл да почувства, че Всичко е едно. Само формите са различни. Тогава би осъзнал, че когато си лош с някого или нещо, ти си лош със себе си, че ако мразиш, ти мразиш себе си, че ако убиеш, ти убиваш себе си. Би спрял да критикува и да недоволства и би почувствал силната нужда да вплете себе си в слънчевата мрежа на доброто. Едно такова духовно израстване е ценно както за индивида, така и за обществото като цяло. Обратното е детска градина от незрели възрастни, които размахват своите Азове и се надвигват на детската площадка. За огромно съжаление, такова поведение често води и до страшни кръвопролития, защото нивото на болшинството от индивидите определя нивото на обществото, политиката на държавата им. На подобни безумия сме свидетели и днес.

В лириката ти завладяваща среща си дават реалността и виталният модернизъм на възприятията. Изчистени от излишни подробности и мимолетни детайли по пътя към съвършенство. Откриваш ли го в делничната суета и какъв е пътят към него?

Мисля, че това е резултат от смелостта ми да гледам нещата право в очите и да ги предавам на хартията без поза. Моите стихове са документални в някакъв смисъл, защото те документират пътя на душата ми. Денят и животът само провокират душата да налучка пътя си. На мнение съм, че ако човек знае какво иска да каже, винаги може да намери проста форма, за да го изкаже. Не, нямам любимо стихотворение, но бих искала да напомня, че страхът изяжда душата и че повечето от страховете ни са миражи. Бих могла и да цитирам едно мое стихотворение, което намирам за подходящо за случая:

*Привидна е твърдта,
в която сме се вкопчили.
Земята ни – кора е само
от дървото на живота, кора,
която Голямата вода полюшва
като играчка-люлка
между лазурните си пръсти...
Привидна е твърдта,*

*в която сме се вкопчили.
Отблясък златен в океанската сълза –
планетата ни бавно капе
към дъното на вечността...*

*Подобно детски биберон
е всяка твърд.
Подобно сън
е всяко вкопчване.*

Ще пожелаеш ли нещо на сънародниците ни в диаспората и останалите тук, в България? А на себе си какво пожелаваш?

Пожелавам на всеки един да си прости и да се обича, защото това ни дава възможност да обичаме и другите. Същото пожелавам и на себе си...

CHONICLE PUBLISHER

МАЙСТОРСКИ КЛАС ПО БИБЛИОГРАФИЯ В УНИБИТ

С възнуващо слово ректорът на УниБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев откри на 17 май 2018 г. в университета майсторски клас по библиография, представен от проф. Александра Куманова. Това е вторият от цикъла майсторски класове на Университета по библиотекознание и информационни технологии в тази сфера. Проф. Денчев припомни, че по-малко от месец по-рано, на 25 април 2018 г. в Санктпетербургския институт по култура пред руската библиотечна общност проф. А. Куманова е представила и своя майсторски клас по световна (международна) универсална библиография. Ректорът изтъкна значението на двата форума и приноса на УниБИТ, като подчерта още, че световната (международната) универсална библиография е вторично-документалният феномен, обезпечаваш когнитологичните енциклопедични издания на университета, осъществявани под неговата научна редакция. Той изрази становище, че така се формира базата за съвременното структуриране на *библио-инфо-ноосферата*: системна цялост, която е плод на мисленето за света като единство от много интелектуални равнища и творчески възгледи.

ТРИМА ПРОФЕСОРИ ЗА КНИГАТА В БУРГАС

По случай *Деня на св. св. Кирил и Методий и празника на библиотечния специалист* в Бургас гостуваха трима професори в разговор за книгата като любов, творение и споделеност: проф. Росица Йорданова, културолог и преподавател във Варненския свободен университет, проф. д.и.н. Диана Радойнова, антрополог, преподавател в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас; проф. д-р Лъчезар Георгиев, университетски преподавател във ВТУ и УниБИТ и главен редактор на научното списание „Издател“. Срещата бе проведена на 11 май 2018 г. в Експозиционен център „Флора“ – Бургас по инициатива на Общинския читалищен съюз в града, с водещ организатор и вдъхновител на проявата Вили Колева.

Проф. Лъчезар Георгиев изнесе слово за спецификата на съвременната книга и отдели място за модерните графични подходи към нейното композиционно проектиране и дизайн. С интерес се посрещнаха и спомените му за дългия и нелек творчески път на научното списание „Издател“, за неговите рубрики и тематични раздели. Проф. Л. Георгиев направи дарение от името на редакцията на отделни броеве и няколко годишници на сп. „Издател“, които днес са библиографска рядкост; подари също свои авторски научни и художествени книги. Дарението бе прието със задоволство от ръководството на Общинския читалищен съюз. Тримата професори бяха поздравени от името на Община Бургас. Изразено бе удовлетворение от великолепната навременна инициатива в един благословен и свят за българите ден.

На снимката: проф. Лъчезар Георгиев връчва дарение от името на редакцията на сп. „Издател“ и свои авторски книги на модератора на творческата среща Вили Колева.

Издател

CHONICLE PUBLISHER

МАЙСТОРСКИ КЛАС ПО БИБЛИОГРАФИЯ В УНИБИТ

С възнуващо слово ректорът на УниБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев откри на 17 май 2018 г. в университета майсторски клас по библиография, представен от проф. Александра Куманова. Това е вторият от цикъла майсторски класове на Университета по библиотекознание и информационни технологии в тази сфера. Проф. Денчев припомни, че по-малко от месец по-рано, на 25 април 2018 г. в Санктпетербургския институт по култура пред руската библиотечна общност проф. А. Куманова е представила и своя майсторски клас по световна (международна) универсална библиография. Ректорът изтъкна значението на двата форума и приноса на УниБИТ, като подчерта още, че световната (международната) универсална библиография е вторично-документалният феномен, обезпечаваш когнитологичните енциклопедични издания на университета, осъществявани под неговата научна редакция. Той изрази становище, че така се формира базата за съвременното структуриране на *библио-инфо-ноосферата*: системна цялост, която е плод на мисленето за света като единство от много интелектуални равнища и творчески възгледи.

ТРИМА ПРОФЕСОРИ ЗА КНИГАТА В БУРГАС

По случай *Деня на св. св. Кирил и Методий и празника на библиотечния специалист* в Бургас гостуваха трима професори в разговор за книгата като любов, творение и споделеност: проф. Росица Йорданова, културолог и преподавател във Варненския свободен университет, проф. д.и.н. Диана Радойнова, антрополог, преподавател в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас; проф. д-р Лъчезар Георгиев, университетски преподавател във ВТУ и УниБИТ и главен редактор на научното списание „Издател“. Срещата бе проведена на 11 май 2018 г. в Експозиционен център „Флора“ – Бургас по инициатива на Общинския читалищен съюз в града, с водещ организатор и вдъхновител на проявата Вили Колева.

Проф. Лъчезар Георгиев изнесе слово за спецификата на съвременната книга и отдели място за модерните графични подходи към нейното композиционно проектиране и дизайн. С интерес се посрещнаха и спомените му за дългия и нелек творчески път на научното списание „Издател“, за неговите рубрики и тематични раздели. Проф. Л. Георгиев направи дарение от името на редакцията на отделни броеве и няколко годишници на сп. „Издател“, които днес са библиографска рядкост; подари също свои авторски научни и художествени книги. Дарението бе прието със задоволство от ръководството на Общинския читалищен съюз. Тримата професори бяха поздравени от името на Община Бургас. Изразено бе удовлетворение от великолепната навременна инициатива в един благословен и свят за българите ден.

На снимката: проф. Лъчезар Георгиев връчва дарение от името на редакцията на сп. „Издател“ и свои авторски книги на модератора на творческата среща Вили Колева.

Издател

КНИГОЗНАНИЕ НЕ САМО ЗА ШИПЧЕНЦИ

Издателят Добромир Добрев в разговор с офицера от запаса полковник Георги Й. Георгиев, писател, почетен гражданин на град Шипка

BOOKING NOT ONLY FOR SHIPPING

The publisher Dobromir Dobrev in conversation with the stock officer Colonel Georgi Y. Georgiev, writer, honorary citizen of the town of Shipka

Key words: publisher, writer, books, author

Като издател съм запознат с раждането на книгата „Поклонение“, посветена на 140-годишнината от Освобождението на България. Интересуват ме вашите първоначални мотиви като неин съставител, а и като автор на половината от сборника?

Георги Георгиев: През последните години юбилеите, когато става дума за общата ни история с Русия, се провинциализират, парцелират се и се раздробяват. Говорейки за Освобождението, някои оратори умишлено не уточняват от кого сме се освободили, кой ни е освободил. Като се определя състава на руската армия освободителка, се изреждат войниците според народностния им произход, а това е единната имперска армия начело с владетеля на Царска Русия Александър II, който обявява и води войната срещу Турция. Това е всеруска война.

През лятото на м.г. се отбелязаха най-страшните дни от Шипченската епопея и се състоя нарочно тържество в Габрово, реч произнесе президентът Румен Радев. Искях да изведа акценти от текста на речта върху корицата на книгата „Поклонение“. Трудно открих търсените изречения. Нямах официални публикации на тази реч, не я излъчиха по БНТ. Нима това е провинциален юбилей, та нали преди 140 години (август 1877 г.) на връх Шипка се решава въпросът да се възстанови ли българската държава, която 500 години отсъства от картата на света? Озаглавих първия раздел на книгата, който е авторски, „Шипка – другото име на България“.

Какви бяха мотивите ви при подбора на представените автори във втората част, озаглавена „Шипка – ключ към свободата“?

Г. Г.: На първо място, исках да съчета стар и по-нови изследвания за Шипченската епопея. Затова поместих откъс от написаната преди 107 г. книга за Димитър Петков от шипченец Христо Ив. Милев. Той почти като в графична рисунка е представил подвига на младия тогава опълченец Петков в най-страшният трети ден от боевете. Помествам и откъс от издадената през 1934 г. книга „Шипка 1877–78“ от друг виден шипченец – Дянко Д. Караджов.

Моят някогашен колега о.з. полк. Георги Вълков защити дисертация за Българското опълчение, а Военно издателство публикува през 1983 г. негов обемен труд за опълчението. Ето защо включих обширен откъс от това произведение във втората част на „Поклонение“. О.з.полк. Теньо Тончев има капитални публицистични трудове по най-важните събития от родната бойна история. Помествам вълнуващи страници от неговите книги „Свободата на България“ (1977) и „Кавалери на сабята и перото“ (1988).

Книгата „Поклонение“ е десета от поредицата за Шипка и шипченци. Кога се увлякохте по темата Шипка? Коя е първата книга, посветена на шипченски герой?

Г. Г.: През изминалите 9 г. издадох общо 10 книги, свързани с Шипка, 6 от тях са мои авторски, а другите са съставени от мен или са редактирани ръкописи и творби на местни автори. Но ако поставим на тези 10 произведения общото условно заглавие „Книгознание“, трябва да добавим, че те не са само за

шипченци. Темите са свързани с общата съдба на народа и отечеството ни. Що се отнася до първото ми увлечение по миналото на Шипка, то се породило много отдавна, когато изучавах историята на селището през османското робство. Запознавах се в дълбочина с образите на будителите, поборниците, революционерите, учените, военните дейци.

През 2010 г. издадох книгата „Личности и тревоги“, която съдържа очерци за писатели, военни и културни дейци: Никола Статков, Никола Радев, Неда Антонова, Видин Даскалов, ген. Владимир Вазов, ген. Марко Атанасов и др. Първата част на книгата е озаглавена „Шипченци“ и започва с мисълта на нобелиста Алексис Карел: „Всеки човек е една история, която не прилича на никоя друга“. И как да не бъда увлечен от шипченци, когато тук срещнах забележителни възрожденци като братята Христо и Григор Караджови; военни като полк. Станчо Хаджиев (бивш началник на ВНВУ „Васил Левски“ и началник-щаб на 16 дивизия, воювала при р. Драва); учени като проф. Генчо Кръстинов (бивш главен хирург на Българската армия) и акад. Дечко Павлов (електрохимик, име в световната наука).

Има ли факти от историята, които ви изненадаха при проучванията на миналото на село Шипка?

Г. Г.: Най-силно впечатление ми направиха образите на героите от последните години на предосвобожденската епоха Стефан Орешков и Христо Патрев. Това са млади мъже, изцяло отдадени на саможертвената битка за свобода, четници на Хаджи Димитър. Най-впечатляващо е поведението на Стефан Орешков пред съда и пред бесилото в Казанлък. Той е малко по-голям от Христо Патрев и решава да положи усилия, за да го спаси от смъртта. Затова Орешков твърди пред турската власт, че „момчето“ (т.е. Патрев) не е знаело къде всъщност отива, той уж му бил казал, че ще стават градинари в Българско. За Орешков е издадена следната заповед на русенския валия Мидхат паша: „От хайдутите, които са минали отсреща да бунят населението и осъдени на смърт, изпраща ви се шипкалията на име Стефан. Да се обеси на видно място“. Датата е 23 юли 1868 г. Орешков отказва да замрежат очите му, сам нахлузва въжето на врата си и заявява на присъстващите на екзекуцията, че след 5–10 години свободата ще дойде и поробителите ще бъдат прогонени. А е едва 22-годишен! Христо Патрев е изпратен на заточение. Избягва от турския зандан, по време на Априлското въстание води своя чета и загива геройски край Аспарухово (днес квартал на Варна).

Много силно бях учуден, когато през зимата на 2009 г. проучвах архива в библиотеката на Народното събрание и открих, че шипченският депутат поп Христо Караджов изпълнява почетна служба – пред него полагат клетва депутатите, макар че съгласно канона това трябва да извърши местен свещеник. Христо Караджов е заслужил възрожденски деец.

Друго, което ме изпълва с гордост, е, че в Парада на победата в Москва през 1945 г. участва и шипкалията полк. Станчо Хаджиев, редом с командващия Първа българска армия ген. Владимир Стойчев. Гордост за Шипка също е казаното от Чудомир, че тя е дала най-много художници от всички селища в Казанлъшко.

Как стана така, че обемното Ви произведение „Шипченци“ излезе 20 години след като напуснахте Военно издателство, но с неговата емблема?

Г. Г.: Такова бе решението на тогавашния управител, може би е своеобразно признание и благодарност за моята 14-годишна работа като началник на този важен културно-военен институт. Подготвих книгата качествено, а внукът ми Георги Юриев Георгиев направи сполучливо оформление, върши това от сърце и за други мои издания.

Какво е мястото на книгата „Шипченски мотиви“ във Вашето лично творчество?

Г. Г.: Тя е своеобразно продължение на „Шипченци“. Допълних галерията от образи, които вече бях представил в онези 400 печатни страници. Това бяха също заслужили дейци на науката и културата, осъществени личности в различни области и морални стожери на нацията.

Искам да подчертая ключовото място в „Шипченски мотиви“ на обстойния очерк за големия белетрист от Казанлък Веселин Стоянов. Лаская се отмисълта, че веднага след неговата кончина направих задълбочено проучване на специалното му отношение към Шипка, главно към екстремните моменти от историята и героизма на руските войски и на българските опълченци.

Посетих паметника, който сте издигнали в памет на опълченците от село Шипка. Запознах се със снимковия материал и с написаното по повод тържественото му откриване на 28 октомври 2007 г., положих цветя и прочетох всички имена, изписани върху мраморната плоча. Има ли нещо характерно за опълченците, родени в някогашното село Шипка?

Г. Г.: Винаги съм подчертавал, че най-много се гордея с нашите опълченци. Село Шипка е дало 201 жертви във войните, водени за независимостта на България. Имената им са изписани в селската църква, построена през 1844 г. Опълченците от Шипка обаче са особено специална тема за мен. Това са били опитни мъже, които неслучайно попадат в най-боеспособните дружини. Има даже двама братя, единият загива под знамето на прославения подп. Калитин. Силно ме впечатли изследването в доктората на Георги Вълков, че опълченците идват от 156 селища из българските земи, но 3 са селата с най-много опълченци. Това са Хотница и Стежерево – в днешна Северна България, и Шипка. И докато другите са опълченци от по-късните набори, шипченци са в бойните дружини, воювали край Стара Загора и на връх Шипка.

Зная, че група ученици от Шипка снимат свои филми, даже спечелиха конкурси и имат най-жив интерес към славния шипченски хайдутин Пеньо Чернеолу. За него се знае малко, макар че се е борил с оръжие 20 години. Как реализирахте книгата за хайдут Пеньо?

Г. Г.: Тъкмо любознателността на учениците ме подтикна да ускоря издирванията и да напиша текста „Без саможертва няма легенда“. Привлякох „дружина сговорна“ и нарисувахме с думи колективен портрет на героя. Всъщност раздадох песни и други материали на 11 членове на Съюза на българските писатели, които сътвориха стихотворения и достоверни разкази. Обърнах се към фолклористката и писателката Лозинка Йорданова, тя написа компетентен публицистичен материал. Чудесни са стиховете на Матей Шопкин, Карол Николов, Ваня Ангелова, Иван Карадачки, Цветан Илиев и др. Интересни разкази създадоха Павлина Павлова, Гергина Давидова, Иван Миланов, Милена Обретенова.

Освен песните основен акцент на съставената от мен книга „За хайдут Пеньо песни се пеят“ са събраните спомени и предания. Любопитен е портретът, нарисуван от внука ми Георги Юриев Георгиев, а приложените снимки на Гина Хаджиева отлично представят именития шипченски скулптор Христо Песев и неговата визия за Чернеолу.

Как се вписва книгата ви „Сред светци и ангели“ в тази шипченска поредица, която получи награда за публицистика в конкурса на НЧ „Николай Хайтов“ в София?

Г. Г.: Тя се роди, защото синът ми Юрий дойде да изпише притвора на Куленската църква „Св. Илия“ в Казанлък. Постара се и направи нещо трайно, много приятно и професионално, в тази духовна обител. Живееше при нас в Шипка и сутрин отиваше на работа. Тогава си спомнихме за неговите реставраторски работи в Троянския манастир, в църквата „Архангелите“ в Хасково, реставрацията на кулата при храм „Успение Богородично“ в Асеновград, на църквата „Св. Георги“ в Панагюрище. Да не забравяме, че Юрий е раснал в Шипка и от дете е дълбоко свързан с региона. Къщата на баба му е едва на стотина крачки от храм-паметника „Рождество Христово“.

Когато разглеждах музея, художествената галерия към НЧ „Светлина – 1861“, църквата в Шипка и други паметници, се убедих, че съществуват множество материали и артефакти с национално звучене. Намерихте ли там своя ниша?

Г. Г.: Преди години, когато белетристът Методи Бежански рецензира и написа предговора към „Шипченци“, точно това ми каза: „Ти имаш своя ниша, разработвай я“. Запознах се с ръкописи, които с малко редакторска намеса можеха да се превърнат в успешни проекти на книги за издаване. Така преди 4 г. се роди „Шипченският феникс“ от Боян Чомаков, който е създал ръкописа в далечната 1944 г. Знаете, че „Шипка преди Освобождението“ от Дянко Д. Караджов излезе с емблемата на книгоиздателство МИР. Подготвих за печат книгата от стар ръкопис, дарен на шипченското читалище от сина на автора, заслужил български дипломат. Своеобразно второ дихание, както вече споменах, дадох на две творби от именития шипченец Христо Ив. Милев. След 130 години подготвих второ издание на първата му книга за гибелта на Хаджидимитровата чета, която излезе м.г.

В книгата „Димитър Петков: от опълченец на Шипка до министър-председател“ поместих мое похвално слово за автора, който като кмет на Пловдив въвежда за първи път държавна субсидия за театъра, а като окръжен управител на Стара Загора кръщава успешно и сполучливо 311 селища с български имена. Това става през 1906–1907 г.

Как преценявате отношението на съвременниците спрямо личността на Димитър Петков?

Г.Г.: Трогателно е например отношението на политика Петков към патриарха на българската литература, заплашен от опис на имуществото заради необслужван банков кредит, макар двамата навремето да са били идейни противници. През ноември 1903 г., когато Димитър Петков е вътрешен министър, Вазов с неудобство го посещава и споделя за проблема си. Петков реагира бързо и на 22 ноември с.г. предлага на Народното събрание да гласува персонална пенсия за Вазов в размер на 4800 лв.

И накрая, кажете няколко думи за подкрепата за вашите издания?

Г.Г.: Този разговор нямаше да се състои, ако не бях се опрял на кръг спонсори не само от Шипка, но и на други мои приятели и съмишленици. Тук искам да спомена имената на акад. Дечко Павлов, на проф. Емилия Друмева и съпруга ѝ Христо Друмев, на проф. Ганка Косекова и съпругът ѝ инж. Иван Косеков, на моя колега и приятел о.з. полк. Никола Колев, на електроинженера Николай Гунев, на писателката Лидия Николова, на проф. д-р Виктор Гузев – преподавател в Санкт Петербург, на бизнесмена Валентин Михов. Благодаря им за подкрепата.

**КОМПЕТЕНТНОСТИТЕ НА БЪДЕЩИТЕ ИЗДАТЕЛИ И
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ МОДЕЛИ НА
УНИВЕРСИТЕТА ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И
ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ**
Кристина Върбанова-Денчева¹

*COMPETENCIES OF THE FUTURE PUBLISHERS AND CHALLENGES FOR THE
EDUCATION MODELS OF THE UNIVERSITY OF LIBRARY STUDIES AND
INFORMATION TECHNOLOGIES (SULSIT)*

Kristina Varbanova-Dencheva

In the article by Prof. Kristina Varbanova-Dencheva PhD (Vice Dean of the Faculty of Library Studies and Cultural Heritage of ULSIT) chronologically and logically follows the factors for changing the environment for the realization of the educated specialists in the universities in the context of the implemented strategies for building a knowledge economy and knowledge society in Europe.

In brief are presented the implications of digital transformation – along with rising unemployment for low-skilled labor, opening new jobs for highly qualified specialists.

The problems are specific to the training of specialists in the field of printed technologies, implemented in the bachelor and master programs at ULSIT and are illustrated with the good practices of the established cooperation with the professional organization of the printing industry in Bulgaria.

Key words: *digital transformation, printing technologies, bachelor's and master's competencies for print media*

**1. Макрорамка на процесите на
дигитална трансформация и
компетентности за XXI век**

В условията на системно изпълняваните стратегии за изграждане на нова Европа, основана на икономика и общество на знанието, основен проблем остава човешкият потенциал – неговото създаване и развитие в условията на непрекъснати, често оценявани като хаотични, промени и предизвикателства.

За последните 20 години протичащата всепроникваща и глобална дигитална трансформация е довела до нарастване на безработицата сред младите по данни на Международната организация на труда. Най-устойчиво се проявява този процес в Северна Африка, където за последните 10 години безработицата сред младата част от населението расте с по 5% годишно. Този процес не подминава и икономически най-напредналите страни в ЕС, в които

безработицата сред младите хора расте с 1% годишно [1].

Като един от основните фактори за растеж на безработицата се посочва аутсорсингът, в който е заложено игнорирането на работна сила на локално равнище. Това е доминираща стратегия на корпорациите, които търсят икономическа изгода от ефективната преоценка на разпределянето на цели производства или на части от тях в други страни.

Иновативните технологии са втората не помаловажна заплаха за безработицата. Ускореното създаване на интелигентни услуги, развитието на облачните, блокчейн технологии, резултат от висококвалифициран труд, на все по-налагащия се процес на мобилност на работната сила, също допринася за устойчиво растящата безработица. Те са и основен компонент в комплексния процес на реструктуриране на световния пазар на труда, вклю-

¹ Авторът на настоящата статия проф. д-р Кристина Върбанова-Денчева е зам.-декан на Факултета по библиотекознание и културно наследство при УниБИТ. – Бел. ред.

чително и следствие от отпадане на цели отрасли от него. Тези процеси на коренна промяна в характера на труда и структурата на световната икономика имат за негативно следствие намаляването на шансовете за социална кохезия с продължаващо съсредоточаване на богатството в ръцете на малцинство и със задълбочаването на социалното разделение от неравностойното разпределение на богатството. Най-красноречив пример в това отношение е задълбочаващата се неравнопоставеност в разпределението на богатството в САЩ, където за последните 15 години броят на семействата, които притежават около 7% от световното богатство нараства от 0,01% от населението на САЩ през 2000 до 11% за 2015 г. [2,3].

Един от изследователите на дигиталната конверсия на съвременните икономики (на дигиталните пазари и на дигиталния маркетинг) Дон Тапскот маркира най-важните проблеми, породени от дигитализацията [4]:

- Все по-голяма концентрация на богатството в новата икономика;
- Разпадане на основната социална структура, обусловено от отпадане на неприкосновеността на личния живот и от липсата на гаранции за спазване на основните права на човека;
- Неадекватна законова база на новите условия за живот на обществото и развитието на икономиката;
- Отсъствие на нова регулаторна рамка за новата икономика и новите обществени отношения, основани на дигитална среда за живот.

Остават само две години до отчитане на резултатите от изпълнението на инициативата „Европа 2020“. В Осма рамкова програма на ЕС (2014–2020 г.) за научни изследвания е включен финансовият план „Хоризонт 2020“ с начален бюджет 77 милиарда евро като стратегическа инвестиция в бъдещето на Европа и конкретно като финансов инструмент за постигане на целите на инициативата за интегрирането на научните изследвания и иновациите [5,6]:

- подкрепа за обществените поръчки;
- подкрепа за научните изследвания за иновации в публичния сектор;

- социални иновации, основаващи се на опростяването на достъпа;

- включването на малки и средни предприятия (МСП).

2. „Трите големи“ в печатарската индустрия и бъдещето на печатните медии

Отражението на приетите приоритети върху отрасли от икономиката, формиращи социалния релеф на обществото, каквито са медийните индустрии, има положителен ефект по отношение извършваната дигитална трансформация на цялостния информационен процес, но и отрицателен социален, следствие от отмирането на традиционни отрасли, какъвто е печатарската индустрия.

„Трите големи“ корпорации с утвърдено име в печатарския бизнес оповестиха план за действие, който включва дигитален преход в съвременната среда на тотална свързаност, която предполага освен хибридни печатни технологии, и тоталната им замяна от дигитален печат.

Безспорните лидери на пазара на печатарско оборудване са трите големи компании: Manroland, KBA, Heidelberg. Те са утвърдени марки, с устойчиво поддържани позиции на пазара, които се асоциират с гаранция за най-високо качество на техниката. Германската инженерна традиция, основана на два века непрекъснато развитие и усъвършенстване, следвайки технологиите на полиграфското машиностроене от индустриалната епоха – от парната тяга до електрозадвижването на механизми – логично преминава във високотехнологичната епоха с преструктурирането на компютърно управляеми производствени процеси.

Диктувайки „модата“ в производството и усъвършенстването на печатарска техника, водещите германски производители налагат разработването на печатни машини, осигуряващи високоефективно производство, доказано високо качество на печата, висока производителност, базирана на автоматизация на процесите и непрекъсната иновация в технологичното осигуряване.

Независимо от силно стеснения пазар на печатна продукция в световен мащаб остават традиционни производства, в които печатът е незаменим – печат на опаковки и рекламни материали, за които се развиват традиционните методи за печат, базирани на хибридни технологии и нови информационни носители, включително и консумативи за 3D печат.

Manroland AG е водеща компания в световен мащаб в производството на ролните офсетови печатни машини и е на второ място в света в производството на листови офсетови печатни машини и специализирано печатарско оборудване. **Manroland AG** е също и водеща компания във внедряването на дигитални технологии в полиграфическата индустрия и в автоматизация на процесите на отпечатване, с което се постига освен максимална скорост на печата и високо качество на отпечатаните материали. Допълнително предимство на печатните машини е предвидената гъвкава система за промяна на видовете печат: ирисов, хибриден или УВ печат [7].

KBA (Koenig & Bauer) е водеща компания производител на печатарски машини в света с клонове в Германия, Австрия, Швейцария, Чехия, Северна Америка.

КБА е изключително иновативна, прилага ноу-хау в широк спектър от технологии, на което се основават и разработките на новаторски и икономични системи за печат и съответното оборудване в специализацията на КБА – листовия офсетов печат с използване на хибридни технологии. КБА е водеща и в екологичния печат [8].

Heidelberger Druckmaschinen Aktiengesellschaft (Heidelberg) е глобален участник в пазара на техника, услуги и консумативи за печатарския бранш. Компанията е водеща и в предлагането на интегрирани решения с подходящи услуги и консумативи, включително

съвременни дигитални технологии за стандартни офсетови печатни машини².

В Германия се произвежда високо автоматизирано и разнообразно високотехнологично оборудване, а в Китай, в Кингпу близо до Шанхай, се произвеждат предварително конфигурирани висококачествени модели [9].

В обобщение може да се очертаят основните фактори за успеха и продължаващото устойчиво присъствие на пазара на „Трите големи“ в печатарския бизнес:

- Динамичната конкуренция на пазара
- Целенасоченото инвестиране във високотехнологичните решения;
- Гъвкава система за адаптация към потребителското търсене;
- Непрекъснато въвеждане на дигитални технологии – от хибридни към изцяло компютърно базирани печатни процеси.

Накратко очертаните промени в техническото и технологично осигуряване на „Трите големи“ в печатарския бранш разкриват ново съдържание на труда и изискват нови компетенции за производствените процеси, които да осигурят непрекъсваемост на цикъла на технологично обновление с непрекъснато въвежданите иновации.

По този начин се осигурява съответствие на печатния бизнес с непрекъснатото развитие на инфраструктурата на съвременното общество, характеризиращо се с тотална дигитализация и свързаност, и в тази динамична интерактивна връзка се създават предпоставки за поддържане на непрекъсваем процес на иновации, в който дигиталните технологии заемат доминиращо място в модернизирването на издателско-полиграфическата дейност. Съвременните печатни технологии разполагат с неограничени възможности за създаване на продукти, представляващи синергия на изкуство, производство и пазар.

² Производството на германските печатарски машини има богата история, която акумулира голям опит, традиции в полиграфското машиностроене и големи възможности за производство на високотехнологично оборудване. Най-старият производител на печатарски машини, концернът КБА, през тази година отбеляза 199 години от основаването си. Историята на *Heidelberger Druckmaschinen AG* обхваща 194 години. Големият производител на ролни и листови печатарски машини *Manroland* работи на пазара на полиграфско оборудване вече 173 години. – Бел. авт.

3. Подготовката на бакалаври и магистри в УниБИТ в „триъгълника на знанието“

В аспекта на представените приоритети в развитието на печатния бранш и изхождайки от оповестените стратегии на ЕС за възходящото развитие на „триъгълника на знанието“ – „наука – образование – бизнес“, в УниБИТ се осъществява непрекъсваем процес на обновяване на учебните планове на програмите, ориентирани към печатния бранш, в които се обучават студенти – бакалаври и магистри.

В бакалавърската програма „Печатни комуникации“ и в магистърската „Издателски бизнес и електронни ресурси“ към Факултета по библиотекознание и културно наследство на УниБИТ за периода 2008–2018 г. са направени промени, които съставляват почти 80% промяна на учебното съдържание. Промените обхващат навлизането на компютърните технологии в техническото и технологично осигуряване на печатния процес, промени в маркетинга и мениджмънта на издателските и книготърговските дейности и на печатните медии, промени в приоритетите на формиране на съ-

държанието в печатните медии. Наред с преподаването на дисциплини по традиционни печатни технологии: „Технологии в книгоиздаването“, „Композиция на книгата“, са застъпени и модерните течения за засилване на социалната функция на медиите и поддържането на активна комуникация с потребителите на предоставяните услуги от печатния бизнес – дисциплините „ПР в медиите“, „ПР в книготърговията“, „Електронен маркетинг на книгата“, „Електронна книготърговия“, „Информационно-издателско брокерство“. Дигитализацията и дигиталните технологии в печатния бизнес са включени в учебните дисциплини „Дигитална конверсия и електронни издания“, „Дигитален печат“, „Съвременни издателски технологии“.

Завършващите бакалаври и магистри също защитават дипломни работи и магистърски тези по теми, ориентирани към традиционните и съвременни печатни медии и дигиталната трансформация в печатните издателските процеси. В Таблица 1. са дадени някои от темите, по които защитиха дипломни работи и магистърски тези дипломантите през последните 2 години:

Таблица 1.

1. Османският печат и българоезичната преса
2. Логистика и електронна книготърговия – съвременни модели и тенденции в дигитална среда
3. Съвременни тенденции в стратегическото профилиране на книгоиздателските процеси
4. Информационна среда и медиасфера. Медийни процеси и комуникации
5. Статистически анализ на разпространението на електронното издаване в България – оценка на тенденции и перспективи
6. Печатни медии и медиен дискурс: между потребността и консуматорството. Организация и управление на медийния процес
7. Електронни издания в съвременна информационна среда – средства за достъп и ползване
8. Интелигентни информационни агенти за достъп до информация
9. „Опаковъчната индустрия в България – съвременни решения, предизвикателства и нови възможности“
10. „Книгоиздателски и книгоразпространителски дейности в нова информационна среда“
11. „Дигиталните печатни технологии в съвременното информационно общество“
12. „Българската луксозна книга в периода между двете световни войни (1918–1939)“
13. „Печатни издания от идейния проект до готова продукция“

Завършилилите успешно бакалавърската „Печатни комуникации“ и магистърската програма „Издателски бизнес и електронни ресурси“ на УниБИТ през изминалите 10 години са повече от 400 бакалаври и 70 магистри, голяма част от които успешно се реализират в печатарския бранш, в издателства, книготърговски фирми, печатни и електронни медии. Осигурените летни и специализиращи практики в издателства, медии, печатници, книжарници, поддържат актуална връзката с потребностите на пазара на труда и съответно изискваните компетентности, които да се осигурят с актуализиране и оптимизиране на учебните планове и баланс между аудиторната и извънаудиторната натовареност на студентите. Организирането на ежегодните посещения на студенти от бакалавърската програма „Печатни комуникации“ и от магистърската програма „Издателски бизнес и електронни ресурси“ на изложенията COPIS, както и на форумите на фирми за 3D печат (B2N), на балканския печатарския форум InPEQ и др.

Заклучение

Поддържането на активна комуникация с печатарския бранш е приоритет за академичния състав на УниБИТ, който е ангажиран в бакалавърската и магистърската програма. Преподавателите активно участват във форумите на Съюза на печатарската индустрия в България (СПИБ), включително и в ежегодните срещи на ВУ, които подготвят специалисти в областта на печатните технологии – УниБИТ, Химико-технологичния университет и Техническият университет – филиал Пловдив.

С подписания Меморандум за сътрудничество между УниБИТ и СПИБ се установяват трайни делови отношения за сътрудничество и взаимно подпомагане и за издигане на равнището на подготовката на бъдещите специалисти и осигуряване на работни места за завършващите бакалавърската и магистърската програма.

Откриването на аудитория на името на първия български печатар Яков Крайков на 1 ноември 2017 г. беше повод за ценен подарък от СПИБ за УниБИТ – реплика на пресата на Гутенберг, Учредяването от 2017 г. на ежегодна награда „Почетен знак на УниБИТ „Яков Крайков“ за заслуги към българската духовност“ също е стимул за продължаване на поддържане високо равнището на подготовка на бъдещите специалисти и популяризиране на бакалавърската и магистърската програма за желаещите да продължат образованието си в нашия университет.

Използвани източници

1. <http://gabriel-zucman.eu/uswealth/> (посетен на 10.10.2018 г.: 20.05 ч.)
2. <https://letstalkpayments.com/2-billion-people-dont-have-an-access-to-formal-financial-services/> (посетен на 10.10.2018 г.: 20.10 ч.)
3. <https://www.hrw.org/news?news-type%5B%5D=9430/> (посетен на 11.10.2018 г.: 19.05)
4. https://www.ted.com/talks/don_tapscott_four_principles_for_the_open_world_1?language=bg (посетен на 12.10.2018 г.: 16.45)
5. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/bg/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.7.html#_ftn6 (ОБ С 56 E, 26.2.2013 г., с. 1) (посетен на 17.10.2018 г.: 08.35)
6. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/bg/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.7.html#_ftn7 (ОБ С 131 E, 8.5.2013 г., с. 87) (посетен на 30.10.2018 г.: 10.00)
7. <http://www.manrolandsheetfed.com/en-GB/460/printnetwork-reg> (посетен на 17.10.2018 г.: 21.25)
8. <https://www.koenig-bauer.com/aktuelles/details/article/kuenstliche-intelligenz-in-der-kennzeichnungstechnik/> (посетен на 18.10.2018 г.: 12.55)
9. https://www.heidelberg.com/global/de/products/prepress/computer_to_plate/prepress_overview/suprasetter_portfolio/prepress_overview.jsp (посетен на 18.10.2018 г.: 13.05)

ДРАМАТИЧНИ СЪБИТИЯ И ПРОСВЕТЛЕНИЕ В ДУШИТЕ¹

Стела Валериева

DRAMATIC EVENTS AND LIGHTING IN THE SOULS
Stela Valerieva

This text, written by Dr. Stela Valerieva, is a review of the novel by prof. Lachezar Georgiev Georgiev "The Lisbon heir". Presented are: the general composition of the book, the main ideas and thematic lines, the characters and the contributions of the work. The review also cites publications about the "Lisbon heir" in the electronic literature magazine "Literary World" (literaturesviat.com).

Key words: book, work, fabula, novel, heroes, intrigue, narrative.

Предстои издателство „Star Way” да публикува в най-близко време новата книга „Лисабонската наследница” от проф. Лъчезар Георгиев, главен редактор на научното списание за книгата „Издател” и член на Съюза на българските писатели.

„Лисабонската наследница”, която вече е дадена за печат и се очаква да излезе по книжарниците през ноември 2018 г., е мащабна белетристична творба с композиция на роман, интрига, забързано действие и дори интерпретация на пътеписно повествование, което не противоречи на цялостния наратив, а напротив, уплътнява с детайли и лайтмотиви общата композиция на творбата.

Книгата „Лисабонската наследница” включва пролог, десет глави, епилог, бележки и библиография на ползвани от писателя източници, резюме на английски език. Включени са и редица бележки под линия с позовавания и обяснения на факти, събития забележителности, имена. Встъпителна статия „За вярата, цивилизация-

та..., за доблестта и любовта” в ролята на предговор от рецензента на книгата г-н Георги Н. Николов – член на Управителния съвет на Съюза на българските писатели, – ориентира и насочва читателя към основните теми, идеи и проблеми на многопластовото произведение. Изпреварвайки излизането на цялостния тираж, в електронното списание за българска литература „Литературен свят” г-н Г. Н. Николов публикува същия текст, в който се акцентира върху редица белетристични и художествени приноси на „Лисабонската наследница” и нейния автор: „Книгата не е само приключенско четиво с криминален привкус и отлично познаване на Португалия с нейното атлантическо крайбрежие, красивата Малта и мамещото Средиземноморие. Това е роман за съвременника от XXI век. Попаднал в необичайни, често екстремални ситуации, от които може да излезе с чест, или да бъде безвъзвратно погубен. Ештрела наследява богатството на рано починалия си брат Енрике, към което проявяват апетит

¹ Георгиев, Лъчезар. Лисабонската наследница [= The Lisbon heir]: Роман. – София: изд. Star Way, 2017. – 236 с.: с ил.: резюме на англ. ез.

нелоялни негови съдружници. В лицето на Андре девойката открива своя дълго чакан житейски спътник, съратник в начинанията и любим. Сам Енрике, докато е бил здрав, много пътува по света и създава завидна колекция с извадени от морето артефакти, сред които средновековно евангелие на свети Павел и сребърен кръст. Двете реликви са предназначени за музея към катедралата „Свети Павел“ в град Мдина. Парите от всички останали след продажбата им също трябва да се превърнат в хуманни начинания. Според Ештрела – в комплекс от малки сгради за бездомните деца, зографисан от Андре. Дотогава обаче героите трябва да надмогнат редица митарства. Младата наследница да оцелее след покушението при Кабо да Рока. Художникът – огорчението си от нелоялното отношение на бразилски и европейски издатели, но и трудните контакти с дъщерята Ирен...

В книгата Андре и Ештрела са наши модерни съвременници: мислещи, чувствителни, одухотворени. При това – носители на доброта, вплетена в библейските послания от дълбока древност. Техен апологет е именно свети Павел, дал много както за християнизацията на своето време, така и за хармонията между човеците – бивши езичници. Като символ той се появява често по страниците на романа, сполучливо из-

насяйки на преден план истини за смисъла на нашето съществуване. За божествената поява на човека и мисията му тук, на земята. Да, той е несвършен, слаб и податлив на съблазни. Но „въоръжен“ с посланията на Всевишния е готов да преодолее всякакви препятствия. Да остане спокоен пред физическата смърт, защото го чака светлината на Вечността. Към която всички, съзнателно или не, се стремим от деня на раждането си. Свети Павел е олицетворение на единството между минало и настояще, между физическото и духовното в същността ни. Пантократор на езичниците към истинската, истинната вяра, към доброто, загърбващо негативите на трудния делник и на битовизма. Той всъщност е непомръкваща икона, пред която с думи и дела се прекланят героите в творбата.

А тях ги очакват редица приключения, силно напомнящи творческия размах и фантазията на Жул Верн: тайнствен екзотичен остров, на който Енрике приживе е скрил част от артефактите; карти и шифри кое и как да бъде открито; далечни пътувания в открития океан и обратно – към екзотичното Средиземно море. Идва и любовта – някак неочаквана и в същото време – желана от читателя да се роди и разцъфне в трайно чувство. И, разбира се – на Малта да бъдат довършени положителните начинания, започнати от Енрике, а той някак от само себе си прилича на своя знаменит средновековен съименник, познат в историята и като Мореплавателя. Тук, на Малта, повествованието достига своята задъхана, тревожна и едновременно – позитивна кулминация. За да приключи с щастливия финал у нас, в България, след сдобряването на Андре с Ирен в Малта, раждането на близнаците и добрите дела – за деца и възрастни – на които предстои да бъдат осъществени...

Романът „Лисабонската наследница“ е сполучлива галерия от теми, несъмнено вълнуващи читателя. Преди всичко – къде е мястото на личното му „аз“ в живота, който водим, съотнесен към разказаното в творбата. Има ли още романтика? Достъпна ли е тя за обикновения човек и можем ли и ние да се потопим в магията ѝ, макар и само чрез мечти? Къде да я търсим? А още – как да отличим доброто от злото, благородното от пошлото, трайно значимото от мимолетното, сивото, обреченото да отмре още в рождената си дата.

Лъчезар Георгиев е добър психолог и на фона на динамичен, многоцветен сюжетен фон с вълнуващи диалози е изградил запомнящи се характери. С благородството на мъжа и всеотдайността на жената, с взаимното им допълване по пътя на съвършенството чрез преодоляване на изпречилите се препятствия. С непоколебимо доверие помежду им, без което любовта би била непълна и с кратък живот. Не по-малко интересни са и второстепенните типажки: Паоло, Ирен, Фабио, Анжела и пр., всеки от които е носител на искрица от авторовите схващания за лицето на света, за същността му и скритите кътчета на човешката душа. Над всичко и всички, като дъга от цветни прозрения, грее библейското начало. Неговите истини, макар във вековете подлагани на преоценка, никога не са помръква-ли. От огъня на гонителите, хулите, отрицателите, те са излизали по-светли и чисти. Още по-обаятелни и обвеяни с копнеж. Защото без вяра човек изгубва компаса на благословената си ориентация към Бога и себе си като негово подобие тук, на Земята...

Много красота, вълнуващи моменти и разбираеми послания е втъкал в „Лисабонската наследница“ Лъчезар Георгиев и книгата безспорно надгражда създаденото от него досега. Тя е предназначена за читателите от различни възрасти. Чудесният сюжет носи редица достойнства, като отлично познаване на светите книги, на душевността и интелектуалната нагласа на хората, на непреходните морални ценности и значими цели. Засегнати са темите за ролята на журналистиката в обществения живот и за емиграцията. Героите са пълнокръвни, убедителни и някак неусетно се сливаме с тях чрез съпричастност с постъпките и мислите им. Не на последно място са и географските познания на Лъчезар Георгиев за любимата му Португалия и остров Малта. Убеден съм, че тя ще му донесе поредното признание като мислещ автор и сладкодугмен събеседник. А това е най-голямата награда за всеки писател, нали?...”²

Цитираният текст на г-н Георги Н. Николов е включен и като своеобразен предговор, макар и с по-малък кегел на шрифта, в романа на проф. Лъчезар Георгиев „Лисабонската наследница”³. Наред с това в книгата, на с. 4, гърба на главната страница, е приложена и пространна анотация за автора и за произведението. Кратка, но съдържателна анотация е позиционирана заедно с портретна снимка на автора, на гърба на корицата на изданието. Цветната корица представя разгърната снимка – изглед към лагуна с докове и поглед към старинната част с християнски храмове в столицата на Малта – гр. Валета. Наред с това на няколко места в книгата са

² Николов, Георги, Н. За вярата, цивилизацията... за доблестта и любовта. // literaturensviat.com, № 110, октоври 2018.

³ Николов, Георги, Н. За вярата, цивилизацията... за доблестта и любовта. // В : Георгиев, Лъчезар. Лисабонската наследница. – София: Star Way, 2018, с. 5 –7.

включени и авторски фотографии на проф. Л. Георгиев от различни места на остров Малта и в Португалия, където се развива и действието на произведението – интересен и находчив похват на писателя за цялостно композиционно доизграждане на творбата. В края на книгата, в „Бележки на автора“, проф. Л. Георгиев благодари на онези, които са го подкрепили и са му оказали духовното съпричастие при подготовката на книгата, като не пропуска да отправи думи на благодарност към православни църковни служители, добавя и важно послание:

„И накрая – сърдечни благодарности към онези малко познати обикновени хора от Португалия и Малта, които по време на пребиванията ми даваха безвъзмездно информация, често с неофициален и дори поверителен характер, по различни културни и богословски въпроси, за исторически места, забележителности, селища, храмове и пр. Няма да скрия, че при написването на „Лисабонската наследница“ отначало бях решил романът да има друго заглавие: „Просветление“. Повлиян бях и от изграждането на образите в предишната ми белетристична книга: „Джобни истории на път към океана“, също със сюжети от Португалия и Лисабон. Всичко това допълнително ме ориентира в трудното изграждане на образите и фабулата на романа.

Дано да не съм сбъркал. Дано да не съм засегнал неволно някого. Дано романът ми да се е получил, както ме увери и рецензентът. И дай боже, да стигне до сърцата на моите читатели, което остава и моята голяма надежда...”⁴

Може да се кажат отлични думи и за полиграфическото изпълнение на книгата. Печатът е качествен, текстът и бележките под линия и в края на текста се четат ясно и отчетливо, илюстрациите в книжното тяло

също са експонирани с необходимото качество.

Проф. Лъчезар Георгиев пише книгата си след сериозна подготовка и проучвания, като включва и редица лични наблюдения от пътувания до европейски държави сред които са Германия, Португалия, Малта, дестинации в Атлантическия океан и Средиземно море. Макар че обрисувателните събития са вълнуващи и предизвикващи читателското въображение, при това с елементи на екшън и увлекателна любовна история, зад видимия пласт се прокрадват внушения, свързани с библейската история, а присъствието на последователя на Иисус Христос, светия апостол Павел в Малта и разказа за удивителните му подвизи на Малтийския архипелаг, правят произведението четивно, интригуващо. Налице е и хепиенд, изведен върху фона на драматични събития, и благороден финал, символизиращ просветлението в душите на образите. „Лисабонската наследница“ е художествено четиво, внушаващо дълбок философски размисъл.

В книгата на Лъчезар Георгиев „Лисабонската наследница“ е налице интригуваща фабула, включваща и ретроспекции от Новия завет. Многопластовият наратив е изграден по композиционна схема на класическо, разгърнато белетристично произведение, но поднесено с интересен език, красиви диалози и великолепни белетристични описания на пейзажи, океански простор, морска шир, лагуни, заливи, острови, малко познати забележителности. Пред читателя се разкриват послания за смисъла на живота, отношението към християнството и вярата, за ролята на изкуството и нуждата от упование, хуманност и надежда в нашия динамичен и често забравящ изконни ценности свят. Увлекателно написана, книгата на проф. Лъчезар Георгиев се чете на един дъх.

⁴ Георгиев, Лъчезар. Лисабонската наследница. – София: Star Way, 2018, с. 233.

ВАЛЕТА И СЯНКАТА НА СВЕТИ ПАВЕЛ¹**Лъчезар Георгиев****VALLETTA AND THE SHADOW OF SAINT PAUL****Lachezar G. Georgiev**

This text includes fragments and abridged excerpts from the book under seal by Prof. Dr. Lachezar Georgiev Georgiev: “The Lisbon heir” (Sofia: Star Way, 2018. – 236 p.: with ill.: Abstract).

The book “The Lisbon heir” by Prof. dr. Lachezar Georgiev Georgiev comes after a solid preparatory work, research and personal experience after travelling to Portugal, Germany, Malta and various destinations in the Atlantic Ocean. The plot intrigues and fascinates, a compelling blend of history, action and love, well inwrought with messages from the Bible and the New Testament in the presence of St. Paul, Jesus Christ’s apostle, and his extraordinary feats, amid important historical events, beautiful landscapes and landmark places from Portugal and Malta. A beautiful happy end after dramatic turnover enlightens the protagonists’ souls. This dynamic and captivating story with a colourful language and style is a profound philosophical reflection on the essential questions of the meaning of life, the modern attitude toward Christianity, the role of art and the need of reliance in our hectic world of changing moral values.

Key words: bool, exlilris, historical events, Portugal, Malta, Walleta, Sant Paul.

1.

Движението из острова се извършваше, противно на обичайната практика в Европа, в лявата лента, докато воланът на самите автомобили бе вдясно. И за двамата това бе доста странно, още повече, че водачите на градските автобуси се движеха подобно на големи таксито, и на самата спирка десетина подсмърчащи пътници махаха с ръка да им покажат, че желаят да се качат. Водачът вдигаше ръце, щом салонът бе препълнен, и продължаваше, без да спре. На спирката при хотел „Плаза“ трябваше да изчакат няколко препълнени, вероятно още откъм Сент Джулианс, автобуси, но накрая все пак успяха да се доберат през вратата откъм водача дори до празни места. Седнаха от лявата страна, за да наблюдават залива. Пътят към Валета се виеше покрай самия бряг, отляво бяха лагуните, отдясно се издигаха новопостроени жилищни сгради и нови хотели. Повечето от пътниците и тук подсмърчаха, някои кихаха, други се деряха от суха кашлица, което изглеждаше странно за безоблачния светъл ден. На задната седалка двама руснаци, мъж и жена, триеха с носни кърпи носове и се оплакваха от странната и нетипична за острова зараза, която, колкото и незначителна да изглежда, вече е изчерпала първите предпазни медикаменти от

аптеките, особено в градчетата Пачвил, Сент Джулианс и Слиема, а види се, лятната епидемия е на път да се разпространи из тукашните селища Виториоза, Сенглеа и Коспикуа, ако се съди по подсмърчащите пътници, качващи се от тези селища.

След няколко спирки приближиха станцията за близки туристически преходи до съседните помалки острови Гозо, Камино и Коминото. На площадката пред нея се трупаха пътници за два малки кораба, украсени с по няколко цвята на корпусите. Отвъд двата морски съда, в дъното на залива се извисяваха високи старинни сгради, крепостни съоръжения от минали епохи, високи каменни зидове и зъбери, по-нататък се откри огромна лагуна със стотици малки водни съдове, една крайбрежна алея извиваше до самата вода и отвеждаше към кръгово кръстовище, където се въртеше, подобно на водовъртеж, несекващ поток от автомобили; вдясно се издигаше катедрален храм, група японски туристи снимаха лицевата му част, въртяха фотоапарати с дълги обективи и шумно ръкомахаха, прехласвайки се от гледката с накачалите като ято гларуси яхти. След завоя автобусът с кихащите пътници продължи вляво, за кратко ръмжеше по хълм между палми и кестенови дървета, показва се

¹ Този текст включва фрагменти и съкратени откъси от книгата под печат на проф. д-р Лъчезар Г. Георгиев: **Георгиев, Лъчезар.** Лисабонската наследница [=The Lisbon heir]. – София: Star Way, 2018. – 236 с.: с ил.: резюме на англ. ез. – Бел. ред.

старинната снага на огромен дворец, парк с паметника на Жан Паризо дьо ла Валет, основател на малтийската столица, и накрая близо до елегантен хотел и фонтан с антични фигури шофьорът обяви последна спирка, откъдето се стигало право на *Freedom square*², а по-нататък и до прочутата *Republic Street*, или най-важната градска артерия *Улицата на републиката*, непреходна емблема на Валета, като наблизо са разположени новата сграда на Президентството и театърът на Кралската опера³. При последните му думи пасажерите със страни, готови всеки миг да се изкривят в кашлица физиономии, кимваха към словоохотливия и любезен водач, слизаха и се оглеждаха нерешително, а след няколко снимки пред античните статуи, подпиращи огромна кръгла чиния, която символизираше планетата Земя в средата на фонтана *Тритон*, поемаха надолу по широкия и затворен площад, в чието дъно се извисяваха куполите на катедралата *Свети Джон* с един голям и два по-малки циферблата, отмерващи превратното време върху главната кула при централния вход на храма. На табела, явно предназначена за хилядите гости на столицата, бе записано, че когато великият магистър Жан Паризо де ла Валет е поставил първия камък в основата на бъдещия град, не е и предугаждал, че първоначалната крепост за защита на двете пристанища от двете страни на скалистия полуостров ще бъде превърната в столица, дворци с цвят на пясъчник и солидни храмове. Първите здания служели за щабквартира на различните езикови групи, на които били разделени рицарите на военния орден „Свети Йоан“, издигнали няколко храма, между които църквата на корабокрушението на свети Павел, църквата на победата на *Божията майка* и катедралният храм „Свети Йоан“, докато накрая, през 1896-та било изградено и последното здание – на Националната библиотека.

... Слънцето грееше силно и огряваше площада „Сент Джордж“, покрит с цветни лехи, между алеите се разхождаха групи любопитни туристи. Задуха свеж морски бриз и разлюля цветята. Огромният цветен надпис с багрите на дъгата „Valleta Green Festival“, опънат над входната врата върху четирите колони на *Двореца на хармонията*, също се люлееше като корабно платно и цветната феерия преливаше от светлина и цветове...

2.

Пиаца Реджина. Бели, червени и зелени чадъри между две редици дървета със зелени корони, под тях насядали на масите десетки туристи на Площада на кралицата. Статуята на великата британка монарх се забелязва отдалеко, оградена от двуетажни сгради с цвят на жълт пясъчник. Седнала на трон, царствената дама с корона на главата и свитък папирус в лявата ръка, с гривни на двете ръце и вперила поглед, олицетворяващ, види се, според идеята на скулптура мъдростта и силата на знанието, е поставен пред централния вход на Националната библиотека. Герб с два лъва и корона е монтиран в лицевата част на статуята под скъпата дреха на кралица Виктория. Осанката ѝ внушава вечност и солидност на непреходните ценности, свързани с книгата и словото... Три живи гълъба придават одухотвореност и естествена завършеност на монумента.

Отправят се към вход, отделен с колони и свод, над който с безсерифни позлатени букви искри надпис BIBLIOTHECA. В предната част на извития и покрит с орнаменти свод се спуска канделабър, в задната му част следват розетка, още инкрустации, гирлянди над самата облепена с бял и сив мрамор врата с кафява дограма, вляво във фойето е помещението на портиера, който любезно вдига телефона и докладва, после мъжът излиза от кабината и сочи

² *Freedom square*: Площад на свободата във Валета, столицата на Малта. – Бел. авт.

³ *Republic Street*: Улица на републиката, най-оживената, широка и представителна улица във Валета, пешеходна зона, затворена за движение на автомобили. – Бел. авт.

с ръка да поемат нагоре по старинните мраморни стълби, като в една от залите могат да разгледат изложбата, и кимва към цветния плакат, на който е отбелязано с негативно обърнати върху фона букви, че това е „An exhibition of book metal art“⁴. Във витрините са изложени клишетата на екслибриси и илюстрации към книги, подготвяни за едноцветен и многоцветен висок и дълбок печат, повечето по метода на фотоцинкографията. Изложбата е представена в залата на втория етаж, в чийто коридор, случайно или не, е поставен книговезки уред, по думите на Андре твърде много напомнящ *папшер*, служещ за рязане и форматиране на хартия в онази далечна епоха на високопечатни технологии. Салонът е в хармония с експозицията, по рафтовете са наредени десетки старопечатни томовете, повечето със заоблено гръбче, което се подготвя със специална подкора, наричана от книговеците *хилза*, но за разлика от наше време, повечето подвързии, при това със златни и бронзови инкрустации и орнамента, са изработвани на ръка; с дълбокопечатни машини и преси за висок печат са принтирани и представените тук екслибриси; истинско изкуство е да гравираш върху металната форма, а сетне да доведеш до качествен печат своята идея, но, види се, малтийците са майстори в този занаят, защото умението да съхраняват тези редки и ценни книги,

както и самите авторски оригинали на илюстрации в своите колекции, идва да ни каже, че имаме среща с една високо ерудирана и проиграла отлично своите дейности библиотека. Колкото до екслибриса, векове назад той е бил графичен знак, означаващ „от книгите на...“, дори само печат върху книгите в личната библиотека, но в най-ново време художниците могат да рисуват например тематични екслибриси, които да имат друго значение, например „от Малтийската национална библиотека“, или да са графични рисунки за илюстрации в книги, албуми, експозиции, дори да служат за каталожна реклама, публична работа на фондацията или компанията с медиите... Друг е въпросът как един екслибрис може да се изработи; тук са показани изображения, изработени върху медни или цинкови плочи, но има и други техники за гравирание – ксилография върху дърво, работа върху линолеум, автолитография върху литографски камък, дори стоманогравюра. Тези добри практики се наблюдават отдавна, а авторите на екслибриси си имат международна федерация на екслибриса, членуват в национални сдружения, каквито има и у нас, дори и във времето на желязната завеса се включват в големи европейски изложби. А изложбата във Валета е рождба на отлично хрумване и прави чест на библиотеката, а и на авторите, че са се сетили да организират подобно нещо на пъпа на малтийската столица...

Старопечатните книги в малтийската национална библиотека имат заоблен гръб, върху който заглавието е отпечатано със златни и бронзови надписи, види се, на специални книговезки преси за топъл голд печат, а някои са нанасяни и рисувани ръчно върху папката с твърда подвързия, кимва българинът. Томовете, изправени строго и чинно по рафтовете, приличат на рицари, облечени в доспехи и унесени с погледи напред във времето и вечността...

Когато излизат от националната библиотека, откъм морето полъхва бриз. На широката улица е окачен исторически надпис в луксозна рамка върху стената на военния музей; отгоре е в цвят гербът на британския монарх, отдолу – посланието от Бъкингамския дворец до губернатора на Малта, с подписа на крал Джордж с дата 15 април 1942 г., гласи, че почитайки смелите си хора, присъжда императорския Георгиевски кръст на острова

⁴ Тази изложба бе уредена от 7 май до 2 юни 2018 г. на втория етаж в голямата читалня на Националната библиотека на Република Малта в столицата Валета. Неин автор е Marie Louise Kold.

крепост, за да свидетелства за героизъм и преданост, които ще бъдат известни в историята⁵.

В онова време самолетите на Луфтвафе сипят бомби върху острова крепост, помагат им италианци с торпедни катери. Хората гладуват, провизиите им са на свършване, конвоите се торпилират от силите на Оста и все пак пробиват, за да доставят нужното на защитниците.

... Внушителна постройка с каменни колони и строг архитектурен вид, на чиято лицева страна е отбелязано, че е Националната съдебна палата, се

извисява на главния булевард. Наблизо, откъм катедралата „Сент Джон“, има паметник с надпис *The Great Siege monument*, или в превод: *Паметникът на Великата обсада*... На онази обсада, при която народът на Малта през 1565 г. не само оцелява, а дори побеждава османските войски... На табелата

пише, че монументът е посветен на победата при обсадата, но пък трите фигури символизират *Вярата, Цивилизацията и Доблестта*⁶.

При нозете на тези три фигури са поставени снимки и некролози. И доста свежи цветя... Обаче те като че ли не са за самата Велика обсада. Те са за тачен не само от малтийците човек, Дафне Каруана Галиция... Убитата разследваща журналистка. Върху плаката до некролога ѝ има надпис: *Когато хората се страхуват от правителството си, има тирания. Когато правителството се страхува от хората, там е свобода*⁷.

– Месеци след убийството ѝ хората не са я забравили, защото е искала да разкаже за далавери, да направи разкрития в медиите...

– Но са я изпреварили. Истината може да е горчива и жестока. Дори и в една на пръв поглед красива и безоблачна страна, изглеждаща като истинско райско място...

– Поне ще остави името си светло, неопетнено...

В този миг към двамата туристи се приближава млада жена и казва:

– Виждам, че сте чужденци и се питате... Познавах добре Дафне, четях редовно публикациите ѝ, тя публикуваше в блог, който стана повече популярен от някои скучни наши медии. Знаете ли, че колата ѝ се взривила и изхвърчала в крайпътните ниви, минути след като излязла от дома си? Помня, беше понеделник следобед, тъкмо беше пуснала публикация за нови разкрития, бях отворила лаптопа и я четях. В същото време тя е била в горящия автомобил. Напразно са се опитали да я измъкнат. Вече е било късно...

– Сещам се за този случай, в лисабонските медии я наричаха „жената Уикилийкс“ и припомняха, че е между двайсет и осемте личности, разтърсващи Европа и света – отбелязва Ештрела. – Говореше се за разкритията ѝ по „панамските досие-

⁵ Бел. авт.: Оригиналният текст на знаменития възпоменателен надпис във Валета гласи: „*Buckingham palace The Governor Malta*

To honour her brave people I award the George Cross to the Island Fortress of Malta to bear witness to a heroism and devotion that will long be famous in history.

George R. I. April 15 1942.“

В букв. превод: Бъкингамският дворец

Губернаторът, Малта.

За да почета смелите си хора, аз присъждам Георгиевския кръст на острова крепост Малта, за да свидетелства за героизъм и преданост, които дълго ще бъдат известни в историята. Крал Джордж. 15 април 1942 г.“

⁶ *Вяра, Цивилизация, Доблест:* Faith, Civilization, Valour /англ./ – Бел. авт.

⁷ Точният текст на английски е: *When the people fear their government there is tyranny. When the government fears the people there is LIBERTY.* – Бел. авт.

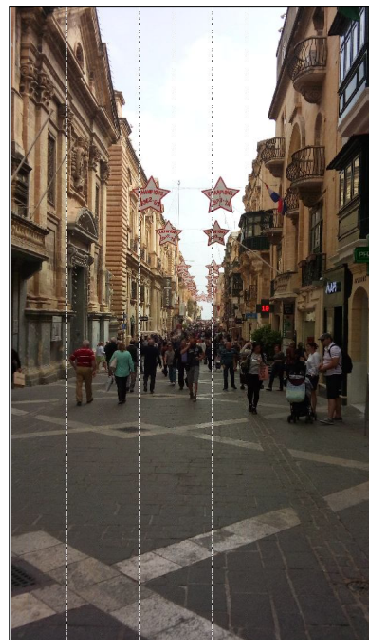
та“, за създаване на компания в Панама и скрит тръст в Нова Зеландия с участие на хора от правителството, за офшорни сметки и връзки между личности от върховете и босове на подземния свят⁸.

– Много неща излязоха наяве, имаше сътресения в правителството, а изглежда е засегнала и други интереси, за да организират покушението над нея – продължава младата жена, приготвя цветята си, после вади запалка и свещ, която да запали до един от некролозите, сетне продължава. – Но знаете ли кое е по-важно за хората тук? Дафне не мълчеше, тя искаше да казва истината и да изправя несправедливостите, защото хората в никоя държава, била тя и в Европейския съюз, не обичат да ги правят на глупаци и при всяко правителство да си мълчат, и да не виждат треските в очите на онези, които уж коват съдбините им... При това, забележете, убийството ѝ стана само няколко месеца след като Малта беше държава председател на Евро-съюза, а това нямаше как да не разяри мнозина и в страната, а и по света. Знаете ли какъв голям митинг имаше в деня на смъртта ѝ? Три месеца по-късно целият този площад беше зает от хора със запалени свещи и цветя, дойдоха и много чужденци да я почетат. В Слиема народът също бе излязъл, носеха в ръце горящи свещи, плакати с лика ѝ. И много, много цветя...

– Нека да е вечна паметта ѝ – отбелязва португалката с наведена глава.

Те благодарят на младата жена, която се навежда да постави цветя при един от некролозите върху монумента с лика на убитата журналистка и пали свещ. Продължават замислени по *Republic Street*, смесвайки се със стотици непознати, някои забързани, други шарещи с очи по витрини и фасади, за кратко навлизат в успоредната търговска улица *Merchants Street*⁹, тук десетки търговци са разположили по масите си изрисувани върху теракота и стъкло предмети, има щандове с евтини сувенири, изобразяващи различни части на архипелага, но и такива, предлагащи дрехи, цветя, плодове. Загледан в пъстрите стоки, някои от които са оригинални

художествена изработка, Андре предлага да минат покрай „Палацо Паризио“, където през 1898-та е пребивавал Наполеон, после тръгват край „Оберж на Кастилия“, елегантна и естетически издържана резиденция на рицарите от Кастилия, Леон и Португалия; сега Ештрела проявява особен интерес и отбелязва, че много малко е знаела за участието на португалските рицари в кръстоносните походи и в отбраната на острова; после се завъртат към щабквартирата на рицарите от Прованс, в по-ново време Клуб на британските офицери, а сега Археологически музей, където могат да се видят каменни сечива от предисторическата епоха, керамични статуетки на божества, лични украшения.

...За кратко се спускат по старата улица *Old Theatre Street*, минават под свода на старинна сграда и входа на някогашния малтийски театър, влизат с група туристи в храма „Ностра Сеньора дел Монте Кармело“¹⁰ и с широко разтворени очи разглеждат олтара с тъмнокафявите мраморни колони, пода пред него с кръг и цветни лъчи, сводовете с орнаменти, огромния купол, после излизат и от улицата виждат синевата на залива. Има още

⁸ „Панамските досиета“: става дума за разкритието на близо 11,5 милиона документа от базите данни на четвъртата по големина офшорна компания в света „Мосак Фонсека“, свързани според разкритията на Дафне Каруана Галиция с влиятелни среди в Република Малта. Дафне Галиция е убита на 16 октомври 2017 г., но и година по-късно няма разкрития за атентата срещу нея. – Бел. авт.

⁹ *Merchant Street*: улица с щандове за открита търговия, паралелна на *Republic Street*, в централната част на столицата Валета. – Бел. авт.

¹⁰ Църквата *Ностра Сеньора дел Монте Кармело* в столицата Валета е подготвена от Джироламо Касаро и функционира от 1570 г. През 1942 г. по време на бомбардировките над малтийската столица е частично разрушена, а впоследствие – възстановена във великолепия си внушителен вид. – Бел. авт.

време да се отбият в англиканския катедрален събор „Свети Павел“ и Андре изтъква хармоничните архитектурни съчетания на готически и неокласически стил, но остава още един храм, към който той повежда Ештрела – Църквата на Корабокрушението на свети Павел където двамата разглеждат реликви от 60-те години на новата ера, и дори стигат до югозападното предградие Флориана, за да видят Църквата на свети Публий, римския малтийски управител, когото в далечната епоха корабокрушенецът апостол лекува и посвещава в Христовото учение. Не остава време за храмовете „Света Екатерина“ и „Ностра Сеньора делла Виктория“, първата в малтийската столица, построена само девет години след победата над османските войски. Когато се завръщат на предишния булевард, загледи в тълпящите се поклонници пред катедралата „Сент Джон“, които чакат за специалната обедна оратория, Андре леко кашля и прочиства гърдите си, като изтъква, че ще е добре да посетят и двореца на Великия магистър, и зданието на Адмиралтейството на *South Street*¹¹, чието старо име е „Каза Миари“, в средата на 70-те е превърнато в Национален музей на изобразителното изкуство, а там човек може да зърне и солидни колекции живопис, скулптура, артефакти, дори старинни мебели. Той добавя, че ще бъде щастлив да види в оригинал творбите на Валентини, Рени, Стомер, Прети, Фаврей, Теполо, Перуджино, пък и картините на малтийските художници. Португалката кимва в знак на съгласие, но прави уговорката, че след това ще е добре да се качат на някой от местните круизни кораби и да стигнат до Комино, Гозо и останалите по-малки острови.

... Шофьорът на таксито, мургав мъж с посребрели коси, води уверено колата сред гъстия поток от леки автомобили, извиващ по крайбрежната улица на път за кея, откъдето двамата му пътници трябва да хванат в ранния следобед пътническия круиз за Гозо, Синята Лагуна и още няколко острова.

– Като си представя, че тези красиви дворци, храмове, площади, лагуни са били подложени през Световната война на обстрел от германските самолети – обръща се на английски към него португалката и отмества кичур коса. – Кой знае какви поражения са причинили...

– Така е, но по-важни са хората... Нацистите от „Луфтвафе“ само с една бомба заличиха рода ни, майка ми, брат ми, малката ми сестра. Само аз

оцелях, баща ми ме изрови от развалините, едва дишах. Той стреляше с противосамолетно оръдие на едно от укрепленията, които даваха отпор на немските въздушни атаки и дори беше награден с орден, но не успя да ни опази. После, в един ветровит и дъждовен ден преди много години, си отиде. Останах сам, като изоставено куче, обикалящо по безлюдните алеи между Валета и Слиема...

– Съжалявам много – изрича тихо Ештрела. – Все пак providението е решило вие да живеете. Може би човек трябва да загърби страданието и да продължи с по-благими мисли, защото единствено настоящето ни дава щастливото съзнание, че все пак сме живи, че вървим напред...

– Сигурно сте права – отвърща мъжът с посребрелите коси. – Съвзех се, после намерих и единствената жена, която ме сгръва и до ден днешен. Тя ми помогна да се съвзема. Да оцелея... И си мисля, че сам човек за нищо не е. Затова трябва да варди със зъби и нокти това, което му е скъпо на сърцето. Пазете го и вие, пожелавам ви го...

– Благодаря от името на двама ни, ще го запомним!

– И още нещо – казва мъжът с посребрелите коси, докато извива край катедрален храм и продължава по крайбрежния път, откъде се откроява ясносиният залив с накачалите при Порто Гранде като бели гълъби малки и големи яхти. – Не е ли

¹¹ *South Street* : Южната улица в малтийската столица Валета. – Бел. авт.

странно как на този обвит със святост архипелаг, при толкова католически и англикански храмове, злото е успяло да надвеси нацистката си паст, за да бълва огън и жупел?

– Има много необясними неща по света – отбелязва Андре. – Един западен философ пише в края на деветнайсети век, че когато долните и развратени слоеве на Римската империя (към която се е числяла, добавям аз, и Малта), се покръстват, то противоположният тип, знатността, преживява най-зрялата си форма. Но щом демократизмът на християнските ценности излиза победител, какво се случва, продължава европейският мислител... Той цитира думите на апостол Павел (знаете от легендата за неговото акостиране след коработрушението на малтийския бряг), че Бог е избрал пред света всички немощни, безумни, худородни и презрени, с други думи християнството съдържа инстинктивна ненавист на болните срещу здравите, срещу хубостта, има за съюзници обезнаследените от живота, страдалците...¹²

– По-просто, онова, което виси на кръста и страда, е божественото. Един невинен се жертва и страда за греховете на виновните, та чак и на цялото човечество. Само че, сеньоре, още се чудя, защо не бяха спасени невинната ми майка, брат ми и сестра ми. Толкова години, въпреки че си паля свещи и поменавам паметта им, и съм обходил и малтийските храмове, и тези в Мдина, и църквата на свети Павел в Рабат, дори онези на остров Гозо, се питам, защо, и все не мога да получа отговор. Време ми е да проумея, вече посребрах...

– Съмнението не е грях – изтъква българинът. – Нима днес съвременният човек трябва да бъде съден, че след повече от две хилядолетия се опитва да търси истината и да се вира в детайлите? Вярно е, днес повече от всякога в този наш свиреп век се опитваме да намерим упование, но то трябва да бъде осмислено и подкрепено с неоспорими доводи. Простете, че се съмнявам, например докато рисувам белия лист или щом пристъпя смирено дверите на някой катедрален храм, и докато разглеждам невероятните портрети, фрески, статуи и икони, си задавам...

– За жалост, господа, вечните въпроси винаги ще ни преследват – прекъсва го Ештрела. – Но,

виждам, стигнахме кея с круизите и е време да слезем...

– Разговорът с вас беше интелектуално удоволствие – казва шофьорът на таксито и отбива близо до платформата на кея, където вече има група любопитни туристи. – Е, попътен вятър към Гозо и Камино! Но не забравяйте катедралата в Мдина и храма на апостол Павел в Рабат... Разказват, преди няколко века в Мдина имало земетресение, което разрушило до основи старата църква, останали само картините и фреските в чест на свети Павел. Дали пък и в това има нещо друго, отвъд?...

Двамата се сбогуват, мъжът с посребрените коси махва с ръка за поздрав и бавно потегля по крайбрежната улица. Озадачени са от тази странна среща, а българинът отбелязва, че възрастният таксиметров шофьор на няколко пъти е споменал името на свети Павел въпреки изразените съмнения. Ештрела обаче му припомня, че сам е поискал да влязат в църквата, почитаща коработрушението на светия апостол, и се е загледал съсредоточено в реликвите от неговата епоха, и първи е започнал разговора, привеждайки мнението на отричащия християнските ценности и послания философ, защо ли?

3.

Плавателният съд щеше да мине край северната част на Малта и оттам да се отправи към малкия остров Комино и по-големия му събрат Гозо. Бяха заели добри места, откъдето можеха да наблюдават бавно отдалечаващите се очертания на залива и пясъчните оттенъци на старинните сгради, крепостните съоръжения и стотиците яхти, накацали като ято гларуси върху синята повърхност, после зад тях изчезна и градът с дворците и църквите, остана само морската шир, безбрежна и носеща онова загадъчно спокойствие, което караше дори най-разговорливите пасажери на круизния кораб да млъкнат с вперени очи. В открито море се появи леко вълнение, облаци се задаваха от юг и лекият бриз помагаше душният ден да изглежда поносим след жегата на малтийските улици.

– Сетих се за някои неща, които не съм ти казвал – обади се Андре, заслушан в пляска на вълните. – Те са свързани с мен и с една неизпълнена работа...

¹² За внимателния любител на философски четива едва ли е тайна, че гневът на немския философ Фридрих Ницше в книгата му „Антихрист“ е насочен неколкратно към светия апостол Павел. Тази книга е позната още с първия си превод у нас през 1912 г. Виж: *Ницше, Фридрих. Антихриста: Опит за критика на Християнството: Книга първа от „Преоценка на всички ценности“ / Прев. от немски Ал. В. Пулев. – Ст. Загора: печ. Светлина, 1912. – 141 с. – Бел. авт.*

– Хайде, разкажи, стана ми интересно!

– Преди време, когато работех за издателски компании в Латинска Америка, ми предложиха да се захвана с една странна идея. Искаха да направя илюстрации върху *Деянията на светите апостоли*. Пожелаха да си помисля, дадох ми дълъг срок, който, уви, не спазих. Усещах се неподготвен, това бе деликатна и непосилна за мен работа. Реших да попрочета от Новия завет, спомних си името на църквата, където бях кръстен, това донякъде ме окуражи, и седнах да чета, а заедно с това нахвърлях и някои скици със сюжети...

– Дали няма да позная, започнал си с деянията на свети Павел¹³.

– Така беше. Само че в писаното имаше нещо, което ме изненада. Разбрах, че трябва да разкажа, както да речем в някакъв графичен роман, за юдеин, роден в Тарс Киликийски, на име Савел, гонил свирепо следовниците на Христовото учение, които връзвал и предавал на смърт¹⁴. Един ден Савел тръгва към Дамаск, за да докара оттам в Йерусалим вързани последователи, но щом наближава града, било някъде по обедно време, го огрява силна светлина. Пада на земята, а един глас му проговаря: *Савле, Савле, защо ме гониш*; той го пита, кой си ти, тогава гласът му казва – *аз съм Иисус Назорей, когото ти гониш*. Хората, които придружават Савел, се изплашват, но не виждат от кого иде гласът, който му говори да стане и да потегли за Дамаск, там ще му бъде казано какво да стори. От блясъка на светлината Савел ослепява и воден от спътниците си, едва се добира до града. Когато се озовава в Дамаск, един от гражданите с добро име пред закона на име Анания го известява, че Бог му е отредил да познае волята Му и да е свидетел пред човеците за това, което е видял и чул. После го кара да стане, да се прекръсти и да измие греховете си, като призове името на Господа

Иисуса. Савел го послушва и тогава става чудо, той проглежда! След време се връща в Йерусалим, осенен от новата си вяра, и докато се моли в храма, отново вижда Бог, Който му подсказва да излезе по-скоро от този град, защото тук няма да приемат думите на един юдеин за онова, което е видял и което му се е случило. Савел се колебае и си признава, че е затварял и биел по синагогите онези, които са вярвали в Иисус, и дори е одобрил убиването на следовника Му Стефан от юдейската тълпа. Тук обаче гласът на Бога му казва да иде надалеко, при езичниците, и да проповядва под името Павел.

– И ти нарисуваш тази история?

– Точно така, илюстрирах сцените и това всъщност беше прологът на графичния роман, оттам насетне трябваше още да чета, да се запозная с чудесата, които е направил с божията подкрепа Павел, да вникна в посланията му до коринтяните, до филипяните, до колосяните, до солуняните, до Тимотей, до последователя му Тит в Крит, до Филимон, до евреите¹⁵.

... И колкото повече четях, разбирах слабостта си да прозира цялото това учение, накрая си взех и грях да преглеждам писаното по въпроса от по-съвременни и модерни философи отпреди два века, и като започнах да чета откровените нападки срещу свети Павел, усетих как ме обхваща нещо, не знам как да го обясня, дали беше неверие, дали скептицизъм някакъв, и тогава спрях с продължението на рисуваната си история. Изпратих на издателите само пролога в графични рисунки, писах колко ми е трудно да вникна в библийската история и ако някой друг реши да продължи, ще подаря безвъзмездно направеното от мен, достатъчно е да се спомене името ми. Тогава от компанията ми отговориха, че за известен период замразяват проекта и очакват да премисля, тъй като направеното дотук е впечатляващо начало, а днес читателите искат такива не

¹³ В началото на своята апостолска дейност св. Павел е наричан с юдейското му име *Савел* (на еврейски: ез.: *Савул*). Павел или Паулус е неговото римско име, тъй като наследява правата на баща си, който е бил римски гражданин. Възможно е в Йерусалим Савел да е отсядал при сестра си, която е живеела в там. Иначе занаятът на Павел е да изработва шатри, в който въвежда своите последователи Акила и Прискила, с които осъществява мисионерската си мисия сред езическото население в Римската империя. – Бел. авт.

¹⁴ *Тарс*: главен град на Киликия в Мала Азия, римска провинция и значим център на търговия и култура в описваните библийски събития между 40-те – 60-те години от н.е. – Бел. авт.

¹⁵ Според *Евсевей*. Кесарийски (Църковна история 2, 25) двамата преследвани и осъдени на смърт апостоли св. св. Петър и Павел, считани за основатели на Римската църква, са погребани в Рим, на т.нар. Остийски път. Обезглавяването на свети апостол Павел става на важно историческо място в италианската столица: по пътя за Остия, недалеч от алеята “Тре фонтане”, където днес се намира внушителна църква, носеща името на св. ап. Павел. По този въпрос повече в: webmaster@pravoslavieto.com. – Бел. ред.

просто нарисувани, а силни илюстрации, които да бръкнат надълбоко в душите им. Ако желая да продължа, с готовност ще ме очакват...

– Това, че временно си спрял, не значи, че си се отказал – отвърна португалката. – Някой ден, щом потръгнат работите, ще продължиш.

– Знам само, че ми е нужно нещо, подобно на онази светлина, която е виждал Савел и която го е преоборила в могъщия, начетен, свят човек, проповядвал, писал и загинал за една велика кауза. А какво имаме ние днес? В какво вярваме? Защо станаме толкова свирепи, агресивни, защо не поглеждаме към душите си и околното ни е само в материалното, защо се хлъзгаме повече по повърхността на събитията, без да ги осмислим истински. Какво може да ме мотивира?...

Морето искреше, светлината сякаш извираше и омесени с вълните, следобедните лъчи огряваха кораба, лицата на пасажерите, преливаха в странни форми, играеха си по палубата и отново побягваха към брега. Бяха отминали кулата „Портомазо тауър“ и Сент Джулианс оставаше зад гърба им. Дълга пенеста дияра, искряща в преливащи отблясъци, напомнящи огромен сребърен кръст, караше Андре да се усмихва и да усеща странен и благ покой в гърдите си.

Екскурзоводът, мъж с моряшка блуза и микрофон в ръка, предлагаше на английски пасажерите да погледнат вляво, където тъкмо сега се открива Заливът на свети Павел, или както го наричат малтийците – *Сан Пол ил Бахар*, райско място, магия за туристите от цял свят, с десетките си лодки в сините води, крайбрежната ивица, зад която се открива модерният курортен град, някога рибарско селище, с прочутия *Айн Разул*, Фонтана на Апостола – след корабкрушението тъкмо там светецът утолил жаждата си, а параклисът в Сан-Пол Милчи, южно от залива, е строен на мястото, където той срещнал римския наместник, губернатора Публий, когото свети Лука, присъствал на събитието, в Деяния на светите апостоли, глава 27–28, отбелязван като Пулиус, най-първият тук, с други думи, главен чиновник на острова. За почитаемите наши гости, сред които има, виждаме, и хора от православни страни, ще допълня, че в евангелските

преводи Публий или Пулиус е сочен и с друго, подобно име, а самият апостол Лука свидетелства как той приел в имението си и дружелюбно гощавал него, Павел и останалите претърпели корабкрушението гости, после апостолът излекувал тежко болния баща на Публий, започнал да изцелява и други местни жители, които имали някаква болест. Според свети Лука след тримесечния престой на острова малтийците изпратили гостите си с много почести. Публий бил дори покръстен, станал ревностен християнин. Може би някои вече са видели в столицата Валета църквата на негово име с двете кули близнаци и четирите солидни колони на входа...

Тук екскурзоводът неочаквано сложи край на темата, като вече сочеше към виждащите се в далечината очертания на градчетата Буджиба¹⁶ и Кавра¹⁷, осеяни с крайбрежни хотели, вили, палми и извиващи се покрай брега пътища и алеи, където между плажовете в северната част се отличава и Златният залив¹⁸. Мъжът с микрофона с протегната напред ръка отбеляза, че наскоро в Кавра е бил открит Националният малтийски аквариум със своите двайсет и шест резервоара, където посетителите могат да видят различни и най-чудати видове риба. После добави, че в Мелиха, известно с добива на сол древното селище, има вкопана в земята църква, носеща името на Света Дева Мария, според легендата самият апостол Лука изписал там фреска с образа на Богородица. Мястото е недалеч от залива, където през 60-та година от новата ера е станало корабкрушението с участието на двамата светци...

Екскурзоводът замълча, извърна се и изключи апаратурата. Корабът вече извиваше, поклащан леко от вълните, които извън обсега на залива изглеждаха още по-големи. На север хоризонтът тъмнееше, а слънцето все по-често се закриваше от малки къдрави облаци, които се съгъстваха, събираха и гонеха, после прелитаха над главите им бързо, подобно на ято чайки, напомняйки на Андре за безгрижните детски лета по плажовете на Черно море; какви само плажове имаше, със ситен пясък, а колко тихо и спокойно беше, преди да се застрои, разказваше той на Ештрела, после бръкна в чантичката си и извади бележник, в него бе скицирал

¹⁶ *Bugibba* /малт./ – селище недалеч от неголемия малтийски залив *Sauna Bay*. – Бел. авт.

¹⁷ *Qawra* /малт./ – град в североизточната част на малтийския залив Св. Павел, с много хотели, ресторанти, барове, нощни клубове и водни развлечения. В някои печатни източници на кирилица градът е отбелязван и като *Аура*. – Бел. авт.

¹⁸ *Златния залив* – *Golden Bay*. С популярен малтийски плаж. – Бел. авт.

първите тематично свързани с апостолите Лука и Павел сцени по проекта на латиноамериканското издателство. На една от тях мъж с дълги одежди мяташе в огъня извиваща се и съскаща змия, захапала ръката му, сред наобиколили го смаяни римски войници и пътници, встрани искреше залив, корабни отломки пламваха във водата, дъждовни капки падаха и образуваха големи кръгове. Отдолу имаше текст на български език, види се, беше библейски цитат.

– Преведи ми го и разясни сцената! – помоли Ештрела. – Не мога да се сетя, макар че ми звучи познато.

– Заради илюстрирането преписах началото на глава 28 от Деянията на светите апостоли, цитатът е от православна библия, която дядо ми тайно е крил в онези свирепи времена отвъд Желязната завеса, тогава да ходиш на църква се е смятало най-малкото за лоша постъпка и отклонение от правилната линия... Та тая библия ми бе свиден семеен спомен. С нея си сверявах часовника, дори когато бях на хиляди мили от дома.

– Тогава да чуя какво си записал!

– „След като се спасиха тия, които бяха с Павла, познаха, че островът се казва Малта – започна да чете Андре. – Туземците иноплеменици, показваха към нас необикновено човеколюбие: приеха ни всички и, понеже валеше дъжд и беше студено, накладоха огън. А когато Павел събра много храсти и ги тури на огъня, една ехидна поради горещината излезе и се впи в ръката му. Туземците като видяха змията, увиснала на ръката му, думаха помежду си: тоя човек е наистина убиец; затова, макар да се е избавил от морето, Божието правосъдие го не оставя да живее. Но той стърси змията в огъня и никакво зло не претърпя. А те очакваха да му се яви оток, или веднага да падне мъртъв; но, като чакаха дълго време и видяха, че му не ставаше никакво зло, измениха мнение и думаха, че той е бог...“¹⁹

– Ясно е, че обикновените малтийци са чакали знамение, чудо, и светият отец им го е дал – отбеляза Ештрела. – Но и ти... тъй правдиво си го нари-

свал, та за миг потреперах, докато гледах и слушах превода ти. Изглежда, в живота е така; колкото и векове да минат, макар че и тогава е имало упование в божества, на хората им е било нужно някакво рационално зрънце, нещо наистина достоверно, за да повярват и да обърнат сърцата си...

– Право да ти кажа, аз не съм и допускар, че някога ще можем свободно да пътуваме и че ще се озова тъкмо на този остров, където хората са възплащавали енергията в постепенното изграждане образи на светци, а през по-късните векове, допълвани от мисиите на рицарите, също дълбоко свързани с духовната енергия. Ако някой ми го беше предрекъл, че ще дойда тъкмо тук, нямаше да повярвам. И сцената я нахвърлих, още когато работех по библейския проект на компанията от Латинска Америка, без да съм стъпвал в Малта; само си представях безкрайното изумление на очевидците на събитието, пейзажа, змията, която открай време е символ на злото и нечестивото, и силната праведна ръка на онзи, дошъл с божествена мисия да промени езичниците... Ето, това пропусна да каже екскурзоводът!

– Има ли продължение тази история?

– Да, още малко... – и Андре разгърна бележника на следващата страница, където имаше старателно изработена графична рисунка, после зачете текста от Деянията. – „Около това място бяха имотите на най-първия на острова, на име Поплий; той ни прие и три дни гощава дружелюбно. И случи се, че бащата на Поплия лежеше, страдайки от огнища и коремна болка; Павел влезе при него, помоли се и, като възложи върху му ръце, изцери го. След тая случка и другите на острова, които имаха някаква болест, идваха и се изцеляваха; те ни почетоха и с много почести, а на тръгване снабдиха ни с потребните неща. След три месеца отплувахме с един александрийски кораб, който бе презимувал на тоя остров и носеше знака на Диоскурите²⁰. И стигнахме в Сиракуза, дето останахме три дни... Когато дойдохме в Рим, стотникът предаде затворниците на воеводата, а на Павла

¹⁹ Цит., с осъвременяване на текста по: *Деяния на Светите апостоли*, гл. 28 /8–12; 16/. // Б и б л и я: Сиреч Книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия завет. – София: Издава Св. Синод на Българската църква: Държ. печатница, 1925, с. 1348. – Бел. авт.

²⁰ Названието идва от гръцката митология. *Диоскурите* (Διόσκουροι) са синове на Зевс, близнаците Кастор (Κάστωρ) и Полидевк (Πολυδεύκης), а сестрите им са сестри са Клитемнестра и Хубавата Елена. Смятани са за спасители на кораби и покровители на моряците. Високо на мачтите се появявали пламъци, които свидетелствали, че са сред тях и закрилят морския съд. – Бел. авт.

позволиха да живее с един войник, който го пазеше...²¹.

– Поплий всъщност е Публий или Публиус?

– В свещените евангелски текстове, които в превод от ортодоксалните книжовници и печатани у нас, така е отбелязан, но види се, става дума за един и същ римски управител на Малта от онази далечна епоха, който е приел новата вяра благодарение на множеството представени чудеса, които за един образован и високопоставен служител на Римската империя са били повече от доказателства в полза на апостолите, и още повече, убедителен аргумент за божествените и свръхестествени способности на свети Павел. Затова нищо чудно, че тук, на острова, е толкова почитан, а храмовете в негова чест са особено внушителни и до наши дни. Ето, това ми се струва, че би било интересно, ако някой ден се върна наново на темата и илюстрирам тези епизоди... Би било важно послание към днешния объркан и преситен човек...

– Трябва обаче да отделим време и да стигнем до Мдина, при катедралния храм, носещ неговото име – каза тя. – Прав си, налага се да отнесем евангелието и кръста според заръката на брат ми, няма какво повече да отлагаме.

... Той кимна в знак на съгласие и се загледа във вълните, бяха станали по-големи и вече някои достигаха с плясък палубата, пасажерите се радваха и приемаха достигналите до тях водни капки със смях. В далечината два тъмни облака закриваха хоризонта и пречеха да се видят ясно очертанията на острова, но беше ясно, че това е Гозо, по-малкият събрат на големия малтийски остров, и скоро щяха да са там, какво по-хубаво от това да си загърбил грижи, лоши дни и несгоди, и да пътуваш на воля, отбеляза Андре и хвана дланта ѝ в своята.

– И тези пътуват, но вероятно вече не по своя воля! – посочи тя към дълъг кораб, претъпкан с надвесени по перилата тъмнокожи пасажери, придружаван от два катера на бреговата охрана, които, види се, извеждаха плавателния съд от малтийски териториални води. Сред пътниците имаше майки с малки деца. Мнозина от тях гледаха завистливо към туристическия кораб, децата махаха с ръце, мъжете правеха неприлични жестове с лъстиво вперени към жените от круиза очи.

– Това са нелегални имигранти от Африка и Азия, събирани от лодки и спасявани вече няколко дни край акваторията на архипелага – тук екскурзоводът отново хвана микрофона и по високоговорителите се разнесе успокояващият му глас. – Съобщиха, че в Сицилия, която е само на деветдесет километра оттук, са им отказали прием, днес са получили отказ и от нашите власти, затова ги извеждат наново в открито море. Испанските власти им обещаха да ги настанят във временни лагери край първото близко пристанище, щом се доберат до южното им крайбрежие.

– Не е първият случай и кой знае какво има да видим още! – рече седналият на задната седалка грък, който разговаряше на английски със съседа си и въртеше в ръце слънчевите си очила. – Не ги жала, защото ни наводниха, те са като скакалците, които налитат най-неочаквано върху най-добрите посеви и от тях, види се, няма избавление, въпреки призивите за хуманно отношение, солидарност и какво ли още не. Дори и германците, които откън изглеждат много толерантни и все още са склонни да ги приемат, скоро ще се задъхат от огромните пасажери, които пъпят ли, пъпят към Европа. Видя ли с какви лакомни очи тия отсреща заглеждат жените на круиза? Господа европейците си затварят очите, а не знаят какво ги чака...

²¹ Цит. по: *Деяния на Светите апостоли*, гл. 28 /8–12; 16/. // Б и б л и я: Сиреч Книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. – София: Издава Св. Синод на Бълг. църква: Държ. печатница, 1925, с. 1348. Вероятно в Малта ап. Павел пребивава през зимата на 60–61 г. от н. е. Под домашен арест в Рим престоява около две години, очевидно до пролетта на 63 г. след н. е., когато е освободен от римските окови, избавили го от устата на лъва благодарение на Бог, вдъхнал му подкрепа (II Тим. 4:16–17) (Филимон, 1:13; 4:22). При това първо пребиваване в Рим ап. Павел проповядва свободно, словото му стига до дома на кесаря и Преторията, тук пише посланията си до Филимон, Колосяните, Ефесяните, Филипяните и пр. За втори път, след пътуванията си по земите, където е проповядвал, св. Павел е затворен в Рим в периода на преследванията срещу християните във времето на император Нерон. Апостолът е осъден като държавен престъпник и тъй като е римски гражданин, посичането трябвало да бъде с меч. Присъдата е изпълнена на 29 юни 67 г. от н. е., в деня, когато разпъват надолу с главата и другия осъден апостол, св. Петър. – Бел. авт. По този въпрос още в писаното от Евс. Кесарийски (Църковна история, II, 25): www.pravoslavieto.com/bible. Юдаизмът като религия ап. Павел, тогава още Савел, учи при Гамалиил, прочут и уважаван учител равин. В преподаването на учителя е налице добронамерено отношение спрямо последователите на християнското учение (Деяния на св. Апостоли. 5:35–39).

– Германците си имат причина – отвърна англичанинът на задната седалка, свали сламената си шапка и продължи. – Открай време изпитват усещане за вина и гледат да са по-ниски и от тревата. Не че и тук не са правили бели през войната. Разсипали са от бомбардировки и красивата Малта, пък и Лондон, и колко още места, но и нашите им го върнаха, като разгромиха градовете им. Е, и след толкова години какво стана; уж сме обединени в Европа, а за такива като тези отсреща теглим в различни посоки и кой знае какво още има да преживеем...

И той посочи с ръка към кораба, който оставяше дълбоки дири след себе си, тъмнокожите лица се губеха в очертанията на притъмнелия и пълен с оловносиви облаци хоризонт подобно на бели сенки, децата вече спряха да махат, дори и мъжете бяха спрели да крещат и да сочат към круиза. Морският съд отдалеко приличаше на видение, отдалечаващо се бавно сред надигащите се вълни. Катерите на бреговата охрана, види се, изпълнили мисията си и намалили скоростта, сега изглеждаха като самотни листа, носени от вятъра в мътно сините води. Пътниците на круиза се бяха умълчали.

4.

След двайсестина минути фериботът вече се движеше от южната страна на Гозо, откъдето брегът бе висок и в продължение на километри издялан с вертикални скали, които напомниха на двамата за Кабо да Рока. Ештрела извърна глава, точно сега не искаше да се сеца за преживяното, и вторачи поглед към вълните, които ставаха вече по-големи и се удържа с екот в десния страничен борд.

В програмата на круиза беше отбелязано преминаване край главното пристанище на Гозо. Отдалеко се виждаха островърхите куполи и монолитната сграда в светла охра на неоготическата църква „Ностра синьора ди Лудрес“, която извисяваше снага над пристанището, осеяно с яhti и лодки в бели, сини и червени цветове. Корабът изви, за да може пасажерите да разгледат плажа със залива Мджар иш-Шини²², които в обичайно време сияеха кристално сини, но сега силният вятър и вълнението бяха пропъдили летовниците, а и обичайните любители на спусканията в подводните пещери. Наближаваха остров Комино²³ и първата работа

на екскурзовода беше да припомни някои любопитни за пасажерите на круиза подробности. Някога голямата скала в морето не била безопасно за обитаване място, заради набезите на корсарите. В началото на петнайсети век малтийците изпратили молба до арагонския крал Алфонсо Пети да построи отбранителна кула, но едва през 1618 тя била издигната, при управлението на Великия магистър Алоф де Винякур; имало много стара църква, която след четирийсет години била осветена, по-късно отново ремонтирана и пак я осветили, появили се и заселници. Днес на острова живеят само няколко семейства, които обслужват добре уреден хотел; оттук се вижда и сграда, по-старите малтийски моряци разказват, че тук преди доста време затваряли прокажени, но сега тя е необитаема, обаче Комино си има и нещо уникално, и това е *Синята лагуна*, можете да се насладите на прозрачната, кристалносиня вода и белия ситен пясък на плажовете ѝ; жалко, че тъкмо днес природата е решила да си поиграе и това усилващо се вълнение няма да позволи акостиране близо до брега. Срещу пясъчния плаж всеки би могъл да проследи и подхода към един съвсем малък остров – Коминото, където се намира къс участък пясък и водеща в открито море пещера, а до него би могло да се стигне от Комино с плуване или с лодка, но това за любопитните туристи би могло да се случи някой друг път, тъй като круизът по регламент продължава към по-големия и внушителен събрат Гозо.

– Трябва да се отбележи – тук екскурзоводът леко се наведе с почитание в гласа, – че в архипелага има още малки необитаеми острови, по-познатият от тях е на името на неговия покровител – „Сент Паоло“, а според легендата, за първи път на десети февруари при онова коработрушение в 60-те години от новата ера, корабът на светия апостол е получил при неговите скали пробив, който го принудил да акостира в място непознато и обитавано от езичници; оттам насетне знаете историята. Каквато и да е тя обаче, почитаеми пасажери, чудеса са се случили, иначе едва ли някой би дръзнал да гради храмове в негово име, това, мисля аз, си е самата истина, кой каквото ще да казва и да пише в по-ново време...

Круизът се промъкна между двата острова и бавно изви откъм източната страна на Гозо, после

²² На малтийски: *MGarr ix-Xini*.

²³ Името на *Комино* (Comino) се свързва с растението „кумин“, което расте на острова и до днес.

пое към северния бряг край няколко залива, и екскурзоводът, дочул португалска реч от Ештрела и Андре, вдигна ръка, сочейки вътрешността на острова и добави, че при селището Шара се намира внушителна ветрена мелница, построена в далечната 1724 от португалския магистър Мануел де Вилен²⁴. Бризът се усилваше, подплашени птици обикаляха с писъци над круиза и капитанът излезе пред пасажерите, като отбеляза, че се налага, предвид на извънредното и твърде необичайно за сезона морско вълнение, да се акостира извънредно в залива Марсалфорн²⁵.

На малкия кей за морския съд изглеждаше трудно да маневрира заради внезапно излезлите високи вълни. Побързаха да хвърлят котва и здраво да вържат морския съд. Дадоха цели пет часа на пасажерите да разгледат селището и да закусят в някое от крайбрежните заведения, което бе твърде необичайно за по-кратката програма и пасажерите коментираха, че нещо не е наред. Основанията им не бяха напразни. Щом Ештрела и Андре слизаха по малкия мостик на сушата, внезапно притъмня, задуха силен бриз, тентите на кораба се обърнаха и някои отлетяха откъснати в морето, в залива се разхвърчаха шапки и очила, бурята връхлетя изневиделица и жените едва смогваха да оправят косите си. Рукна студен дъжд, който вледеняваше измокрените до кости пътници. Стихията се отприщи и връхлетя като побесняла глутница диви кучета върху незащитения остров и неговите обитатели.

5.

След минути Андре трепереше. Успяха да се подслонят в близко заведение на открито, но вятърът и внезапният студ проникнаха под крехкия навес и водната стихия, налиташа на талази откъм морето, повторно ги измокри. Той тракаше със зъби. Никой от туристите не бе очаквал свирепата развръзка. Всички бяха мокри и зъзнеха. Възрастен мъж с прошарени коси, прислонил се като тях под стрехата,

рече с въздишка на английски, наблюдавайки българина:

– Малтийската треска няма да ви се размине! Патил съм, затова Бог да е с вас! А колкото до пасажерите на круиза, вкусният обяд, който обещаваха за ресторанта при старинната крепост „Цитаделата“, в центъра на Виктория, столицата на Гозо, днес няма да се състои; няма да разгледаме и чудотворната икона на мадоната от *Ta Pini* в църквата на нейно име²⁶. И фериботът ни тъй е вкаран в капана на бурята, че до вечерта едва ли ще се доберем до Малта.

Пътникът изглежда беше прав. Капитанът и двама моряци, облекли върху униформите жълти предпазни облекла, напразно се опитваха да приберат разкъсаните тенти. Единственото, което успяха да свършат, бе да привържат здраво кораба към кея, после се върнаха, преоблечени в цивилни дрехи, с малки сакове в ръка, и поеха към близкия хотел. Ештрела поведе Андре след тях, но се оказа, че няколко свободни места вече бяха наети от изплашените пасажери. По крайбрежната алея се виждаха пътници от круиза, които бързаха към останалите хотели и къщи за гости. Тя помоли жената на рецепцията да открие някоя свободна стая в друг близък хотел или апартамент под наем. Усилията на администраторката бяха напразни, макар тя да хвърляше съчувствени погледи към Андре. Единственото, което можеше да стори, бе да им разреши да се разположат временно на кожения диван. Водата, стичаща се от дрехите на двамата ненадейни гости, поне нямаше да повреди имуществото. И португалката продължи да върти телефоните без резултат. Българинът все повече се влошаваше. Главата му бе отпусната безжизнено на облегалката. Ештрела го настани на дивана и приседна в края, като се опитваше да попие водата със сухата кърпа, която една камериерка услужливо бе донесла. „Ирен, момичето ми, къде си, защо ме остави...“ – шепнеше едва чуто той. Ештрела отвори чантичката си и напипа овлажненото парче хартия,

²⁴ Вятърната мелница в селището *Шара*, или на малт. *Xaghra*, е издигната през 1724 г. заедно с ветрените мелници в други две селища на о. Гозо – *Надур* и *Арбе* – по заповед на португалския магистър Мануел де Вилен. През април 1688 г. Шара, Надур, Саннат и Зеббудж били обединени. Ежегодният празник в чест на Света Богородица е на 8 септември.

²⁵ *Marsalforn bay* – атрактивен залив, край който е застроен град *Marsalforn*, с малко пристанище и залив, с хотели, къщи за гости, апартамент-хотели, сувенирни лавки, ресторанти и кафенета, свързани предимно с туристическата индустрия, с неголям плаж и док за малки морски съдове.

²⁶ *Ta Pini* е църква, изградена на мястото на храм от XVI век. Според преданието през 80-те години на XIX век жена чува гласа на Света Богородица, долитащ от стария храм. Скоро започват да се случват и други знамения. С дарения на местните жители на свято място е издигната солидна базилика, осветена през 1931 г. – Бел. авт.

върху което бе записал името и разбра, че бълнува името на дъщеря си, която сега бе на хиляди километри оттук, чак в Ню Йорк и не подозираше какво се случва с баща ѝ, когото повече от година не бе виждала.

Трябваше да се приберат на всяка цена. Внстихията се усилваше, а заедно с нея и треската на Андре. В хотелския комплекс работеше стационарен кабинет. Лекарят дойде навреме, извади слушалки, повдигна мократа блуза на българина и се заслуша внимателно, сетне въздъхна: „Има треска, пипнал е бронхит, а види се и някакво възпаление, което се разпространява като епидемия из архипелага. Но за да го докарате до Виктория, ще изгубите много време, а и не се знае какъв ще е ефектът от придвижването до някоя тамошната клиника“.

– Тогава как да постъпим? – изплаши се не на шега Ештрела. – Човекът е почти в несвяст! Боже!...

– На ваше място щях да потърся някой, за да ви прибере по най-бързия начин в Малта. Къде сте отседнали?

– Имаме стая в хотел, на самия пристан при Сент Джулианс.

– Тук за всеки случай дежури един закрит и добре оборудван за спешни случаи катер. Ще позвъня на собственика, вярвам, че ще се отзове, стига да му се плати добре. Вярно, рисковано е при тези вълни, но по-добре е да се върнете, преди да е настъпила истинската буря, имате час да я изпреварите! Не чухте ли прогнозата, че сте рискували в такова време? – рече лекарят, смъкна слушалките от врата си и разтвори чантата с медикаменти. – А и тези от ферибота, с какъв ум са ви повели насам, когато над архипелага се вихри циклон? Сега трябва да сте близо до големия град, там има с какво да помогнат за такъв спешен случай. За да стабилизирам пациента, ще му бия инжекция, но това ще трае само временно. Трябва да побързате!

Лекарят извади мобилния си телефон и след няколко разгорещени препирни на малтийски уговори катера за спешни случаи да ги чака след десет минути на малкия док, извади спринцовка, изтегли серума, пристегна с еластична гума ръката на бол-

ния над лакътя и внимателно заби тънката игла във вената му. Тя присви устни, сякаш болката навлизаше и изпълваше съществото ѝ. Нямахше време да се колебае. Усети внезапна решителност. Изчака лекарството да подейства, видя как лицето на Андре бавно се прояснява, подаде банкнота и плати на лекаря, който на свой ред услужливо вдигна чадър и тръгна заедно с тях, за да ги отведе към катера.

Грохотът на морето отвъд залива се усилваше и ставаше все по-заплашителен. След минути двамата, скрити в кабината от водната стихия и високите вълни, се сбoguваха мислено с острова, който тъй и не бяха успели да ободят надлъж и нашир, както си го мислеха. Малкият, но пъргав морски съд смело пореше вълните, моторът ръмжеше и прехвърляше високите им гребени, сетне се спускаше в истински бездни, внезапно се надигаше от следващия пристъп на вълнението, вятърът и дъждът се оставаха все тъй устойчиви и сякаш времето бе застинало в свирепия средиземноморски кошмар.

– Жалко, не видяхме пещерата на красивата нимфа Калипсо – въздъхна Ештрела. – Седем години държала в плен Одисей и му обещавала безсмъртие, ако завинаги остане с нея...²⁷

– Ако не бил Зевс да им попречи, магята ѝ щяла да успее – едва чуто рече Андре. – Обаче ние двамата ще оцелеем, въпреки бурята, и ще продължим напред! Сушата ни очаква, с нея и надеждата, нали?!

– Така е! А дотогава затвори очи и опитай да дремнеш!

– И да изтърва гледка, достойна за най-невероятната графична рисунка!? Сега разбирам корабкрушенците в първия век от Христа и съм готов да им отредя място някой ден, когато ръката отново вземе да ме слуша! – рече отмаляло българинът. – Въобще стихииите са ми слабост. Колкото до звездите, от всичките обичам само една...

Ештрела държеше ръката му, после при последните му думи се притисна към пребледнялото му лице и промълви:

– Стискай зъби! Знаем, има някой, който пази и двамата ни!

В този миг забелязаха три делфина, които прескачаха ловко вълните, мятаха се и следваха катера.

²⁷ Според легендата на остров Огилия, който местните хора отъждествяват с о. Гозо, Одисей е пленен от дъщерята на бог Атлас, прекрасната нимфа Калипсо, която се влюбва в госта си, държи го в дългогодишен плен и му обещава безсмъртие, в случай че останат завинаги заедно. Описанието на Омир в *Одисеята* съвпада с намерените доисторически останки от пещера, храм и обрисуваните околности, характерни за епохата, сочейки известна достоверност на преданията. – Бел. авт.

Два от тях се движеха успоредно край левия и десния му борд, а третият плуваше назад, откъм кърмата.

– Чудна работа, и как са групирани, като че образуват кръст! – смънка на английски морякът зад руля. – Делфини много рядко излизат в такова време, но сега си имаме спътници и това е добър знак!

6.

Лош знак или някаква злокобна поличба видяха жителите на Малта в това небивало от години струпване на стихии над архипелага. Не стига малтийската треска и вирусите, които се разнасяха из автобуси и по заведения, а изневиделица притъмня и денят стана като нощ. Чужденците предвидливо взеха да си стягат багажа, после за часове летището спря да пуска и приема полети заради влошената метеорологична обстановка.

Изневиделица на острова се изсипа свиреп дъжд. В пристанищата вземаха мерки и привързваха здраво лодки и яхти, но по някои местни телевизионни канали се появиха зловещи кадри с откъснали се от въжетата яхти и лодки, мятаци тела без посока в заливите. В *Църквата на корабкрушението на свети Павел* във Валета и катедралният храм в цитаделата Мдина, носещ неговото име, започнаха да отслужват по настояването на миряните извънредни служби, като някои в препълнените храмове шепнеха как светият апостол, заради греховете човешки, е оттеглил благоговението си от архипелага. Двама православни, разговарящи на руски недалеч от прочутия храм, се препираха дали не е дошъл тъкмо днес часът за раждането на Новото Средновековие, при който социалното ежедневие е време да се върне към първоизворите на живота, а гражданите да се групират по професионални интереси, по сфери на труд и дори творчество; стига борси, политици, парламенти, класи, олигарси и богати мошеници в сянка са дърпали конците на властта, време е светът да се отърси от досегашните стереотипи и да потърси духовните начала, които се крият в нравствеността на християнската идея...²⁸

Един българин встрани от тях тихо добави, че в наши дни са нужни и съвременни, всеотдайни на вярата и Бога исихасти, каквито е имало на Балканския полуостров само няколко века, след като

свети апостол Андрей е поел великата мисия да кръщава езичниците по черноморските земи. Огромна група чужденци, притаена под стрехите, търпеливо изчакваше ред под поривите на бръснещия пясъчен вятър пред англиканската катедрала „Свети Джон“ за традиционната оратория и се дивеше на преображенията, които носеше малтийската природа.

През това време силният южен бриз връхлетя по улиците, сградите и булевардите на Валета, разпиля транспарантите и рекламните пана по *Penublika strийт* и навред се посипа жълтеникав прах, който според метеоролозите си беше пясък от пустините на Африка, но така или иначе дребните търговци прибраха стоката и сгънаха набързо сергиите, туристите чужденци препълниха заведенията или страхливо се притаиха в хотелските си стаи.

Само три места бяха пощадени в малтийската столица. Единото беше Националната библиотека, сякаш и една прашинка не бе полепнала по старинната сграда, окъпана от следобедния дъжд, и сега колоните и фасадите ѝ искряха чисти и някак странно достолепни на фона на задъненото от тъмни облаци небе. Второто място бяха цветните алеи на Зеления фестивал, недалеч от библиотеката. Огромният цветен надпис с багрите на дъгата „Valleta Green Festival“, опънат над входната врата върху четирите колони на *Двореца на хармонията*, продължаваше да се люлее, задвижван сякаш с невидима ръка, подобно корабно платно от търсец място да акостира в Големия залив морски съд, а цветната феерия все тъй преливаше от призрачни светлини и цветове въпреки свъсения почти над покривите небесен свод. Третото и най-смайващо за туристи, дори и местни жители място, беше самият *Паметник на Великата обсада* с трите фигури, символизиращи *Вярата*, *Цивилизацията* и *Доблестта*, където нито едно цвете, възпоменателен текст или портрет в памет на Дафане Каруана Галиция не бяха отвяни, докато пред сградите на съда, правителството и парламента прахът беше ситно полепнал по врати, стъкла и колони.

В самия парламент течеше дебат и най-накрая представителите на правителствената група склониха да приемат поне петдесетина от онези клетки корабкрушенци имигранти, жени и деца, които властите бяха съпроводили извън териториалните води на архипелага. „С риск да навредим на турис-

²⁸ Тук е необходимо да припомним онази малка, но дълбоко премислена книга на: **Бердяев**, Николай. Новото Средновековие : Размишления за съдбата на Русия и Европа / Прев. от руски Радка Кърпачева-Даскалова. – В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 1995. – 140 с. – Библиотека Д и о г е н.

тическата индустрия, но солидарни с нашите европейски партньори, правим този хуманен жест“, говореше представителят на правителството, накрая решението беше взето единодушно, което рядко се случва дори и в препълнена с депутати зала.

В същия час медицинският автомобил откарваше загубилия съзнание Андре. Ештрела се успокои донякъде, когато в клиниката зад огромна стъклена стена поставиха системи и респираторен апарат на пациента и дишането му взе да се нормализира. Но изведнъж нещо я присви, прилоша ѝ и тя бързо потърси санитарно помещение. Намери чешмата в последния момент и тутакси повърна, сетне още веднъж, и отново... Лекуващата лекарка на Андре я повика в кабинета си, помоли я да се подложи на експресно изследване, после заедно с медицинската сестра разположиха върху коремната ѝ област някакво сканиращо устройство и накрая жената в ослепително бяла манта рече с тържествена усмивка:

– Да ви е честито! Така е в живота, навън бележат стихии, някъде вземат съдбоносни решения, други се разболяват, а новият живот си идва. Кое то само Бог може да предвиди...

И двете жени си казаха, че сега остава трудното, как Ештрела да сподели тази радост с българина, който, уви, все още не знаеше, че ще става татко. Но и това някак щеше да се случи.

И едва след тези наглед незначителни за останалите държави и света събития на малтийския архипелаг облаците взеха да се разпръскват, циклонът се понесе в неизвестна посока и сякаш нищо не е било, на небосклона се появи същото велико, жадувано с копнеж и радост слънчево кълбо, пръскащо лъчи по църковни храмове, правителствени сгради, лагуни с яhti, плажове. Пристанищата се отвориха, а полетите на малтийското летище отново се възстановиха в очакване на нови и нови пасажери от близо и далеч²⁹.

²⁹ Нека добавя още нещо. За чест на УниБИТ именно в малтийската столица Валета от 1 до 8 юни 2015 г. се провежда деветият международен научен пътуващ семинар „Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. По този въпрос виж в: Петрова, Калина. УниБИТ – Пазителят на познанието в Малта. // www.facti.bg/4.06.2015/; виж също и в: Миналото среща бъдещето: Девети международен семинар на УниБИТ в Малта. // За буквите – О писменехъ, № 46-Б, ноември 2015, с. 16.

Настоящият ми текст обаче е писан три години по-късно и отразява документални събития, различни от този значим форум в Малта, като се отнася до пролетта и лятото на 2018 г. Използвани са лични мои наблюдения, записки и авторски фотографии. В книгата ми текстовете са разширени и подчинени на общо композиционно решение, каквото изисква жанрът. В текста, публикуван в „Издател“, обръщам повече внимание на публицистичното, пътеписното и философското, с доста бележки и позовавания, за сметка на чисто белетристичното. Читателите сами ще открият разликата. – Бел. авт.

СБОГУВАНЕ С ПРОФ. Д-Р ЕЛЕНА ГЕОРГИЕВА

FAREWELL WITH PROF. ELENA GEORGIEVA PhD

На 15 ноември 2018 г. в Русе близки, колеги, библиотечни работници, приятели изпратиха в последния ѝ земен път проф. д-р Елена Георгиева, изтъкнат книговед и специалист в сферата на библиотечно-информационните науки. За опелото в катедралния храм „Света Троица“ да споделят общата скръб по загубата бяха дошли и нейни колеги от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, работили заедно с Елена в бившата катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет, а също и колеги от катедра „Книгоиздаване и библиотечно-информационни дейности“ при Факултет „Математика и информатика“; тук бе и ръководството на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе.

Проф. д-р Елена Георгиева ще бъде запомнена с ведростта и добронамереността към своите колеги, с всеотдайността и безкористното желание да подкрепя по-младите си колеги. Тя беше организатор на инициативи и проекти, имаше професионално издържани и отлично поднесени изследвания в сферата на библиотечния мениджмънт и книгата. Беше сред сътрудниците на научното списание „Издател“ и „Трудове на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – направление „Обществени комуникации и информационни науки“ (издание на Стопански факултет, а след 2004 г. на Факултет „Математика и информатика“ при ВТУ, в чиито томове сътрудничеса от 2009 г. Със свои научни публикации тя бе позната и в редица чуждестранни издания.

ПОКЛОН! НЕКА БЪДЕ ВЕЧНА ПАМЕТА ѝ,
А ДОБРИТЕ ѝ ДЕЛА ДА СЕ ПОМНЯТ!

Сбогом, проф. Елена Георгиева – няма да те забравим!

On November 15, 2018, in Rousse colleagues, library workers, friends sent to her last earthly road Prof. Elena Georgieva PhD, prominent bookworm and specialist in the field of library and information sciences. The martyr at the *Holy Trinity Cathedral* – Rousse to share the common sorrow of the loss were also her colleagues from VTU “St. St. Cyril and Methodius” worked together with Elena at the former Department of *Librarianship and Mass Communication* at the Faculty of Economics and also her colleagues from the *Department of Book publishing and library-information activities* at the Faculty of Mathematics and Informatics; here was the leadership of the Regional Library “Lyuben Karavelov” – Rousse.

Prof. Elena Georgieva PhD was among the collaborators of the scientific journal “Publisher” and “The works of St Cyril and St Methodius: Direction *Public communications and Information sciences*”.

ЕТИЧНИ НОРМИ И ИЗИСКВАНИЯ КЪМ СЪТРУДНИЦИТЕ НА СПИСАНИЕ „ИЗДАТЕЛ“

1. Редакцията не публикува материали, които целят уронване престижа на други автори, сътрудници или частни лица, както и на институции.
2. Приема статии в обем до 8 страници, с големина 14 pt (30 реда на страница; 60 знака за ред), с резюме 5–8 реда на английски език и ключови думи (също на английски). Библиографският списък освен на български се приема с транслитерация на латиница. Библиографията към статиите не трябва да надвишава 20 източника, без допълнителни бележки.
3. Илюстрациите се приемат на jpeg формат (не повече от 3 бр. за един авторов текст).
4. Научните съобщения, рецензиите и отзивите се приемат в обем до 5 страници (14 pt, при същия стандарт и изисквания за транслитерация на библиографския списък, когато източниците са на български език).
5. Не се изплащат хонорари на авторите и на редакционния борд на списанието.
6. Авторите получават авторски екземпляр от съответната публикация.
7. Последните годишници се представят в електронен вид на PDF формат на сайта на УниБИТ.

ETHICAL STANDARDS AND REQUIREMENTS COLLABORATORS OF MAGAZINE „IZDATEL“ (=PUBLISHER)

1. The editors did not publish material aimed at undermining the reputation of other authors, contributors or individuals, as well as institutions.
2. The editors articles in volume to 8 pages, size 14 pt (30 lines per page, 60 characters row), with a summary of 5-8 lines in English and key words (also in English). Bibliographical list except Bulgarian taken with transliteration in Latin. The bibliography to the articles should not exceed 20 source, no additional notes.
3. The illustrations are accepted on jpeg format (no more than 3 of an author's text).
4. Scientific reports, reviews and feedback are accepted for up to 5 pages (14 pt, with the same standards and requirements for transliteration of bibliographic list when sources are in Bulgarian).
5. Not paid royalties to the authors and the Editorial Board of the magazine.
6. The authors obtained original copy of the relevant publication.
7. Last anniversaries are presented in electronic form in PDF format on the website of State University of Library Studies and Information Technology – Sofia.

Списание „Издател“ излиза като дългосрочен творчески и научноизследователски проект на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, ръководен от проф. д-р Лъчезар Георгиев. Проектът се подкрепя от УниБИТ под патронажа на неговия ректор – проф. д.и.н. Стоян Денчев.

Корица на брой 1
на сп. „Издател“,
октомври 1994 г.
Основател:
Лъчезар Г. Георгиев

Списание ИЗДАТЕЛ
год. XX, № 2 (книжка 3 – 4), 2018

Съставител и редактор на броя
проф. д-р Лъчезар Георгиев
Compiler and editor of this edition is:
Prof. Lachezar G. Georgiev, PhD

Формат 60x84/8 Печатни коли 8
ISSN 2367-9158

Предпечат: Университетско издателство
„Св. св. Кирил и Методий“ – В. Търново, 2018

Печат: Печатница „СИРА“ – В. Търново, 2018

Заявка за сп. „Издател“ може да направите на адреса на редакцията:

5000 Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. Тел.: 062/ 618 295; 63 11 76

DEAR READER,

You can subscribe to the “Publisher” magazine for the year 2018 by sending the subscription fee by mail-order to the following address:

5000 Veliko Tarnovo, 2 Theodosi Tarnovsky Str.
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo, Prof. Lachezar Georgiev Georgiev, PhD
E-mail: Lu4ezargeorgiev@abv.bg